

TUTKIMUKSIA
KRUUNUNMETSÄTORPPIEN
TALOUDESTA

KURUN, PARKANON JA IKAALISTEN
PITÄJISSÄ

MAUNO PEKKALA

HELSINKI 1920
VALTIONEUVESTON KIRJAPAINO

Alkulause.

Huhtikuun 14 p:nä 1917 asetti senaatti komitean laatimaan ehdotusta maan kruununmetsien hoidon ja käytön järjestämisestä uuden-aikaisia metsänhoidollisia näkökohtia silmälläpitäen. Koska valtionmaiden asutuskysymys läheisesti liittyy valtion metsätalouden vastaista järjestelyä koskeviin kysymyksiin, antoi komitea, voidakseen saada numerotietoja kruununmetsätorppien taloudesta, allekirjoittaneen toimeksi suorittaa tätä tarkoittavia tutkimuksia Kurun, Parkanon ja Ikaalisten pitäjiä valtionmailla. Näiden tutkimuksien tulokset, joita valtionmetsäkomitea mietinnössään N:o 1 huhtikuun 14 p:ltä 1920 on osittain käyttänyt hyväkseen, julkaistaan täten erityisenä kirjaseinä. Tutkimus, joka suoritettiin kesällä 1917, rajoittui pieneen yllämainittujen pitäjiä valtionmaiden osaan ja koskee 30 kruununmetsätorppaa. Tutkimusaineisto on siis siksi pieni, ettei sen avulla voida vetää johtopäätöksiä koko Suomen kruununmetsätorppien taloudesta, mutta voitaneen tutkimuksen tuloksia kuitenkin pitää eksponenttina mainittujen seutujen kruununmetsätorpille.

Valtionmetsäkomitealle, joka on allekirjoittaneelle antanut tilaisuuden tämän tutkimuksen suorittamiseen, pyydän täten lausua parhaimmat kiitokseni, samatenkuin *Suomen Metsätieteelliselle Seuralle*, joka on ottanut tutkimuksen julkaisuihinsa.

Helsingissä, toukokuulla 1920.

Tekijä.

Sisällysluettelo.

	Sivu
<i>Tutkimusalue ja -aineisto sekä tutkimuksen suorittamistapa</i>	1.
<i>Torppien asema kulutuskeskuksiin ja kulkusuhteisiin nähden</i>	1.
<i>Torppien synty ja historiikki</i>	3.
<i>Torppien pinta-alasuhteet</i>	5.
<i>Torpissa asuva väestö</i>	7.
<i>Torppien oikeudellinen asema ja etuudet</i>	10.
<i>Torppien verotusolot</i>	22.
<i>Torpparien kirkollis-, kunnallis- y. m. maksut</i>	29.
<i>Torppien talous</i>	31.
<i>Maanviljelys</i>	31.
Kylvö ja satomäärät siv. 38.	
Torppien sadon rahaarvo siv. 43.	
Maataloustuotteiden käyttö siv. 47.	
Kotieläintalous.....	49.
Torppien rakennukset	54.
Torppien metsänkäyttö	58.
Torpparin sivuelinkeinot ja ansiotyöt.....	66.
Mikä asema eri elinkeinoilla on kruununmetsätorpparin taloudessa?.....	67.
Torpparien varallisuus	73.
<i>Luettelo käytetyistä lähdekirjallisuudesta</i>	77.

Tutkimusalue ja -aineisto sekä tutkimuksen suorittamistapa.

Tutkitut torpat ovat Kurun, Parkanon ja Ikaalisten pitäjäen valtiomailla, ja kuuluu niistä 3 nykyiseen Kurun, 19 Aureen ja 8 Nerkoon hoitoalueeseen. Tarkemmin määriteltynä olivat torpat niissä mainittujen hoitoalueiden osissa, jotka ovat Kurusta Parkanoon johtavan maantien varrella, noin 14 kilometrin päässä edellisen pitäjän kirkolta Parkanon itäosiin asti. Tutkimusalue rajoittui pääasiallisesti maantien varteen, ulottuen noin 5—10 kilometrin etäisyyteen sen kummallekin puolelle.

Tutkittuja torppia ei ole edeltäkään mitenkään valittu, vaan on jokainen torppa edellämainitulla alueella tutkittu, riippumatta sen suuruudesta, iästä y. m. sellaisista seikoista. Tällä tavoin menettelemällä on tutkittujen torppien joukkoon tullut sekä suuria että pieniä, vanhoja että nuoria, liikekeskusta lähempänä ja kauvempana olevia torppia. Kuitenkin on torpista, kuten myöhemmin selvitetään, suuri osa vauraita, vanhoja torppia, joiden talous on keskinäkertaista kehittyneempi, ja antaa tutkielma näin ollen torppaoloista jonkun verran edullisemmän kuvan, kuin mitä ne keskimäärin ovat.

Tutkimuksen suorittamista varten painatettiin kyselykaavake, jossa oli kruununmetsätorppien asemaa, syntyä, kehitystä, maataloutta, metsätaloutta ja torpparin kotitaloutta koskevia kysymyksiä yhteensä 127, jاکauten monet kysymykset vielä lukuisiin alakysymyksiin. Tämä kaavake täytettiin jokaisessa torpassa, osittain haltijan antamien tiedonantojen, osittain arvioimisen perusteella, jossa tutkimuksen suorittajaa avusti kaksi torppataloutteen täysin perehtynyttä ja arvioimiseen tottunutta henkilöä. Kun kaavake oli täytetty, luettiin annetut vastaukset torpan haltijalle, joka nimikirjoituksellaan vahvisti tiedonantonsa oikeiksi.

Mainitunlaista menettelytapaa noudattaen on torppien taloudesta voitu saada mahdollisimman luotettavia tietoja.

Torppien asema kulutuskeskuksiin ja kulkusuhteisiin nähden.

Niinkuin kruununmetsätorpat yleensä, ovat kyseessäolevatkin torpat hajallaan siellä täällä valtionmetsässä, verrattain kaukana liike-

paikoilta. Lähin kulutuskeskus on Kurun kirkonkylä, jonne torpista on keskimäärin matkaa 19.4 kilometriä. Torpista oli sellaisia, jotka olivat

10 —15 km:n päässä kirkonkylästä	5 eli 16.7 %.
15.1—20 „ „ „	14 „ 46.6 „
20.1—25 „ „ „	6 „ 20.0 „
25 + „ „ „	5 „ 16.7 „

Enemmän kuin puolet torpista on siis vähintään 15 kilometrin päässä kirkonkylästä. Varsinaisena kulutuskeskuksena ei Kurun kirkonkylää kuitenkaan voida pitää, koska sieltä säännöllisissä oloissa viedään maataloustuotteita, etenkin kesäisin, jolloin kuljetus tapahtuu vesitse, Tampereen kaupunkiin, jonne on matkaa 50 kilometriä ja maitse 64 kilometriä. Yhteys mainitun suuren kulutuskeskuksen kanssa on kesäisin erittäin hyvä, koska sinne on säännöllinen laivaliikenne Kurun kirkolta, mutta talvisin sensijaan verrattain huono. Kuitenkin tulee tavaran kuljetus kruununmetsätorpista Tampereelle pitkän maamatkan ja verrattain kalliitten laivarahtien takia maksamaan siksi paljon, ettei torppien maataloustuotteiden rahaksimuutto tässä kulutuskeskuksessa yleensä ole kannattavaa.

Syrjäisestä asemastaan huolimatta saavat torpparit kuitenkin helposti kaupaksi ne vähäiset maataloustuotteet, joita heillä on myytävänä. Torppia ympäröivissä kyläkunnissa asuu runsaasti tilatonta väkeä, mökkiläisiä ja muita vuokramiehiä, jotka ostavat torpista myytäväksi liikenevän maidon ja voin, jota myöskin vähissä määrin myydään kirkonkylässä. Useimmat torpat ovat aivan kylien liepeillä tai niiden keskustassa, kuten seuraavat luvut osoittavat. Tutkituista torpista oli sellaisia, joista lähimpään kylään oli matkaa

0 —2 km.	14 eli 46.7 %.
2.1—4 „	13 „ 43.3 „
4.1—6 „	3 „ 10.0 „

Torppien menekkiolot ovat siis, varsinkin talvisin, jolloin torpissa majoilee lukuisia metsätyömiehiä, merkittävät hyönteisiksi, jos kohtakin voimaperäisen maanviljelyksen harjoittaminen varsinaisen liikekeskuksen etäisyyden takia on vaikeata.

Mitä kulkusuhteisiin tulee, niin ovat tutkitut kruununmetsätorpat siinäkin suhteessa verrattain hyvässä asemassa. Torpista oli sellaisia, jotka olivat

maantien varrella	4 eli 13.3 %.
0.5—2 km:n päässä siitä	10 „ 33.3 „
2.1—4 „ „ „	10 „ 33.3 „
4.1—6 „ „ „	6 „ 20.0 „

Jos kohta ainoastaan 4 torppaa on maantien varrella, on suurin osa niistä sen lähistöllä tai kyläteiden varsilla, jotka kulkuun nähden ovat melkein maantien veroisia. Huono kärrytie oli 20 torppaan, ja ainoastaan 2 oli sellaista, joihin ei kärrytietä lainkaan mene. Tiet ovat enimmäkseen tehdyt valtion kustannuksella joko rahatoina tai torpparien veropäivätoina¹⁾.

Torppien synty ja historiikki.

Kurun ja Parkanon valtionmaille on, samatenkuin valtionmetsiin muuallakin Suomessa, jo varhain syntynyt asumuksia, joiden haltijat harjoittivat kalastusta, metsästystä ja kaskiviljelystä. Metsiin rakennettiin ensin tilapäisiä asumuksia, joissa ensimmäiset asukkaat, n. s. erämaankävijät, asuivat ja joista vähitellen kehittyi vakituisia asumuksia. Nämä asumukset, joista suuri osa aikojen kuluessa on muuttunut yksityisomaisuudeksi, on perustettu ilman lupaa, ennenkuin metsät joutuivat järjestetyn hallinnan alaisiksi. Tutkituista torpista on tietävästi 9 syntynyt luvatta, ennen metsänhoitolaitoksen perustamista; 19 kpl. niistä on torpparien ilmoituksen mukaan perustettu kaskeamistarkoituksessa vuosien 1800—1860 välillä. Todennäköisesti on kuitenkin muutama vuoden 1860 jälkeenkin syntynyt torppa perustettu mainittua tarkoitusta silmälläpitäen tai on niiden ympäristössä ainakin kaskettu, päättäen m. m. lähelläolevista, nuorista mänty- ja leppämetsistä. Tutkituista torpista oli sellaisia, jotka on perustettu

ennen vuotta 1800	1 eli 3.3 %.
vuosina 1801—1820	4 „ 13.4 „
„ 1821—1840	4 „ 13.4 „
„ 1841—1860	10 „ 33.3 „
„ 1861—1880	1 „ 3.3 „
„ 1881—1900	2 „ 6.6 „
„ 1901—1907	8 „ 26.7 „

Noin puolet torpista on siis syntynyt ennen metsänhoitolaitoksen perustamista, joten tutkituksi on tullut suhteellisesti enemmän vanhoja kuin uusia torppia.

Paitsi paikan sopivaisuutta kaskiviljelykseen ovat sen valintaan vaikuttaneet myöskin järvet ja lammit sekä luonnollisesti myöhemmin sen viljelyskelpoisuus. Tutkituista torpista oli nimittäin 20 eli 66.7 % järven tai lammen rannalla sekä 8 eli 26.7 % sellaisia, jotka olivat

¹⁾ Vrt. Metsähallituksen kiertokirje N:o 3492 maaliskuun 14 piltä 1905, jonka kiertokirjeen mukaan kruununmetsätorpparien veropäivätyöt ovat lakkautetut muissa tapauksissa kuin sellaisissa, missä työstä on torpparille itselle hyötyä, kuten esim. teidenteosta.

vesistöstä lyhyemmän kuin 2 kilometrin päässä. Ei voi olla sattuma, että melkein kaikki torpat ovat vesiä lähellä, vaan johtuu se ilmeisesti siitä, että torpan perustaja on pitänyt silmällä myös kalastamismahdollisuuksia. Vesistöjen merkitys kulkuteinä ei sitävastoin täällä ole ollut yhtä suuri kuin esim. Pohjois-Suomessa, niin kuin sekä *Cajanderin* että *Jutilan* tutkimukset osoittavat.

Kun suurin osa torpista on vanhoja, on niissä aikojen kuluessa vaihtunut haltija useamman kerran, milloin perinnön, milloin taasen myynnin kautta. Aikaisemmin, ennen metsänhoitolaitoksen perustamista ja sen ensimmäisinä toimintavuosina, on torppien ja varsinkin mäkitupia muistuttavien asumusten myynti kyseessäolevilla seuduilla, samaten kuin valtion metsämailla yleensä, ollut hyvin tavallista, onpa niillä harjoitettu vilkasta vaihtokauppaakin¹⁾. Myöhemmin ei tällainen kauppa ole enää yhtä suuressa mitassa jatkunut, koska siihen on pitänyt hankkia metsähallinnon lupa, mikä on tehnyt torpan myymisen mutkallisemmaksi. Viime aikoina on myymishalua poistanut myöskin toivo saada torpista itsenäisiä tiloja. Tutkituista torpista oli sellaisia, jotka on myyty

1 kerran	.....	2 eli	6.6 %
2 kertaa	.....	2 „	6.6 „
3 „	.....	5 „	16.7 „
4 „	.....	2 „	6.6 „
8 „	.....	1 „	3.3 „

Kokonaista 18 torppaa on siis pysynyt saman suvun hallussa, mennessä perintönä vanhemmilta lapsille. Tämä johtuu siitä, että suuri osa torpista on vanhoja, vauraita torppia, joissa toimeentulo on ollut siksi hyvä, ettei torppaa ole tahdottu myydä. Merkille onkin pantava, että huonoimpia torppia on etupäässä joutunut vieraiden henkilöiden haltuun. Mutta kun joukossa on useita sellaisiakin, jotka ovat myynnin kautta vaihtaneet omistajaa viisi, jopa kahdeksankin kertaa, on tätä pidettävä merkinä torppien maatalouden kehnoudesta. Tunnettuahan nimittäin on, etteivät hyvät maanviljelystilat yleensä „kauppatiloiksi” joutu.

Torppaa myydessään arvioi torppari sille hinnan, ikäänkuin se olisi hänen yksityisomaisuuttaan. Hän laskee torpan rakennuksille, viljelyksille ja hakamaalle täyden arvon, vaikka ne pääasiallisesti ovat valtion omaisuutta. Tällä tavoin menettelemällä nousevat torppien hinnat verrattain korkeiksi. Torpparien ilmoittamien tietojen mukaan on esim. torpasta, johon kuuluu 1.89 ha peltoa, tarjottu Smk. 10,000:—,

¹⁾ Vrt. 1865-vuoden kruununmetsäkomision tiedonantoja kertomuksessaan v:ltä 1866 näillä seuduilla harjoitetusta mäkitupien ja torppien kaupasta.

mutta torppari vaatii Smk. 15,000:—. Erästä toisesta, äskettäin perustetusta torpasta, jonka rakennukset ovat vielä keskeneräiset ja jossa on peltoa 0.71 ha, olisi maksettu Smk. 3,000:—, mutta haltija vaatii Smk. 4,000:—. Viime aikoina ovat torppien hinnat huikeasti kohonneet, kun on herätetty kysymys niiden itsenäistytymisestä. Niinpä vaadittiin v. 1917 torpasta, jossa on 2.73 ha peltoa Smk. 20,000:—, kun samasta torpasta v. 1898 maksettiin vain Smk. 1,000:—, muita esimerkkejä mainitsematta.

Kaikki nykyiset torpan haltijat ovat laillisessa järjestyksessä tulleet asukkaiksi. Kontrahdit heidän kanssaan on tehty pääasiallisesti vuoden 1900 jälkeen, mutta on joukossa 11 sellaista, joiden kanssa välikirjat on laadittu vuosina 1897 ja 1899. Useimpien vuokra-aika päättyy siis 1920—1930 välisenä aikana.

Torppien pinta-alasuhteet.

Torppien pinta-alasuhteita koskevat tiedot perustuvat niihin mitauksiin, joita puheenalaisella alueella kesällä 1916 ja 1917 toimitetun metsänhoidontarkastuksen yhteydessä on tehty. Tilastoa on kerätty 48 torpasta, jotta keskimääräiset luvut antaisivat luotettavamman kuvan torppien pinta-alasuhteista ja jotta voitaisiin tarkistaa, onko tullut tutkituksi suhteellisesti enemmän suuria kuin pieniä torppia. Nämä luvut osoittavat, että torpissa on keskimäärin torppaa kohti

peltoa	.....	3.77	hehtaaria.
kotinurmia	.....	1.84	„
metsämaita y. m.	.....	8.77	„
		<hr/>	
		yhteensä 14.38 hehtaaria.	

Torppiin kuuluu lisäksi suo- ja nevaniittyjä, mutta niiden aloista ei ole voitu tietoja saada. N. s. kotinurmilla tarkoitetaan vain torppien ympärillä olevia mäkimaita, joista saatava heinä määrä verrattuna suoniityiltä niitettyyn heinä määrään on vähäpätöinen. Mainittakoon kuitenkin, että suoniittyjä oli Parkanon hoitoalueen kruununmetsätorpissa v. 1908 toimitetun metsänhoidontarkastuksen asiakirjojen mukaan torppaa kohti 4.80 ha sekä luonnonniittyä 3.80 ha. Tilattoman väestön alakomitean tutkimusten mukaan taasen oli Parkanon ja Kurun kruununmetsätorpissa v. 1901 keskimäärin torppaa kohti peltoa 3.57 ha sekä niittyä 2.30 hehtaaria, ja oli torpista n. 68 % sellaisia, joissa oli vähintään 3—5 ha viljelysmaata. Mainitut pinta-alasuhteita koskevat tiedot käyvät siis jotensakin hyvin yhteen edelläesitettyjen lukujen kanssa.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että *Cajanderin* tutkimusten mukaan Suomussalmen kruununmetsätorpissa on torppaa kohti peltoa

0.74 ha. *Jutilan* mukaan on taasen Perä-Pohjolan ja Lapin kruununmetsätorpissa peltoa 0.93 ha, mutta käsittää tämä pinta-ala myös luonnon nurmettamattomat pellot. Mitä pohjoisempina kruununmetsätorpat ovat, sitä pienempi on keskimäärin pellon ala — pohjoisimmassa Lapissa vain muutama aari torppaa kohti — niittyjen suhteen ollessa yleensä päinvastaisen. Asutuilla seuduilla olevien pientilojen peltoala oli v. 1912 *Elfvengin* mukaan tilaa kohti 6.694 ha, ja oli tiloista lähes 85 % sellaisia, joissa viljelysmaata (peltoa ja niittyä) oli vähintään 5 hehtaaria. Tällaisiin tiloihin verrattuna ovat siis kruununmetsätorpat melkoista pienempiä.

Kyseeäolevassa 30 kruununmetsätorpassa oli peltoa keskimäärin torppaa kohti 4.51 ha, ja jakautuivat torpat pellon alan mukaan ryhmitettyinä siten, että torppia, joissa peltoa oli

0 — 2 ha, ...	oli 9 eli 30 %,
2.01— 4 „	„ 7 „ 23.4 „
4.01— 6 „	„ 4 „ 13.3 „
6.01— 8 „	„ 5 „ 16.7 „
8.01—10 „	„ 4 „ 13.3 „
10.01—12 „	„ 1 „ 3.3 „

Numeroista käy selville, että tutkituksi on tullut, koska pellon keskimääräinen ala on suurempi kuin edellä on mainittu, suhteellisesti enemmän suuria torppia, jos kohta ryhmitys on verrattain tasainen.

Torppien peltojen laajuuteen ovat vaikuttaneet monet seikat, kuten uudisviljelysmahdollisuudet, torpparin kunto, torpan kontrahdin määräykset y. m. sellaiset seikat, mutta on torpan ijällä siihen ratkaiseva merkitys. Mitä vanhempi näet torppa on, sitä suurempi on yleensä pellon ala ja päinvastoin. Vanhimmat torpat on perustettu tosin useissa tapauksissa sellaisille paikoille, jotka eivät ole tarjonneet hyviä uudisviljelysmahdollisuuksia, kuten sekä tilattoman väestön alakomitea että erinäiset metsänhoidontarkastajat tutkimustensa perusteella ovat todenneet, mutta katsoen siihen, että uudisviljelysmahdollisuudet yleensäkin ovat näillä valtionmailla vähäiset, käy ymmärrettäväksi, että vanhimmat torpat peltoalaan nähden ovat suurempia, sillä paremmalakaan paikalla ei viljelystä ole voitu laajentaa nopeasti. Sitäpaitsi olivat aikaisemmat uudisasutusta koskevat asetukset omiaan kannustamaan torpparia uusia viljelyksiä raivaamaan. Seuraava taulukko osoittaa tutkittujen torppien keskimääräistä pellon alaa iän mukaan ryhmitettynä.

Torpan perustamisvuosi	Torppien lukumäärä	Peltoa torppaa kohti hehtaaria
Ennen vuotta 1800	1	7.98
Vuosina 1801—1820	4	8.98
» 1821—1840	4	5.98
» 1841—1860	10	5.05
» 1861—1880	1	4.00
» 1881—1900	1	2.47
» 1901—1917	9	1.16

Yhtä poikkeusta lukuunottamatta on pellon ala sitä suurempi, mitä vanhempi on torppa.

Tutkimuksen yhteydessä koetettiin myöskin saada selville, miten nopeasti peltoala torpissa on laajentunut, mikä jo tavallaan käy selville edellämainituistakin numeroista. Sitä varten arvioitiin peltoalan lisäys viimeisten 5 vuoden kuluessa torppaa ja vuotta kohti, ja oli se keskimäärin 0.09 hehtaaria, ollen yleensä sitä suurempi, mitä pienempi on torppa ja vaihdellen 0.02 hehtaarista 0.13 hehtaariin vuotta ja torppaa kohti. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että kruununmetsätorppien peltoalan lisäys *Jutilan* mukaan Pohjois-Suomessa oli torppaa ja vuotta kohti 0.07 hehtaaria. Erityisesti on merkillepantava, että 2.01—4 ja 4.01—6 hehtaaria peltoa käsittävissä torpissa on peltoalan lisäys nopeampi kuin muissa.

Torpissa asuva väestö.

Kruununmetsätorppien asukkaat ovat pääasiallisesti entisiä paikkakunnalta kotoisin olevia tilattomia, jotka oman kodin ja viljelyksen saadakseen ovat asettuneet valtionmetsiin asumaan. Suuri osa heistä on tavallisia työmiehiä tai kruununmetsätorpparien lapsia ja muita sukulaisia, jotka ovat halunneet jäädä syntymäseuduilleen asumaan. Näiden varsinaisten asukkaiden lisäksi asuu torpissa koko joukko vuokralaisia, joko torpparin omaisia tai muita työansiosta eläviä itsellisiä.

Tutkittujen torppien asukasmäärä jakautuu torpparien perheisiin kuuluvien henkilöiden ja vuokralaisten osalle seuraavasti:

	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä
Torpparin perheeseen kuuluvia asukkaita	52	57	123	232
Vuokralaisia	16	17	9	42
	<hr/>			
Yhteensä	68	74	132	274

Vuokralaisten lukumäärä tekee siis 15.3 % koko asukasmäärästä. Torppaa kohti tulee asukkaita:

	Miehiä	Naisia	Lapsia	Yhteensä
Torpparin perheeseen kuuluvia ..	1.7	1.9	4.1	7.7
Vuokralaisia	0.5	0.6	0.3	1.4
Yhteensä	2.2	2.5	4.4	9.1

Täyskasvaneitten miesten ja naisten lukumäärä torppariperhettä kohti vaihteli 1—3 ja lapsien lukumäärä 0—10. Vuokralaisten ruokakuntien jäsenten lukumäärä on suhteellisesti pieni.

Vertailun vuoksi mainittakoon, että *Cajanderin* mukaan oli torppaa kohti Suomussalmella 6.2 henkeä¹⁾ ja Rovaniemellä 7.6 henkeä. Valtion pientiloilla oli v. 1912 *Elfvingin* mukaan keskimäärin ruokakuntaa kohti 5.6 henkeä.

Mainitut numerot osoittavat, että torpissa asuu verrattain paljon väkeä. Lapset asuvat usein vielä naimisiinkin mentyään torpassa, kuuluen samaan ruokakuntaan torpparin kanssa. He tekevät työtä torpan maatalouden hyväksi, ja tuottavat täten torppataloudelle tuntuvaa hyötyä. Onkin merkille pantava, että varallisuus mainitunlaisissa torpissa on silmiinpistävästi parempi kuin niissä, joissa alaikäisiä lapsia on paljon.

Myöskin vuokralaisten pitäminen torpassa on torpparin kannalta katsoen edullista. Paitsi vuokramaksua, joka tulee torpparille, voi vuokralaisesta olla kiireenä työaikana kesäisin paljon hyötyä maanviljelystöiden suorittamisessa. Mutta valtion edun mukaista ei vuokralaisten pitäminen ole. Vuokralaiset saavat polttopuut torpparilta, joka hakkaa ne valtionmetsästä; lehmänsä laskevat he laitumelle torpparin karjan mukana sekä käyttävät torpan maatalousrakennuksia. He nauttivat siis etuja, joita eivät esim. yksityismaiden torpparit voi tarjota ja joiden rahallinen arvo on melkoinen. Kun vuokralaisen kuluttama puutavara ei tule valtiolle mitenkään korvatuksi, paremmin kuin muutkaan valtionmetsien kustannuksella ylläpidetyt edut, on vuokralaisten pitämisestä valtiolle vahinkoa. Lisäksi houkuttelee oikeus pitää vuokralaisia torpparin rakentamaan tarpeettoman suuria asuinrakennuksia ja muita maatalousrakennuksia, mistä on seurauksena puun kulutuksen kasvu. Näistä syistä onkin tätä valtiolle vahingollista tapaa viime aikoina koetettu juurruttaa pois, muodostamalla vuokralaisten asumuksesta n. s. asuntotiloja.

Mitä tulee kruununmetsätorpissa asuvien henkilöiden sivistyskantaan, niin ei sitä ole lähemmin tutkittu. Kuitenkin lienee syytä mainita, että ainoastaan harvat torppien haltijoista ovat kirjoitustaitoisia. Kaukana kirkonkylistä ja kyläkunnista kun he ikänsä ovat asuneet, ei monikaan heistä ole päässyt kansakoulua käymään, ja näin on vielä torpan haltijoiden lastenkin laita. Lukutaitoisia nähtävästi olivat kaikki torpparit, sillä melkein jokaisessa torpassa näkyi paikkakunnan sanomalehtiä. Sensijaan ei torppiin tule maataloudellisia, osuustoimin-

¹⁾ Torpparin perheeseen kuuluvia.

nallisia tai muita ammattisivistystä lisääviä aikakauslehtiä, eikä torppareissa muutenkaan — aniharvoja poikkeuksia lukuunottamatta — voinut havaita erikoisempaa harrastusta maataloudellisiin asioihin. Näistä syistä johtuu, että ammattitaito kyseessäolevienkin, lähellä asutusseutuja ja liikepaikkoja olevien torpparien keskuudessa on sangen alhainen, mikä vaikuttaa huomattavasti torpan maatalouden kehitykseen. Valtion pientilallisten keskuudessa on ammattitaito *Elfvingin* tutkimusten mukaan paremmalla kannalla, ja tunnettua on, että se on yksi pienviljelyksen menestymisen ehdoista.

Asuntosuhteet kruununmetsätorpissa ovat tilattoman väestön alkomitean tutkimusten mukaan yleensä hyvänpuoleiset. Torppaa kohti oli huoneita runsaasti kaksi, ja oli torpista 62 % sellaisia, joissa oli huoneita 2 tai sitä enemmän. Joka neljännessä torpassa oli 3 huonetta eli suunnilleen yhtä usein kuin torpissa oli vuokralaisia. Saman komitean julkaiseman tilaston mukaan oli Parkanon ja Kurun kruununmetsätorpista sellaisia, joissa oli

1 huone	36 eli 20 %
2 huonetta	47 „ 26 „
3 „	32 „ 18 „
4—5 huonetta	43 „ 24 „
6—9 „	21 „ 12 „

Torpista oli siis 54 % sellaisia, joissa asuinhuoneita oli 3 tai sitä useampia, ja 80 % sellaisia, joissa oli vähintään 2 huonetta. Kyseessäolevissa, lähemmin tutkituissa kruununmetsätorpissa oli huoneita keskimäärin 3.7 torppaa kohti, ja oli niistä 73.3 % sellaisia, joissa huoneita oli vähintään 3, muutamissa kahdeksankin asuttavaa huonetta. *Cajanderin* mukaan oli Rovaniemen kruununmetsätorpista 87.5 %:lla vähintään 2 huonetta ja Suomussalmen kruununmetsätorpista 37.7 %:lla. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että virallisen maanvuokratilaston mukaan vuodelta 1912 torpista ja lampuotitiloista oli 10 % sellaisia, joissa oli 1 huone ja 62.2 % sellaisia, joissa oli 2 huonetta. Vastaavat luvut Hämeen läänissä olivat 2.1 % ja 55.9 %. Valtion pientiloilla oli *Elfvingin* mukaan 2.5 asuinhuonetta tilaa kohti.

Yllämainitut numerot osoittavat, että kruununmetsätorpparit asuntoihin nähden ovat paremmassa asemassa kuin muu maalaisväestö, josta v. 1901 toimitetun tutkimuksen mukaan 28 % asui asunnoissa, joissa oli vain yksi huone ja 26.5 % 2 huoneen asunnoissa. Kruununmetsätorpparilla onkin mahdollisuus, kun hän saa valtiolta ilmaiset rakennuspuut, rakentaa itselleen hyvä asuinrakennus. Tosin kysyy kyllä asunnon rakentamisenkin varoja, joita köyhällä torpparilla ei tavallisesti ole, mutta toiselta puolen saa torppari verovapautta pitkäksi ajaksi ja rakentaa hän asunnon hiljalleen, ensin välttämättö-

mimmät huoneet ja myöhemmin lisähuoneita. Harvinaista ei olekaan, että torpan rakennukset, varsinkin jos haltija on köyhä mies, ovat vuosikausia puolivalmiita ja asutosuhteet osittain hyvinkin huonot, mutta yleensä ovat Etelä-Suomen kruununmetsätorpparien asunto-olot hyvällä kannalla. Torpissa on sangen usein asumattomia huoneita, vieläpä asumattomia rakennuksia, ja ovat asuinhuoneet suuret ja tilavat.

Torppien oikeudellinen asema ja etuudet.

Valtionmetsien asutusoloja 1860-luvulla järjestettäessä, ehdotti sitä varten asetettu kruununmetsäkomisio lopullisessa mietinnössään m. m., että metsissä olevista asumuksista muodostettaisiin uudistaloja tai vakaalla hallintaoikeudella hallittavia kruununtorppia. Kun komisio aikaisemmin oli ehdottanut torppien väliaikaista verottamista, mikä sittemmin tapahtuikin, määriteltiin samalla torppien hallintaoikeus torpan haltijan ja valtion välillä tehdyssä välikirjassa, jota varten senaatin maanviljelystoimituskunta oli v. 1867 vahvistanut kaavan. Tämä hallintaoikeus ei kuitenkaan tyydyttänyt torppareita, jotka olivat tottuneet käsittelemään valtionmetsiä ja torppansa alueita vapaasti, entiseen verrattuna kun siinä suuressa määrin rajoitettiin heidän vapauttaan. Jo muutamien vuosien kuluttua tehtiin valituksia kruununmetsätorpparien turvattomasta asemasta ja vaadittiin, että torpista olisi, mikäli mahdollista, tehtävä uudistaloja tai varmennettava muuten niiden hallintaoikeutta. Niinpä ehdotettiin 1877—78-vuosien valtiopäivillä, että torppareille olisi annettava samanlainen hallintaoikeus asumuksiinsa, kuin kruununlollisillakin oli, paitsi perinnöksiosto-oikeutta. Vuoden 1882 ja vuoden 1885 valtiopäivillä valitukset uusiin-tuivat. Valtionmaiden asukkaiden väitettiin olevan taakkana kunnallisessa elämässä, kun he eivät ota osaa manttaalirasituksiin, jotapaitsi heidän epävakainen, turvaton asemansa vaikutti heidän viljelykseensä lamauttavasti ja aiheutti siten köyhyyttä, rasittaen kuntaa. Tällaisia valituksia saapui erittäinkin kyseessäolevalta seudulta. Vaikka valitukset, jotka syntyivät metsänhoitolaitoksen alkuaikoina ja niiden monien syytösten yhteydessä, joita metsähallintoa ja sen virkamiehiä vastaan tehtiin, ovatkin helposti ymmärrettävissä, katsoi senaatti kuitenkin tarpeelliseksi vahvistaa v. 1897 uuden torpankontrahdin kaavan, joka on näin kuuluva:

Torpan-kontrakti.

Metsähallituksen johtosääntöön 6 päivältä huhtikuuta 1908 nojautuen vuokrataan täten .....lle kahdeksikymmeneksi (25) vuodeksi lukien ..... niminen kruununmetsätorppa, joka on .....

pitäjässä ..... hoitoalueessa ..... kruununmaalla kruununpuistossa ..... tarkastuspiiriä ja ..... lääninä seuraavilla ehdoilla:

1:ksi. Torpan haltija on oikeutettu viljelemään kaikkia torppaan kuuluvia viljelyksiä, ja on hänen siitä vuoden ..... alusta lukien suoritettava valtiolle vuotuista veroa joko rahassa vuoden verohinnan mukaan tahi luonnontuotteina ....., mikä vero on vuosittain ennen joulukuun loppua määräaikana maksettava ..... tai, jos niin vaaditaan, omin ruuin tehtävillä päivätöillä, Keisarillisen Senaatin 12 päivänä joulukuuta 1905 vahvistamien perusteiden mukaan siten, että miespäivätyön lasketaan vastaavan ..... ja hevospäivätyön .....

2:ksi. Edellämainittujen päivätöiden suorittamiseksi tulee torpparin, ainakin .... päivää aikaisemmin, saatuaan sanan tai odottamattoman ja pakottavan tarpeen vaatiessa heti asianomaisen kutsun tultua, saapua työhön määrättyyn hoitoalueen paikkaan, varustettuna sellaisilla kelpoisilla työaseilla, joita paikkakunnalla tavallisimmin käytetään, ja tulee torpparin, ellei urakkatyötä hänelle voida antaa, tehdä huolellisesti ja ahkerasti työtä niin monta tuntia päivässä kuin kunakin vuodenaikana paikkakunnalla on tapana. Jokaisesta työpäivästä saa torppari leimatun poletin, ja luetaan työpäivät veronkannossa hänen hyväkseen sen luettelon mukaan, minkä hoitoalueen metsänhoitaja, jolle poletit on annettava takaisin, vuosittain toimittaa .....

3:ksi. Ulostoot ja muut rasitukset tulee torpparin suorittaa niinkuin laki ja asetukset säätävät.

4:ksi. Torpan haltijan tulee pitää torpan huoneet ja rakennukset asianmukaisessa kunnossa, hyvin hoitaa sen tilukset sekä vuosina ..... raivata ja viljellä ..... niittymaata, ... peltoa ja ..... kytömaata. Karjanruokaa, lantaa, pehkua ja tarvepuita tai muita sellaisia aineita ei saa viedä pois torpasta. Kuitenkin saatokoon olkia ja viljellyn niityn heiniä, jollei siitä aiheudu lannoituksen puutetta, viedä pois torpasta, mutta on siitä ilmoitettava metsänhoitajalle, joka siihen hankkii Metsähallituksen luvan. Rakennus- ja polttopuiksi, käsitöihin tai kuivikkeiksi tarvittavia metsäntuotteita, joita torpan haltija on oikeutettu omiksi tarpeikseen valtion metsästä saamaan, älköön otettako muualta kuin niistä paikoista, mitkä metsänhoitaja sitä varten osoittaa. Mullan ottopaikkoina ja karjanlaitumena saadaan käyttää ainoastaan näihin tarkoituksiin määrättyjä alueita, jotavastoin kruununmaan alueella ei saa metsästä eikä myöskään kalastaa nuotalla, verkolla, rysällä tahi muulla samanlaatuisella pyydyksellä ilmn erityistä lupaa.

Tällaisen luvan saattaa metsänhoitajalta pyytää suullisestikin.

5:ksi. Torppari, joka on hyvin hoitanut torppaa sekä muutenkin kontrahdissa mainitut velvollisuutensa oikein täyttänyt, on vuokrakau-

den kuluttua oikeutettu uuden, yhtä pitkäksi ajaksi tehtävän kontradin määräysten mukaisesti pitämään torppaa hallussaan ja viljeltävänään.

6:ksi. Torpasta muutto ja irtisanominen tapahtukoot lainmukaisesti; ja on, jos torpan haltija kuolee, laillinen kontrahti tehtävä hänen leskensä tahi lastensa holhoojan kanssa. Torpan hallintaoikeutta alköön sen haltija siirtäkö toiselle henkilölle hankkimatta siihen ylimetsänhoitajan suostumusta.

Jos torppari luvattomasti käyttää metsää tahi laskee torpan rappiolle, pitää luonansa huomaineisia henkilöitä, vaikka häntä siitä on varoitettu, joutuu syylliseksi tulen varomattomaan pitelemiseen niin, että siitä kulovalkea on päässyt irti taikka, jos taloudellista katselmusta torpassa pidettäessä, hänen huomataan laiminlyöneen ne velvollisuudet, jotka edellisessä katselmuksessa on asetettu hänen täytettäväkseen, on Metsähallituksen tutkittava, pitääkö torpparin luopua torpasta, jossa tapauksessa hänellä kuitenkin on, ellei erittäin raskauttavia seikkoja ole, oikeus saada lukea hyväkseen laillinen lähtöpäivä sekä palkkiota niistä torpassa toimitetuista viljelyksistä, mitkä hän ehkä on tehnyt yli sen, mitä kontrahdissa on määrätty, mikäli hänen ei katsota jo hallinta-aikanaan saaneen niiden antamista tuloista korvausta.

7:ksi. Torppari on velvollinen, kruununmetsässä tapahtuneesta vahingonteosta taikka syttyneestä kulovalkeasta tiedon saatuaan, viipymättä ilmoittamaan siitä asianomaiselle metsänhoitajalle tahi lähinnä asuvalle metsänvartijalle, uhalla että, jos hän ei tätä tee, hänet laillisessa järjestyksessä käsketään muuttamaan torpasta.

8:ksi. Jos torppari rikkoo jotakin siitä, mitä tässä edellä on säädetty taikka tekee muuta semmoista, joka on yleistä lakia vastaan, asetettakoon hänet siitä syytteeseen.

9:ksi. Jos torppari tuomitaan törkeästä rikoksesta, olkoon hän velvollinen, laillisen irtisanomisen jälkeen muuttamaan torpasta ensitulevana puolipaastona.

10:ksi. Torppaan kuuluvat seuraavat tilukset:

.....
.....
.....

11:ksi. Torppari on velvollinen alistumaan sellaisten kruununmaiden uudisasutusta koskevien asetusten määräyksiin, joita ehkä voi astua voimaan vuokra-aikana. (Vrt. Kamaritoimituskunnan kirje Metsähallitukselle 12 p:ltä joulukuuta 1904.)

Tämä kontrahti lähetetään Metsähallituksen tarkemmin tutkittavaksi ja vahvistettavaksi.

.....kuun .... p:nä 19...

.....
Metsänhoitaja.

Edellä olevaan kontrahtiin tyydyn ja sitoudun vilpittömästi täyttämään siinä määrättyt velvollisuudet. Aika ja paikka kuin yllä.

.....
Torpan haltija.

To distavat:

.....
.....

Mainitunlaiset määräykset edellyttävät luonnollisesti valtion puolelta tarkkaa valvontaa. Sitä varten onkin määrätty, että torpissa on aina pienien väliaikojen päästä pidettävä n. s. taloudellisia katselmuksia, joissa on tarkastettava niiden rakennukset ja viljelykset. V. 1876. v. 1877 ja v. 1878 annettujen määräysten mukaan on asianomaisten metsänhoitajien pidettävä katselmuksia joka 3:s vuosi, mutta käytännössä tapahtuu se joka 6:s tai 10:s vuosi. Jos tällaisessa katselmuksessa, tai muulloinkin, havaitaan torpparin rikkoneen kontradin määräyksiä tai tehneen muita lainvastaisia tekoja, langetetaan hänet rangaistukseen, milloin lievempään, milloin ankarampaan.

Tarkastettaessa lähemmin ylläolevassa kaavassa mainittuja kruununmetsätorpparin oikeuksia ja hänen asemaansa yleensä, havaitaan, että se on hänelle hyvin edullinen. Torpparilla on käyttö- ja viljelysoikeus määrättyihin tiluksiin, ja saa hän valtionmetsästä paitsi ilmaisen karjanlaitumen myöskin kaikki kotitarvepuunsa. Hän voi vuokraajan kestäessä laajentaa viljelyksiään, ilman että vuokraehtoja vuokraajan kuluessa muutetaan. Vuokra-ajan päätyttyä on torpparilla ennen muita oikeus tehdä uusi kontrahti, ja kuoleman sattuessa on hänen lähimmillä perillisillään samanlainen oikeus. Lisäksi on hänellä oikeus saada palkkiota niistä torpassa raivatuista viljelyksistä, mitkä hän on tehnyt yli kontrahdin määräysten, mikäli hän ei ole niistä jo hallinta-aikanaan ehtinyt saada korvausta. Torppa on vapautettu kaikista manttaalillepantua maata kohtaavista rasituksista, maanteiden teosta, kyydityksestä j. n. e. Torppari saattaa luvan hankittuaan myydä hallintaoikeutensa torppaan toiselle henkilölle ja määrää hän tällöin tavallisesti torpan koko arvon rakennuksineen ja viljelyksineen kauppahinnaksi. Velkojalla ei ole oikeutta „hakea ulos” torpan hallintaoikeutta; torppari voi käyttää koko aikansa, hankkiakseen toimeentulonsa, sillä päivätyövelvollisuutta ei hänellä enää ole j. n. e. Kaiken tämän lisäksi tulee vielä yksi tärkeä etu — halpa vero. Niinkuin myöhemmin selvitetään, on se niin pieni, ettei se lähimainkaan vastaa torpparin valtionmetsästä ilmaiseksi saamiensa kotitarvepuuiden arvoa.

Mainittujen etujen rinnalla ovat torpparin oikeuksia rajoittavat määräykset ja velvollisuudet vähäpätöiset. Rakennusten ja viljelysten

kunnossapito sekä uusien viljelysten raivaaminen ovat esim. velvollisuuksia, joiden täyttämistä torppari hyötyy lähinnä itse. Useat velvollisuudet ovat sellaisia, että niitä voidaan pitää yleisinä kansalaisvelvollisuuksina ja lankeavat sentähden jo luonnostaankin torpparin täytettäväksi. Torpparin taloutta rajoittavat määräykset taasen ovat melkein kaikki sitä laatua, että torppari voi ne syrjäyttää pyytämällä asianmukaisen luvan, eivätkä ne ole ehkäisemässä torppatalouden edistymistä. Mainitunlaisia lupia on helppo saada, ja antavat niitä etupäässä ylimetsänhoitajat ja metsänhoitajat, lukuunottamatta torpan yhdistämistä ja jakoa koskevaa lupaa, jonka metsähallitus myöntää. Karjanlaiduntamisen, metsästäminen ja kalastamisen laita on siten, että torpparit ilman muuta näitä elinkeinoja harjoittavat. Luvan hallinto-oikeuden siirtoon, samoin kuin torpan jakamiseen ja yhdistämiseenkin, saa torppari helposti, ellei uusi asukas ole aivan sopimaton valtionmetsien asukkaaksi tai torpan tilukset niin pienet, ettei ole edullista niitä jakaa.

Ainoastaan kotitarvepuiden ottoa koskevalla rajoituksella on merkitystä, koska torpparin talous voi eräissä tapauksissa kärsiä siitä, ettei asianomainen metsänhoitaja muilta virkatoimiltaan ehdi sopivia hakkauspaikkoja osoittaa, silloinkuin torppari haluaisi. Yleinen onkin kruununmetsätorpparien keskuudessa toivomus, että metsän käyttö-oikeutta laajennettaisiin, ja kaikkien tutkittujenkin torppien haltijat valittivat siinä olevien rajoitusten johdosta. Vaikka nämä valitukset, katsoen torpparien pitkäaikaiseen tottumukseen saada mielensä mukaan hakata valtionmetsiä ja heidän tuhlailevaan puunkäyttöön, ovat luonnolliset, niin ei niihin kuitenkaan tosiasiallisesti ole yleensä aiheutta. Useilla torpilla on omat hakamaansa, josta niiden haltijat saavat tarpeensa metsänhoitajan neuvon mukaan ottaa, ja toiset taasen saavat niitä torppiensa ympäristöistä tarpeen mukaan ja suuremmitta vaikeuksista. Metsänkäyttöä koskevat rajoitukset ovat olleet välttämättömiä, sillä, kuten myöhemmin käy selville, täysi vapaus siinä olisi johtanut valtionmetsien hävittämiseen, onpa hävitystä suuressa määrin tapahtunut rajoituksista huolimatta. Kruununmetsätorpparit ovat päinvastoin metsänkäyttöön nähden paljon edullisemmassa asemassa, kuin muut valtion vuokramiehet ja monet yksityismaiden torpparit.

Mitä tulee valtion häätämisoikeuteen torpissa, niin on se tosin melko laaja — siitä voimassaolevat, samaten kuin useimmat muutkin kruununmetsätorppia koskevat, määräykset ovat jo vanhentuneita — mutta on torpparin häätäminen tästä huolimatta ollut viime aikoina hyvin harvinainen tapaus. Ainoastaan silloinkuin torppari on tehnyt itsensä syyppääksi johonkin törkeään rikokseen, metsänhaaskaukseen y.m., on hänet asumuksestaan häädetty. Tilattoman väestön alakomitea mainitsee, että häätöjä vuosina 1897—1901 sattui koko maassa vain 6. Onhan luonnollista, että jos esim. torppari luvattomasti haaskaa val-

tionmetsää tai sytyttää kulon sinne, hän vaarallisena henkilönä toimitetaan pois valtionmailta. Valtion isäntänä ollen ei torpparin tarvitse pelätä joutuvansa mielivallan alaiseksi, eivätkä torpparit yleensä häätämisoikeuteen nähden ole valituksia tehneetkään.

Vaikka torpparien oikeudellinen asema onkin tosiasiallisesti hyvin turvallinen ja heidän nauttimansa edut ilmeiset, on kuitenkin valitettu ja yhä edelleenkin valitetaan heidän turvatonta ja epävakaata asemaansa. Nämä valitukset ovat tosin vuoden 1897 jälkeen, jolloin uusi kontrahdin kaava oli vahvistettu, vähentyneet, mutta yleinen on nytkin vielä se käsitys, että heidän hallinto-oikeutensa torppiin olisi varmennettava. Tilattoman väestön alakomitea, vaikka myöntääkin torpparin aseman turvalliseksi, ehdottaa elinkautisen perinnöllisen vuokraoikeuden käytäntöönottamista, mikä takaisi vuokramiehelle hänen työnsä hedelmät sekä antaisi hänelle pääasiallisesti ne etuudet, mitkä omistusoikeuskin. Kruununmetsätorpparien aseman varmentamista tarkoitti nimikään metsäneuvos *Heikelin* v. 1910 laatima ehdotus valtionmetsien asuttamiseksi, minkä ehdotuksen periaatteet sisältyivät myöskin metsähallituksen v. 1911 ja v. 1916 senaattiin tekemiin esityksiin, että valtionmaiden asutusolot otettaisiin jälleen tutkittavaksi.

Kruununmetsätorppien hallinto-oikeutta ei ole kuitenkaan tahdottu ainoastaan varmentaa, vaan on se etupäässä tahdottu muuttaa omistusoikeudeksi. Tällaisia pyrkimyksiä on esiintynyt aina siitä asti kuin v. 1865 asetettu kruununmetsäkomisio oli ehdottanut valtionmailla olevista asumuksista muodostettavaksi itsenäisiä tiloja. Vuosien 1872, 1877—78, 1882, 1908 ja 1910 valtiopäivillä on m. m. asiasta tehty anomusehdotuksia. Viimeksimainitut valtiopäivät tekivät anomuksenkin, jossa pyydettiin hallitusta ryhtymään toimenpiteisiin omistusoikeuden myöntämiseksi kruununmetsätorppareille, mutta ei asia kehittynyt sen pitemmälle. Myöskin komiteamietinnöissä on puollettu torppareille omistusoikeuden myöntämistä, m. m. suojametsäkomisio ja n. s. Lapineuvottelukomitean mietinnöissä. Ja lopuksi on tietysti torpparien taholta haluttu omistusoikeutta. Tilattoman väestön alakomitea huomauttaakin, että torpparien keskuudessa löytyy tuskin toista toivomusta, joka olisi laajemmin levinnyt, syvemmin juurtunut ja useammin ilmoitettu kuin toivomus päästä hallitsemiensa torppien omistajiksi. Välistä esiintyvät nämä toivomukset hyvinkin kiihkeässä muodossa, varsinkin juuri niillä seuduilla, joita käsilläoleva tutkielma koskee. Senaattiin, metsähallitukseen ja kuvernööreille lähettämässään kirjelmässä ovat torpparit tuon tuostakin anoneet omistusoikeutta torppiinsa, varsinkin senjälkeen kuin valtionmaista v. 1893 Aureen hoitoalueessa lohkaistiin 35 uudistaloa, mikä on herättänyt torppareissa eloon toiveita päästä samanlaiseen asemaan. Viimeksi ovat torpparit v. 1918, pidettyään Tampereella kokouksen, tehneet senaattiin omistusoikeuden saamista tarkoittavan anomuksen, jotapaitsi asiasta on jätetty eduskunnallekin anomusehdotuksia.

Mitä tulee niihin syihin, joiden perusteella torppiin on omistusoikeutta vaadittu, niin on niitä useitakin. Alakomitea sanoo siihen „sangen monessa tapauksessa” olevan syynä torppatalouden riippuvaisuuden metsänhoitajain ja metsänvartijain virkatoimista, mikä alakomitean mielestä aiheuttaisi vaikeuksia torpan hoidossa. Tällaisia valituksia tekivät myös tutkittujen torppien haltijat. Etenkin oli heidän mielestään kohtuutonta, ettei lehdes- ja hakopuita anneta riittävästi ja sopivilta paikoilta eikä muidenkaan kotitarvepuiden otto ole kylliksi vapaa. Sensijaan eivät torpparit valittaneet kärsineensä muiden rajoitusten takia, kuten alakomitea kertoo jäsentensä tietoon tulleen näiden matkustaessa valtion metsämailla. Mainitut valitukset, vaikkakin ne torpparin kannalta katsoen ovat ymmärrettävissä, ovat yleensä merkitystä vailla, koska torpparien välttämättömät tarpeet tyydytetään. Lehdespuita he kyllä saavat, mutta eivät pääse niitä hakkaamaan metsää hävittävällä tavalla, vaan on ne otettava paikoista, jotka sitä varten erikoisesti osoitetaan. Lehdeksien taittamisoikeutta on myöskin rajoitettu sikäli, ettei niitä tehdä liikaa, jolloin puunrungot jäävät metsään mätänemään. Tämä rajoitus ei voi torppatalouden edistymistä haitata, sillä lehdeksiähän syötetään etupäässä vain lampaille. Hakopuita taasen ei torppari tarvitse, koska kaikkialla on runsaasti turvepehkusoita, joista saadaan monin verroin parempaa kuivikeainetta. Muita kotitarvepuita torpparit saavat, kuten jo on mainittu, riittävästi ja vaikeuksista. Epäkohdat ovat siis luulloteltuja, ja johtuvat valitukset nähtävästi siitä, että torpparien polttopuiden saanti, rajoittamalla lehdes- ja hakopuiden kaatoa, on käynyt jonkun verran vaikeammaksi. Kun metsänhoitajat eivät torppien viljelysmaiden ja rakennusten hoitoon yleensä sekaannu, eivät ne, osittain hyvinkin kiivaat muistutukset, joita metsänhoitajien ja metsänvartijoiden „isännöimistä” vastaan torpparien taholta tehdään, perustu useinkaan tosiseikkoihin, vaan johtuvat todennäköisesti muista syistä.

Toinen epäkohta, joka tavallisesti mainitaan syynä kruununmetsätorpparien itsenäisyyspyrkimyksiin, on luoton ja siitä johtuvan liikepääoman puute. Kun torpan hallintaoikeutta ei voida, niinkuin edellä on mainittu, velasta „ulosmitata”, ei lainoja voida kruununmetsätorppiin kiinnittää. Vaikka tarpeellisen liikepääoman saanti asuttujen seutujen pientilalliselle onkin suureksi hyödyksi, ovat kruununmetsätorpat tässä suhteessa jonkun verran toisenlaisessa asemassa. Lainan käyttäminen maanviljelykseen edellyttää tarkoitustaan vastatakseen kohoavaa tuotantoa ja hyviä menekkioloja. Kruununmetsätorppien pelot ovat laihoja, vaikeasti hyvään tuottokuntoon saatettavia ja kaukana liikepaikoista; ne eivät sentähden todennäköisesti kykenisi tuottamaan niin paljon runsaampia satoja, että lainan korot ja kuoletukset ylijäämällä saataisiin maksetuksi. Luonnollisesti kuitenkin on sellaisia-kin tapauksia, joissa lainan avulla voitaisiin maanviljelyksen tuotantoa

lisätä, joten luoton puute saattaa olla yhtenä syynä torpparien pyrkimykseen saada torpistaan itsenäisiä tiloja.

Edellä on jo kerrottu, miten torpparit haluavat vapaampaa metsänkäyttöoikeutta, jota he pitävät toimeentulolleen tarpeellisenä. Torppatalouden riippuvaisuus metsästä onkin suurempi, kuin mitä ensi silmäyksellä saattaisi näyttää. Kuten uudisasukkaassa yleensä, on torpparissakin kyttenyt hiljainen toivo päästä osalliseksi laajoista valtionmetsistä, joiden arvo on viime vuosikymmeninä paljon kasvanut. Nähtyään naapurinsa, joka aikoinaan on päässyt uudistalolliseksi ja sitä tietä verotalon omistajaksi, rikastuneen metsistä, jotka valtio tälle on lahjoittanut, herää kruununmetsätorpparissakin halu nopeasti rikastua s. o. päästä niin suuren metsäkappaleen omistajaksi kuin suinkin. Tämä toivo vaikuttaa, kuten alakomitea aivan oikein huomauttaa, „syvävä pohjavirtana kruununmetsätorpparien pyrkimyksiin” päästä haittamiensa torppien omistajiksi. Se käy selväksi paitsi torpparien senaattiin ja metsähallitukseen tekemistä anomuksista, myöskin Tampereen kruununmetsätorpparikokouksen pöytäkirjoista ja siellä syntyneestä keskustelusta. M. m. on se selvästi esiintynyt siinä anomuksessa, jonka mainitun kokouksen valitsema komitea jätti metsähallitukseen ja jossa metsähallitusta pyydettiin lopettamaan kaikenlainen metsänhakkuu kruununmetsätorppien „ympäristössä”. Tarkoituksena oli siten rauhoittaa suuret alueet valtionmetsää hakkauksilta, jotka voivat olla sekä metsänhoidollisesti välttämättömiä että torppareille itselle hyödyllisiä, sillä syystä, että torppareille jäisi riittävä kotitarvemetsä. Onkin merkille pantava, että torpparien itsenäisyyspyrkimykset ovat peräisin ja voimakkaimmat juuri niillä seuduilla, missä uudistaloja aikoinaan on perustettu. Tässä siis on perussyy, miksi torpparit haluavat tiloihinsa omistusoikeutta.

Myöskin kruununmetsätorpparien piirin ulkopuolella on yleinen se toivomus, että torpista vähitellen tehtäisiin itsenäisiä tiloja. Kunnamiehet kannattavat torppien muuttamista manttaalitiloiksi niiden erikoisaseman takia verotukseen ja yleisiin rasituksiin nähden. Jos torpista tehtäisiin itsenäisiä tiloja, tulisi nim. heidän mielestään kunnallinen veronmaksu tasaisemmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi. Toiset taasen väittävät, että myöntämällä torppareille omistusoikeus torppiinsa, lisätään niiden maanviljelyksen tuotantoa sekä itsenäistä maanviljelijäluokkaa, mikä merkitsisi kansantaloudellista ja yhteiskunnallista edistysaskelta. Itsenäisyyspyrkimysten takana ovat eräissä tapauksissa ilmeisesti myös keinottelijat.

Kysymys kruununmetsätorppien hallintaoikeuden varmentamisesta tai muuttamisesta omistusoikeudeksi on siis, kuten edellisestä on selvinnyt, ollut usein esillä. Koska varsinkin niiden seutujen kruununmetsätorpparien keskuudessa, joita tämä tutkielma koskee, toivo saada torpista itsenäisiä tiloja, on laajalle levinnyt ja koska kysymys on tär-

keä sekä kansantaloudelliselta, yhteiskunnalliselta että metsäpoliittiselta kannalta katsoen, käsitellään sitä seuraavassa laajemmin, kuin mitä tämän tutkielman puitteisiin oikeastaan voidaan sisällyttää.

On sanottu, että yksityisen maanomistusoikeuden peruste piilee syväällä ihmisluonnossa. Omistusoikeus tyydyttää viljelijää psykologisesti ja oman etunsa kannalta paremmin kuin vuokraoikeus, koska hän silloin tuntee viljelmänsä omakseen ja työnsä tulokset turvatuiksi. Se kiihoittaa toimintaan, tyydyttää itsetuntoa, saattaa säästäväiseksi ja ahkeraksi toimessa sekä tekee kotoisen turpeen omistajalleen rakkaaksi, samallakuin se tuottaa taloudellisesti hyviä tuloksia. Maa tulee hyvin viljeltyksi ja se tuottaa korkeita satoja, kun maanomistaja parantaa sen kasvuvoimaa, tekemällä perusparannuksia j. n. e. Lisäksi väitetään itsenäisen maanviljelijän olevan yhteiskuntajärjestyksen voimakkaimman tuen. Pääasiallisesti mainitut omistusoikeuden hyvät puolet on tuotu esiin, kun on ollut puhe vuokraviljelmän muuttamisesta itsenäiseksi tilaksi, mutta sillä on koko joukko varjopuoliakin, varsinkin kun on kysymys kruununmetsätorpista.

Edellä on jo osoitettu, että kruununmetsätorpparin asema on tosiasiallisesti sangen turvallinen ja taloudellisesti edullinen. Samaten on jo mainittu ne syyt, miksi torpparit omistusoikeutta torppiinsa haluavat ja todettu, että suurimpana syynä siihen on halu rikastua valtionmetsien kustannuksella. Tällainen pyrkimys, jonka pohjimmainen aiheuttaja on keinotteluhalu, ei ole terve eikä sen kannattaminen yhteiskunnan etujen mukaista. Valtionmaita on tosin aikojen kuluessa yksityisille luovutettu, mutta kokemukset näistä luovutuksista eivät ole olleet hyvät. Uudisasetuksista voimassaolleiden 1877- ja 1892-vuosien asetusten perusteella on valtionmaille perustettu lukuisia itsenäisiä tiloja, uudistaloja. Kun näihin on, varsinkin Pohjois-Suomessa, liitetty laajahkoja metsäalueita, ovat ne vähitellen joutuneet suurkapitalismin haltuun, puunjalostusyhtiöille, kauppiaille sekä erilaisille keinottelijoille, jotka ovat vieneet tilalta metsän, minkä jälkeen se on joutunut „hylkynä” valtiolle, joka on lunastanut koko joukon tällaisia tiloja takaisin. Se osa niistä, mikä on ollut alkuperäisten omistajien hallussa, on taasen, senjälkeenkuin niistä on metsät myyty, jäänyt elämään kituvaa elämää. Ainoastaan pieni osa on vaurastunut siinä määrin, että uudistalolliset tulevat toimeen maanviljelyksellään. Entisen Aureen hoitoalueen 35 uudistalosta, jotka 1890-luvulla lohkaistiin valtionmaista, lienee esim. ainoastaan muutama pystynyt kehittämään tyydyttävän maanviljelyksen, mutta suurin osa on, vaikka ovat ansainneet huomattavia rahasummia metsillään — eräät useita kymmeniä tuhansia markkoja — nykyään huonossa kunnossa. Samantapaisia kokemuksia on naapurimaastamme Ruotsista, jossa valtionmaiden asutuspolitiikka aikaisemmin valtionmaiden asuttamisessa tehtyjen virheiden johdosta uudistaloasutuksen tuomien pyrkii luomaan tiloja, joihin hal-

tijalla on joko pitkä määräaikainen tai elinkautinen, perinnöllinen vuokraoikeus. Itsenäisten tilojen perustaminen valtionmaille on siis ollut toimenpide, joka on ampunut ohi maalinsa, sillä tilattoman väestön asemaa ei sillä ole parannettu, päinvastoin on yhteiskunnallisia oloja siten pahennettu.

Mainittua omistusoikeuden myöntämisestä johtuvaa epäkohtaa väitettäneen voitavan lieventää siten, että muodostettaviin tiloihin liitetään vain tarpeellinen kotitarvemetsä. Pienet hajallaan siellä täällä valtionmetsässä olevat tilat eivät nim. joudu yhtä helposti kuin suurimetsäiset puunjalostusliikettä harjoittavien yhtiöiden tai yksityisten haltuun. Mutta tästä huolimatta on kuitenkin se vaara tarjolla, että ne joutuvat vilkkaan kaupan alaiseksi, kuten kokemus valtion aikaisemmasta asutustoiminnasta pienviljelyksen edistämiseksi osoittaa. Sopivilla omistusoikeuden rajoituksilla tosin voidaan tämäkin epäkohta välttää, mutta silloin menettävät suureksi osaksi merkityksensä ne omistusoikeuden valopuolet, joista edellä on puhuttu.

Omistusoikeuden myöntämisestä viljelijälle, joka ei ole kohonnut siihen asemaan, että hän voisi itsenäiseksi asettua, pidetään agraaripoliitikkojen keskuudessa yleisesti arveluttavana toimenpiteenä, koska sellainen henkilö ei uudessa olotilassa kestä. On sentähden paikallaan luoda katsaus kruununmetsätorpparien asemaan ja heidän talouteensa.

Kruununmetsätorppien talous eroaa monessa tärkeässä kohdassa asutuilla seuduilla olevien yksityismaiden torppien taloudesta, joiden saattamista maanomistajista riippumattomiksi, itsenäisiksi tilallisiksi pidetään yleisesti laajakantoisena, yhteiskunnallisena uudistustehtävänä. Suurin osa kruununmetsätorpista on perustettu maanviljelykseen vähemmän sopiville paikoille, sillä alunpitäenhan torppari eli metsästyksestä, kalastuksesta, kaskeamisesta ja metsänhakkauksista. Kruununmetsätorpparit eivät voi, syistä, joista on kerrottu torppien maanviljelystä käsittelevässä luvussa, harjoittaa yhtä kannattavaa maanviljelystä, kuin yksityismaiden torpparit yleensä. Tästä syystä täytyy heidän turvautua metsään ja sivutuloihin, joiden nojassa heidän taloutensa pysyy pystyssä. Kun kruununmetsätorpparit lisäksi ovat yleisesti huonossa taloudellisessa asemassa, köyhiä ja velkaantuneita, eivät he voisi itsenäisinä tilallisina pysyä pystyssä. Torpistaan tulisi heidän luonnollisesti maksaa valtiolle täysi korvaus, sillä nykyään ei enää voine tulla kysymykseen valtion omaisuuden maksutta luovuttaminen muutamille harvoille yksityisille kansalaisille. Mitä tällaisen korvauksen maksaminen merkitsee, käy m. m. selville seuraavasta, kyseessäolevia, lähemmin tutkittuja torppia koskevasta arviolaskelmasta.

Laskelmassa oletetaan, että kruununmetsätorppien itsenäiseksi lunastamisessa noudatettaisiin samanlaisia periaatteita kuin yksityismaiden torppien lunastuksessa, jossa lunastushinta määrätään siten, että

ensin arvioidaan torppa-alueen arvo, silloinkuin lunastusta vaaditaan ja sitten vähennetään täten saadusta arvosta niiden parannuksien arvo, jotka torppari on tehnyt vuokra-alueeseen hallinta-aikanaan tai joihin hän on oikeuden laissa lähemmin mainitulla tavalla saanut. Lisäksi on täten saadusta arvosta vähennettävä se määrä, jolla alueen arvo on noussut, senjälkeenkuin maailmansota v. 1914 alkoi, rahan arvon alenemisesta aiheutunut nousu siihen luettuna. Jos tilaan erotetaan viljeltyä ja viljelyskelpoista maata yli 10 ha, määrätään lunastushinta ylimenevältä osalta käyvän hinman mukaan lunastusta vaadittaessa. Lunastettavalla alueella olevan metsän, joka 1,2 metrin korkeudelta on läpimitaten 20 cm tai sitä enemmän, lunastushinta lasketan erikseen arvon mukaan lunastusta vaadittaessa.

Mainittuja näkökohtia silmälläpitäen voidaan pellon arvo hehtaarilta arvioida olevan Smk. 600: —, ja metsämaan + pienemmän metsän arvo hehtaarilta Smk. 300: —. Niityn arvo hehtaarilta voidaan arvioida 250: — markaksi.

Tutkittuihin torppiin kuuluu keskimäärin 4,51 ha peltoa, ja niityn ala voidaan arvioida noin 4 hehtaariksi. Tällainen torppa tarvitsee metsämaata korkeimman mainituissa laissa sallitun määrän eli 20 hehtaaria. Arvio olisi silloin seuraava:

4,51 × 600	.....	Smk. 2,706: —
4,00 × 250	.....	„ 1,000: —
20 × 300	.....	„ 6,000: —
Yhteensä		Smk. 9,706: —

Ottaen huomioon, että kruununmetsätorpissa on, kuten myöhemmin esitetään, keskinkertaista suuremmat maatalousrakennukset, on rakennusten arvo torppaa kohti ainakin Smk. 2,500: —. Koko torpan arvo olisi siis keskimäärin vähintään noin 12,000 markkaa. Koska kruununmetsätorpparit, jotka ovat tottuneet tuhlailevaan puunkäyttöön, eivät tule toimeen 20 ha:n suuruisella kotitarvemetsällä, vaan tarvitsevat Etelä-Suomessakin, metsämaan laadusta riippuen, vähintään 30—40 ha metsämaata, on yllämainittu arvio pikemmin liian pieni kuin suuri, jotapaitsi kruununmetsätorppiin ei yhtä hyvällä syyllä kuin yksityismaiden torppiin, jotka tavallisesti ovat maksaneet raskaita veroja, tarvitsisi sovelluttaa viimeksimainittujen lunastuksessa käytettyä menetelytapaa. Otaksamalla, että valtio torpan ostamista varten myöntäisi torpparille, kuten valtion asutustoiminnassa tapana on ollut, pitkäaikaisen kuoletuslainan (esim. 28 vuodeksi), josta olisi maksettava 4 % korkoa ja 2 % kuoletusta, tekisivät vuotuiset kuoletus- ja korkomaksut Smk. 720: —¹⁾. Kun samojen torppien keskimääräinen vero v. 1913

¹⁾ Maanmittauskustannuksia, jotka nousisivat huomattaviin rahasummiin, ei laskelmassa ole otettu huomioon.

oli vain Smk. 23:63, joutuisivat torpparit maksamaan valtiolle melkoista suurempia maksuja kuin ennen. Näiden maksujen lisäksi tulisivat vielä mantaalia kohtaavat rasitukset, lisääntyneet kunnallisverot ja monet muut menoerät, joten torppari olisi vaarassa sortua suuren velkataakan alle. Kun asutuilla seuduilla olevat pientilallisetkin kärsivät usein tilansa ostohinnan korko- ja kuoletusmaksuista, vaikka heillä on edellytyksiä harjoittaa voimaperäistä ja tuottavaa maanviljelystä sekä kaikkia sen sivuelinkeinoja, on luonnollista, että köyhä kruununmetsätorppari kärsii niistä enemmän. Kruununmetsätorpparin taloudellinen asema on siis sellainen, ettei se omistusoikeuden myöntämisen kautta todennäköisesti paranisi. Huomattava on, etteivät kruununmetsätorpparit haluakaan torpistaan valtiolle maksaa, vaan tahtovat saada ne, kuten he Tampereella pitämässään kruununmetsätorpparikokouksessa yksimielisesti päättivät, ilman mitään korvausta sekä lisäksi melkoisen metsäalueen niiden ympäriltä.

Tekemällä kruununmetsätorpista itsenäisiä tiloja, tulisi maan ansioton arvonnousu yksin torpparin hyväksi, mitä epäkohtaa ei määräaikaisessa vuokrassa ole. Valtio voi nim. vuokrauden päätyttyä korottaa vuokraa samassa suhteessa kuin maan arvo kohoaa ja pääsee siten osalliseksi tuosta kohoamisesta. Jos vuokraa korotettaessa otetaan huomioon yksinomaan n. s. ansioton arvonnousu s. o. maan arvon kohoaminen, joka ei ole asianomaisen viljelijän työn ja uhrausten tulos, vaan joka johtuu lisääntyneestä maan kysynnästä väestön kasvaessa, liikesuhteiden parantumisesta, rahanarvon alenemisesta y. m. sellaisista tekijöistä, ei vuokraajan oikeuksia mitenkään loukata, sillä silloinhan hän saa nauttia esim. tekemiensä perusparannusten hedelmät. Valtiolla sensijaan täytyy koko yhteiskunnan etua silmälläpitäen olla oikeus vuokrauden päätyttyä muuttaa vuokraehtoja tarpeellisissa kohdissa, sillä kehityksen kulkiessa eteenpäin voi ilmaantua sellaisia edeltäpäin arvaamattomia seikkoja, jotka pakottavat järjestämään vuokra-alueiden käytön uudelle kannalle. Vanha sotilasvirkatalojen vuokrausjärjestelmä on tästä valaisevana esimerkkinä. Kun sen mukaan virkatalot vuokrattiin 50 vuodeksi kerrallaan, on olosuhteissa pitkän vuokra-ajan kestäessä tapahtunut niin suuria muutoksia, että koko järjestelmä on nyt hylätty. Vuokramaksut olivat viime aikoina siksi pienet, että vuokraajat saivat omilta torppareiltaan vuokraa enemmän kuin heidän oli valtiolle maksettava, jotapaitsi virkatalojen metsäpalstat olivat niin arvokkaat, että vuokramaksu ei läheskään korvannut niitä. Lisäksi olivat muutkin vuokrausta koskevat määräykset vanhentuneet. Onneksi on valtiolla nyt, kun virkatalojen vuokra-ajat vähitellen päättyvät, tilaisuus järjestellä niihin kuuluvien maa-alueiden käyttö tarkoituksenmukaisesti, palstoittamalla ne pientiloiksi ja edistämällä siten tilattoman väestön maahan kiinnittämistä sekä saattamalla virkatalojen metsät järkipärisen hoidon alaisiksi. Täl-

laista mahdollisuutta ei olisi ollut, jos virkatalot olisivat olleet omistusoikeudella hallittavia.

Omistusoikeuden myöntäminen kruununmetsätorppareille on myöskin valtion metsäpolitiikan etujen kanssa ristiriidassa. Torpista tulisi valtionmetsiin sellaisia itsenäisiä tiloja, joiden asukkailla ei olisi mitään intressiä metsiä varjella, vaan päinvastoin on todennäköistä, että metsänhaaskauksia y. m. ilkitöitä tulitaisiin tekemään entistä enemmän. Valtionmetsät tulisivat myös repaleisiksi, varsinkin tiheämmin asutut hoitoalueet, joista hyvin suuri osa joutuisi torpparien haltuun. Tällaisia repaleisia metsiä olisi vaikea vartioida ja hoitaa ja niiden tuoton pienentyessä kasvaisivat hallinta- ja hoitokustannukset. Lisäksi siirtyisi valtion hallusta pois melkoisia metsäalueita yksityiseen hallintaan, jota on pidettävä metsätaloudellisena taka-askeleena. Kun jokaiselle torpalle erotettaisiin oma metsäkappale, jonka suuruus varmaan tulisi olemaan vähintään 30—40 hehtaaria, sillä torppien ympäristöhan ovat suureksi osaksi aukeita ahoja ja kehoja, huonossa tuottokunnossa olevia pieniä sekametsiä, joita tarvitaan suuri pinta-ala torpparien tuhlailevan kotitarvepuun käytön tyydyttämiseksi, tulisi valtion kasvullisen metsämaan pinta-ala vähenemään huomattavasti. Tällaisia pieniä metsäkappaleita ei voida tuottavasti hoitaa, sillä niissä täytyy käyttää hakkaustapaa, joka on meikäläisille kotitarvemetsäpuille sopimaton ja joka saattaa metsän kehoon tilaan ennen pitkää. Seurauksena olisi lopuksi se, että kyseessäolevat asukkaat olisivat muutamien vuosien päästä pakotettuja pyytämään lisää metsämaita saadakseen kotitarvepuita, kuten kokemus torppien haka- maista opettaa.

Edelläesitetyn perusteella tulemme siihen, että omistusoikeuden myöntäminen kruununmetsätorppareille ei ole tarkoituksenmukaista, tarkastelipa asiaa yhteiskunnalliselta, kansantaloudelliselta tai metsäpoliittiselta kannalta. Tämä ei kuitenkaan ole sanottu, ettei torppien hallinto-oikeutta olisi varmennettava ja siis tarpeellisissa kohdissa muutettava.

Torppien verotusolot.

Kruununmetsätorppien verottaminen alettiin, kuten jo edellisestäkin on selvinnyt, 1850 ja 1860-luvuilla valtionmetsien asutusoloja järjestettäessä. Senaatin v. 1867 antamat väliaikaiset säädökset verotuksesta ja niitä selittävät, metsähallituksen samana vuonna julkaisemat verotusohjeet koskevat vielä tutkittujakin kruununmetsätorppia. Näiden määräysten mukaan on torppaa verotettaessa verotusperusteena käytettävä arvioitua vuotuista satoa, ja on vero asetettava sellaiseksi, että se voidaan helposti ja torpparin toimeentuloa vaaraan saattamatta suorittaa. Satoa arvioitaessa luokitetaan torpan viljelysmaat seuraavan taulun mukaan.

Arvioitu vuotuinen sato hehtaaria kohti¹⁾:

Pelloista:			Niityistä:	
Luokka	Rukiita, ohria tai jyviä litraa	Rehuja kiloa	Luokka	Rehuja kiloa
1	Vähintään 779	Vähintään 396	1	Vähintään 2,066
2	557—779	275 à 395	2	1,464 à 2,065
3	334—556	172 à 274	3	861 à 1,463
			4	172 à 860

Pellon ja niityn luokittelussa sekä tuottoa laskettaessa on otettava huomioon sekä maan laatu että hallanarkuus. Jotta torpan koko tuotto tulisi määrättyksi yksinomaan jyvissä, muutetaan rehut jyviksi siten, että 3.1 kiloa rehuja katsotaan vastaavan 1 litraa jyviä.

Yllämainitulla tavalla arvioidusta vuotuisesta sadosta määrätään torpan veroksi:

Turun ja Porin läänissä	$\frac{1}{8}$
Hämeen	$\frac{1}{8} - \frac{1}{4}$
Viipurin	$\frac{1}{8} - \frac{1}{6}$
Mikkelin	$\frac{1}{6} - \frac{1}{5}$
Kuopion	$\frac{1}{10} - \frac{1}{8}$
Vaasan	$\frac{1}{10} - \frac{1}{8}$
Oulujärven tarkastuspiirissä	$\frac{1}{12} - \frac{1}{10}$
Iin	$\frac{1}{12} - \frac{1}{10}$
Kemin	$\frac{1}{14}$
Lapin ²⁾	$\frac{1}{14}$

Vero on suoritettava vuotuisesti joko luonnontuotteissa (viljassa) tai rahassa vuoden verohinnan määrän mukaan. Aikaisemmin voitiin vero maksaa myös valtionmetsissä suoritettavilla päivätöillä, mutta se ei nykyään enää tule kysymykseen muuta kuin erikoistapauksissa. Kruununmetsätorppareille voidaan näet m. m. myöntää oikeus suorittaa veronsa tienteolla, joko uusia teitä tekemällä tai vanhoja korjaamalla³⁾. Vero voidaan myös suorittaa männynkävyissä marraskuun 15 ja maaliskuun 15 päivän välisenä aikana, laskemalla käpyjen arvoksi tynnyriltä Smk. 2: 50, kuitenkin ehdolla, että kävyillä korvattavat verot maksetaan niistä määrärahoista, mitkä myönnetään metsänviljelyksiin, joihin kävyistä saadut siemenet käytetään⁴⁾.

¹⁾ Taulun epätasaiset numerot johtuvat siitä, että alkuperäiset perusteet muutettiin v. 1890 metrijärjestelmän mukaisiksi.

²⁾ Inarin ja Utsjoen hoitoalueissa on vero ainoastaan 1/50 sadon määrästä.

³⁾ Vrt. Senaatin Kamaritoimituskunnan kirje joulukuun 12 p:ltä 1904.

⁴⁾ Vrt. Senaatin päätös lokakuun 20 p:ltä 1883.

Jos vero suoritetaan viljassa, on siinä eri tarkastuspiireissä noudatettava annettuja määräyksiä. Vero voidaan nim. maksaa joko yksinomaan rukiissa tai osittain rukiissa ja ohrissa, riippuen siitä, missä tarkastuspiirissä torppa on. Turun-Hämeen läänin tarkastuspiirissä, johon kyseessäolevat, tutkitut torpat kuuluvat, on se maksettava rukiissa. Jos taas torppari suorittaa veron päivätöissä, lasketaan päivätöiden arvo eri seuduilla, kuten luonnollista onkin, eri perusteiden mukaan. Turun-Hämeen läänin tarkastuspiirissä vastaa yksi miehen työpäivä 12 litraa sekä yksi hevostyöpäivä 20 litraa jyviä.

Verohinnan määrää vuosittain asianomainen maaherra ja ilmoittaa sen ylimetsänhoitajille ja metsänhoitajille.

Kruununmetsätorpparit voivat saada myös määrättyksi ajaksi vapauden verojen maksamisesta. Jo v. 1872 antoi senaatti määräyksen, että torppia väliaikaisesti verotettaessa olisi torppareille rakennus- ja viljelysten raivaamistöiden vaikeuksien takia myönnettävä verovapautta määrättyksi ajaksi, jonka pituus ei kuitenkaan saanut olla yli 12 vuoden. Tänä aikana sai asukas asua torppaa joko kokonaan tai osittain verotta, milloin maksaen $\frac{1}{2}$, milloin taas $\frac{1}{4}$ koko verosta, riippuen veron suuruus olosuhteista. Myöhemmin on senaatti määrännyt, että verovapautta voidaan myöntää, milloin tarpeelliseksi katsotaan, korkeintaan 20 vuodeksi.

Mitä itse verotustoimitukseen tulee, niin toimittaa sen asianomainen metsänhoitaja kahden uskotun miehen kanssa, jotka hän valitsee ja joita varten hän työohjelmissaan pyytää tarvittavan määrärahan. Tämä toimitus lienee useimmissa tapauksissa melkein pelkkä muodollisuus, sillä edellämaintussa taulukossa olevat arvioimisperusteet ovat siksi epämääräiset, etteivät ne anna sanottavaa tukea veroa määrättäessä varsinkaan kun toimitusmiehellä ei ole sellaisia ammattitietoja, joita tässä tarvittaisiin. Lieneekin sattunut tapauksia, että torpan vero määritellään jo edeltäkäsinkin sellaiseksi, että se tulee olemaan suhteellinen naapuritorppien veroihin, jolloin laskelmien laatiminen on varsin helppo tehtävä. Verotustoimituksessa määrätään myös verovapausvuosien määrä sekä ehdotetaan tarpeelliset viljelysten raivaamistyöt. Tämän jälkeen lähetetään verotusehdotus metsähallituksen vahvistettavaksi.

Kruununmetsätorppien verotusta koskevat määräykset ovat siis, kuten edellisestä selviää, sangen vanhanaikaiset. Veron määrääminen sadon mukaan tuottaa suuria vaikeuksia ammattimiehellekin eikä ensinkään anna tasapuolisia tuloksia. Paitsi sitä, että veron määrääminen riippuu, koska arvioimisperusteet ovat epämääräiset, toimitusmiehen subjektiivisesta harkinnasta, ei sadon suuruutta voida tarkalleen etukäteen määritellä. Samoillakin seuduilla voi sentähden vero huomattavasti vaihdella eri torppien kesken, kuten seuraavat esimerkit m. m. osoittavat.

Kyseessäolevien torppien joukossa on kaksi torppaa, A ja B, joista edellinen on perustettu v. 1860 ja jälkimmäinen v. 1904. A on verotettu v. 1897 ja B v. 1908, ja ovat verot 137.4 ja 63 litraa eli rahaksi arvioituna vuoden 1913 verohinnan mukaan Smk. 19: 65 ja Smk. 9: —. A:n pellon ala on 1.89 ha ja B:n 2.00 ha. Vero tekee siis peltohehtaaria kohti edellisessä tapauksessa Smk. 10: 39 ja jälkimmäisessä Smk. 4: 50. Vaikka vero näin ollen näyttäisikin A:ssa olevan suhteellisesti suurempi kuin B:ssä, ei veroja vertailla ilman muuta voida pinta-alayksikköä pitää mittapuuna, sillä toisessa torpassa, A:ssa, on niittymaita, kun taas B:ssä, niitä ei ole lainkaan. Arviomalla sadon suuruus kummassakin torpassa sekä verotuksesta voimassaolevia ohjeita perusteina käyttäen määräämällä veron suuruus saadaan selville paremmin verotuksen suhdattomuus. A:n veron tulisi silloin arvioitujen ja torpparien ilmoittamien tietojen mukaan olla 723.6 litraa ja B:n 558.8 litraa jyviä, kun sensijaan verot todellisuudessa ovat 137 ja 63 litraa. Verot suhtautuvat siis toisiinsa kuin 2.2: 1, kun niiden todellisuudessa tulisi suhtautua kuin 1.3: 1. Rahaksi arvioituna tekee A:n vero sadon koko arvosta 2.7 % ja B:n vain 1.5 %. Verotus ei siis ole osunut oikeaan, jotapaitsi se on muutenkin epäoikeudenmukainen. A-torpan haltija viljelee nim. huonompia maita kun B-torpan haltija, mutta saa kuitenkin suurempia satoja, ja on myöskin tästä syystä joutunut maksamaan korkeampaa veroa. Jos veroa maksettaisiin maapohjan hyvyuden mukaan, jyvitetyn alan perusteella, ei tällaista epäkohtaa olisi olemassa. Huono viljelijä saisi silloin itse kärsiä laiminlyöntinsä ja taitamattomuutensa seuraukset ja hyvä viljelijä taas hyötyisi kohoavasta tuotannosta, mikä olisi omiaan häntä kannustamaan. Verotus olisi lisäksi silloin objektiivisempi kuin nykyään.

Vielä selvemäksi käy voimassaolevan verotustavan epätarkoitukseenmukaisuus seuraavasta esimerkistä: Kaksi torppaa, joista toinen on perustettu v. 1887 ja toinen v. 1860, on verotettu, edellinen v. 1905 ja jälkimmäinen v. 1907. Niiden peltojen pinta-alat ovat 2.47 ja 6.23 ha. Edellisestä maksettiin veroa v. 1913 Smk. 25: 78 ja jälkimmäisestä Smk. 21: 20. Hehtaaria kohti teki siis vero edellisessä tapauksessa Smk. 10: 43 ja jälkimmäisessä Smk. 3: 40 eli noin kolme kertaa vähemmän. Torppien sato laskettuna jyvissä edellämaintuja arvioimisperusteita noudattaen oli edellisessä 5,082 litraa ja jälkimmäisessä 9,670 litraa¹⁾. Jos sanotuista satomääristä $\frac{1}{8}$ otetaan veroksi, saadaan edellisessä tapauksessa 635.2 litraa ja jälkimmäisessä 1,208.7 litraa, eli suunnilleen kaksi kertaa enemmän. Verot ovat todellisuudessa kuitenkin 180.3 litraa ja 148.3 litraa. Ensiksimmäinen torppa on vielä liikekeskuksesta melkoista kauvempana kuin viimeksimainittu ja kuitenkin on sen vero, vaikka satomäärä jälkimmäisessä on noin 2 ker-

¹⁾ Laskelmassa ei ole otettu huomioon perunan eikä pellavan satoja.

taa suurempi, korkeampi. Vaikka vero olisi tullut oikeinkin määrättyksi, käy mainitusta esimerkistä kuitenkin selväksi, että satomäärää ei voi verotuksen perusteeksi asettaa. Kun maanlaatu molemmissa torpissa on pääpiirteissään samanlainen ja ne hallaankin nähden ovat samanlaisessa asemassa, on niiden satomäärissä hehtaaria kohti lasketuna huomattava ero. Tämä johtuu viljelystavasta, torpparin ammattitaidosta y. m. sellaisista seikoista, joissa eri torpparien välillä on eroa. Mainitussa esimerkissä tarkastettavana olleen pienemmän torpan haltija on innostunut ja olosuhteisiin nähden taitava maanviljelijä.

Tällaisia esimerkkejä voisi tutkituista torpista mainita useampia, mutta käy ylläkerrotuista jo selville, ettei voimassaoleva verotustapa johda tasapuolisiin tuloksiin. Hehtaaria kohti laskettuna vaihtelee vero eri torpissa 3:40—10:43 markkaan riippumatta torpan iästä, maaperän hyväydestä, niittyjen runsaudesta tai muista sellaisista seikoista. Mikäli tutkituista torpista on kysymys, voidaankin sanoa, ettei verotuksessa ole havaittavissa johdonmukaisuutta.

Verotustoimituksessa jää lisäksi kokonaan huomioonottamatta ne edut, joita torppari saa nauttia ilmaisten kotitarvepuiden ja maksuttoman karjanlaitumen muodossa. Kun puunkulutus tutkituissa kruununmetsätorpissa oli arvoltaan, kuten myöhemmin osoitetaan, Smk. 187:50 torppaa kohti ja karjanlaitumen arvo Smk. 189:80, on kysymys huomattavista eduista, joista luonnollisesti torpparin myös tulisi veroa maksaa.

Kun verotuksen perusteena on satomäärä, josta eri osissa maata määrätään veroksi eri suuri osa, johtuu tästä, että samojenkin seutujen kruununmetsätorpparit joutuvat, kuten ylläkerrotusta esimerkistä selviää, maksamaan veroa hyvin eri tavalla. Sitäpaitsi on verotustapa sellainen, että se huonoina satovuosina, jolloin verohinta viljan hinnan nousun takia kasvaa, rasittaa torpparia enemmän kuin hyvinä. Varsinkin viime aikoina on tämä ilmiö ollut selvästi huomattavissa, ja on se aiheuttanut lukuisia anomuksia, vieläpä eduskunta-anomusehdotuksiakin, joissa anottiin torppareille verovapautta vuosilta 1917 ja 1918. Lisäksi on voimassaoleva verotustapa johtanut siihen, että torpparit ovat suhteettomasti laajentaneet viljelyksiään sensijaan, että olisivat voimaperäisemmin viljelleet pienempää maa-alaa, jolloin tuloksetkin olisivat olleet paremmat.

Kruununmetsätorppien luonnottomat verotusolot ovatkin usein joutuneet huomion esineeksi. Jo vuoden 1877—78 valtiopäivillä oli asia esillä, mutta ei kehittynyt sen pitemmälle. Vuoden 1910 valtiopäivät sensijaan tekivät anomuksen koko kruununmetsätorppalaitoksen uudestaan järjestämisestä, jossa anomuksessa ehdotettiin verotustavankin muuttamista, mutta tämä esitys ei ole aiheuttanut mitään muutosta oleviin oloihin. Tätä ennen oli metsähallitus jo ryhtynyt toimenpiteisiin kruununmetsätorppien verotusolojen uudistamiseksi, antaen v. 1909

määräyksiä verottamisen lykkäämisestä. Verotuksia oli näiden määräyksien mukaan toimitettava vain muutettaessa metsänvartijatorppa kruununmetsätorpaksi tai torpan kahtiajaossa ynnä muissa näihin verrattavissa tapauksissa. Metsähallitus oli nimittäin näihin aikoihin valmistellut ehdotusta kruununmetsätorppalaitoksen uudestaan järjestämisestä, mikä ehdotus v. 1911 lähetettiin senaattiin. Tässä ehdotuksessa esitettiin verotuksen perusteeksi viljelysmaiden jyvitettyä alaa.

Verotustavasta johtuu, että torppien verotus vuosittain vaihtelevat. Tutkituista 30 kruununmetsätorpasta maksettiin veroa v. 1913 yhteensä 4.958,6 litraa jyviä eli rahassa Smk. 709:08. Torppaa kohti tulevan veron veroa 165,29 litraa jyviä eli Smk. 23:63. Torpista oli sellaisia, joissa veroa oli

0:01—10:—	markkaa	.....	1 kpl..
10:01—20:—	..	.....	2 ..
10:01—30:—	..	.....	10 ..
30:01—40:—	..	.....	5 ..
40:01—50:—	..	.....	3 ..
50:01—60:—	..	.....	— ..
60 +	..	.....	1 ..
Verovapaita torppia oli		.....	8 ..

Suurin vero oli Smk. 91:— ja pienin Smk. 9:—.

Jakamalla torpat pellon alan mukaan 2 hehtaarin ryhmiin ja laskemalla vero torppaa ja hehtaaria kohti eri ryhmissä, saadaan seuraavia lukuja:

Ryhmä	0 — 2 ha	Verotus Smk.	Verotus peltohehtaaria kohti
	0 — 2 ha	Smk. 14:23	Smk. 3:16
..	2.01—4 ..	.. 24:27	.. 7:77
..	4.01—6 ..	.. 28:—	.. 5:22
..	6.01—8 ..	.. 32:81	.. 4:54
..	8.01—10 ..	.. 40:11	.. 4:49
..	10.01—12 ..	.. 91:—	.. 8:37

Vero on siis torppaa kohti sitä korkeampi, mitä suurempi on pellon ala, kun sensijaan hehtaaria kohti laskettu vero ei osoita mitään säännönmukaisuutta. Paitsi verotustavasta voisi se johtua havaintojen pieneistä lukumäärästäkin. Mutta kun vero eri ryhmien torpissa lasketuna prosentteissa sadon arvosta hehtaaria kohti vaihtelee 2—4 %:iin, on vaihtelu merkkinä itse verotustavan epätarkoituksenmukaisuudesta.

Kruununmetsätorppien verotus ovat, kuten edelläolevista luvuista ilmenee, alhaiset. Torpparit itsekin myöntävät veron halvaksi, sillä ai-noakaan tutkittujen torppien haltijoista ei valittanut sitä suureksi, vaik-

ka se tutkimusvuonna suuresti kohonneen verohinnan takia oli monta kertaa korkeampi kuin v. 1913. Saman huomion ovat tehneet tilatoman väestön alakomitean jäsenet niissä kokouksissa, joita he erisuilla maata pitivät torpparien kanssa. Tämä onkin luonnollista, sillä verot ovat yleensä monta kertaa pienemmät kuin yksityismailla olevien torppien tai muiden vuokratiljemien. Kyseessäolevalla paikkakunnalla nousevat 4—5 ha peltoa käsittävien yksityistorppien verot rahassa arvioituna 500—700 markkaan vuodessa, ja tulee ne lisäksi suorittaa melkein yksinomaan päivätoita tekemällä, mistä torpparille on monenlaista haittaa. V. 1916 ilmestyneen maanvuokratilaston mukaan oli yksityismaiden takaamalla olevan torpan vero keskimäärin koko maassa Smk. 23—25:— peltohehtaaria kohti. Kun tutkituissa kruununmetsätorpissa vero peltohehtaaria kohti oli vain keskimäärin Smk. 5:24, vaihdellen 3:40—10:43 markkaan, on ero veroissa huomattava. Kruununmetsätorppien vero onkin niin pieni, ettei se edes korvaa niitä puita, jotka torpparit ilmaiseksi saavat valtionmetsästä. Alhaisen arvion mukaan teki tutkittujen torppien kotitarvepuiden arvo torppaa kohti, kuten mainittu, keskimäärin Smk. 187:50, ollen siis n. 8 kertaa suurempi kuin valtiolle tuleva vero. Eri torpparyhmissä oli verojen ja kotitarvepuiden arvon erotus torppaa kohti seuraava:

	Kotitarvepuiden arvo	Verojen raha-arvo	Verojen raha-arvon ja käytettyjen kotitarvepuiden arvon erotus
Ryhmässä 0 — 2 ha	Smk. 108:15	Smk. 14:23 ¹⁾	Smk. 93:92
„ 2.01—4 „	„ 192:—	„ 24:27 ²⁾	„ 167:73
„ 4.01—6 „	„ 198:60	„ 28:—	„ 170:60
„ 6.01—8 „	„ 203:40	„ 32:81	„ 170:59
„ 8.01—10 „	„ 285:15	„ 40:11	„ 245:04
„ 10.01—12 „	„ 357:—	„ 91:—	„ 266:—
Keskim. torppaa kohti	Smk. 187:50	(Smk. 31:87 ³⁾)	Smk. 155:63

Mitä suurempi siis torppa on, sitä enemmän se tuottaa valtiolle tapiota. Kun torpparit ilmaisten kotitarvepuiden lisäksi vielä saavat valtionmetsissä maksuttomasti laiduntaa karjaansa, kuten edellä jo on mainittu, on torppien veroja pidettävä erittäin alhaisina.

Niinkuin edellä on mainittu, on torpparilla oikeus maksaa veronsa joko viljassa, rahassa tai päivätoissa. Kyseessäolevat torpparit ovat maksaneet veronsa suurimmaksi osaksi rahassa, mutta on myöskin

¹⁾ Ryhmän 9 torpasta on vain 2 verotettua torppaa otettu huomioon. 7 torppaa saa kotitarvepuunsa kokonaan ilmaiseksi.

²⁾ Ryhmän 7 torpasta on 1 verottamatta.

³⁾ Ainoastaan verotetut torpat on otettu huomioon.

päivätöitä tehty, etupäässä torpparien omia teitä sekä kyläteitä, jotka johtavat valtamaantieltä torppakylään. Eräs tällainen tie, joka pääasiallisesti on torpparien tekemä, on yli 15 kilometriä pitkä, helpoitteen suuresti kulkuyhteyttä asutuskeskuksiin.

Torpparien kirkollis-, kunnallis- y. m. maksut.

Paitsi valtiolle tulevaa veroa korvauksena torpan hallintaoikeudesta, on torpparin maksettava vielä muita maksuja, kuten kruununmaksuja, kunnallismaksuja, kirkollismaksuja, palovakuutusmaksuja ja lainojen korkoja.

Mainituista menoeristä ovat kunnallismaksut ja lainojen korot suurimmat. Prosentteissa mainittujen maksujen koko määrästä tekivät näet v. 1913

kunnallismaksut	35.2 %
lainojen korot	28.5 „
kirkollismaksut	16.9 „
kruununmaksut	12.2 „
palovakuutusmaksut	5.6 „
muut maksut	1.6 „

Keskimäärin torppaa kohti tuli

kunnallismaksujen osalle	Smk. 31:07,
lainojen korkojen	„ 25:10
kirkollismaksujen	„ 14:93
kruununmaksujen	„ 10:67
palovakuutusmaksujen	„ 4:96
muiden maksujen	„ 1:42
yhteensä Smk. 88:15.	

Kunnallismaksujen määrä torppaa kohti on siis suurempi kuin valtiolle tuleva vero, joka oli keskimäärin Smk. 23:63 torppaa kohti. Samatenkuin muissakin maalaiskunnissamme, rasittavat kunnalliset menot Parkanon ja Kurun kunnissakin kuntalaisia yhä kasvavassa määrässä, ja varsinkin viime vuosina on kunnallinen verotaakka tullut painavaksi. Köyhälle kruununmetsätorpparille, jonka pääasiallisena tulolähteenä ovat ansiotyöt, merkitsee kunnallisten rasitusten kasvaminen myös lisääntynyttä työtaakkaa, sillä työpalkoisten on hänen maksettava veronsa ja muut maksunsa. Torpan maatalous ei niml, kuten torpparin elinkeinoja käsittelevässä luvussa osoitetaan, tuota hänelle riittävää toimeentuloa. Tosin on torppareilla Senaatin Kamaritoimituskunnan kirjeen mukaan Metsähallitukselle huhtikuun 12 p:ltä 1880 oikeus, ottaessaan osaa sellaisten kunnallisten palkkaetujen suorittamiseen, jotka „tarkoittavat kansan henkistä kehitystä”, maksaa ne luon-

nossa, joko heinissä tai muussa rehussa sekä saada maksutta „saha-puiksi kelpaamattomia petäjähirsia” valtionmetsästä koulujen ja muiden kunnallisten rakennusten kuntoon saattamiseksi, mutta tätä oikeutetaan eivät kyseessäolevat torpparit liene olleet tilaisuudessa käyttämään. Mainittu oikeus, joka aikoinaan on saatu juuri kyseessäolevien seutujen kruununmetsätorpparien anomuksesta, on torppareilla nähtävästi vieläkin, mutta lienee joutunut unohtuksiin, jotapaitsi se ei merkitse varsinaisten kunnallismaksujen suorituksessa sanottavaa helpotusta.

Tutkituista 30 kruununmetsätorpasta on ainoastaan 3 sellaista, joiden ei ole tarvinnut kunnallismaksuja lainkaan suorittaa. Nämä kolme torppaa ovat pienimmät ja samalla köyhimmät puheenaolevista torpista, ovatpa aika ajoittain nauttineet kunnallisen köyhäinhoidon apuaakin. Eri torpparyhmissä olivat kunnallismaksut keskimäärin torppaa kohti:

Ryhmässä	0 — 2 ha	Smk. 16: 10 ¹⁾
„	2.01— 4 „	„ 35: 35
„	4.01— 6 „	„ 42: 74
„	6.01— 8 „	„ 45: 66
„	8.01—10 „	„ 39: 37
„	10.01—12 „	„ 31: 36

Kunnallismaksujen määrä on siis suurin torpissa, joissa on peltoa 6.01—8 hehtaariin eli samassa ryhmässä, jonka torppien ansiotulotkin ovat suurimmat. Vaikka koottu tilasto onkin niukka, näyttää se kuitenkin osoittavan, ettei torppien kunnallisvero, joka on tulovero, ole riippuvainen niin paljon torpan maataloudesta kuin sivuansioista.

Mitä muihin torpparien maksuihin tulee, niin ovat velkojen korot niistä, kuten mainittu, toisella sijalla. Keskimääräinen korkomeno torppaa kohti edellyttää n. 500: — markan velkapääomaa, ja on suurin pienissä torpissa. Yhtä torppaa lukuunottamatta oli kaikissa 0—2 ha peltoa käsittävässä torpissa korkomenoja, viidessä ryhmän 2.01—4 ha seitsemästä torpasta, kolmessa ryhmän 4.01—6 ha neljästä torpasta sekä seuraavissa ryhmissä yhteensä neljässä torpassa.

Kirkollismaksujen määrä on läheisesti riippuvainen kunnallismaksuista, kruununmaksut taasen torppariperheen täyskasvaneiden jäsenten lukumäärästä. Eri torpparyhmissä tekivät ne v. 1913 keskimäärin torppaa kohti:

Ryhmässä	0 — 2 ha	Kirkollismaksut Smk. 9: 46	Kruununmaksut Smk. 6: 94
„	2.01— 4 „	„ 14: 31	„ 10: 30
„	4.01— 6 „	„ 18: 74	„ 15: 72

¹⁾ Ainoastaan 6 torppaa ryhmän 9 torpasta on otettu huomioon.

Ryhmässä	6.01— 8 ha	Kirkollismaksut Smk. 22: 26	Kruununmaksut Smk. 13: 59
„	8.01—10 „	„ 17: 84	„ 14: 84
„	10.01—12 „	„ 14: 26	„ 9: 18

Torppien talous.

Maanviljelys.

Torppien alkuperää käsittelevässä luvussa on jo mainittu, että ne ovat enimmäkseen perustetut kaskeamis- ja kalastamistarkoituksissa, mutta on myöhäisempinä aikoina tässä suhteessa tapahtunut muutos. Nuoremmat torpat ovat nim. perustetut paikkoihin, joissa maanviljelysmahdollisuuksiin on kiinnitetty päähuomio.

Kuten valtionliikamaat yleensä, ovat Parkanon ja Kurun valtion metsämaatkin paikkakuntansa laihimpia ja karuimpia maita. Parkanon ja Kurun hoitoalueiden metsänhoidontarkastusasiakirjoista selviää, että nämä metsämaat ovat suurimmaksi osaksi vesiperäisiä suomaita ja kuivia, kivisiä kanervakankaita; tuoreita kankaita on vain siellä täällä, etupäässä valtionmaiden syrjillä, yksityismaiden rajoilla. Savimaata on mainittujen asiakirjojen mukaan tuskin sanottavassa määrin pienissä kappaleissa muutamissa hoitoalueiden osissa. Samaa osoittavat suurin piirtein metsähallituksen kertomuksessa vuodelta 1913 olevat pinta-alatiedot. Niiden mukaan on nim. Parkanon ja Kurun hoitoalueissa korpia eli paraskasvuisia vesiperäisiä maita vain n. 9 %, kun taas varsinaisia joutomaita on yli 20 %.

Puheenaolevien valtion metsämaiden viljavien maa-alueiden vähyttä osoittavat myöskin seuraavat torppien hakamaita koskevat luvut, jotka on saatu metsänhoidontarkastusasiakirjoista. Niiden mukaan oli torppiin kuuluvista kasvullisista metsämaista, pinta-alaltaan yhteensä 433.93 ha,

Oxalis-Myrtillustyyppin maita	0 %
Myrtillustyyppin	12.5 „
Vacciniumtyypin	69.7 „
Callunatyyppin	14.0 „
kasv. vesiperäisiä	6.8 „

Parhaimpia viljelysmaita, n. s. Oxalis-tyypin lehtomaisia metsä-maita, ei siis tutkitulla alueella ollut lainkaan eikä myöskään Oxalis-Myrtillustyyppin maita, jotka yleensä vielä ovat viljelyskelpoisia. Myrtillustyyppinkin metsä-maita on vain 12.5 % koko tutkitusta alasta, vaikka tämä metsätyyppi on Etelä- ja Keski-Suomen yleisempiä, käsitäten vähintään 30—40 % metsäalasta. Sensijaan ovat Vaccinium- ja Callunatyyppi kokonaan vallitseva metsätyyppi, mistä selviää, että

kysymyksessä olevat metsämaat ovat etupäässä kuivanpuoleisia tai kuivia harjumaita, jotka eivät sovi viljeltäväksi yhtä hyvin kuin lehtomaat. Kun mainitut luvut koskevat hajallaan siellä täällä olevia seutuja Parkanon, Kurun ja Ikaalisten pitäjissä ja kun lähemmin tutkitut alueet lisäksi ovat asumusten ympäristöllä, jotka maat luonnollisesti ovat yleensä näiden seutujen parhaita, antanevat ne olosuh-teista pikemmin liian edullisen kuin epäedullisen kuvan.

Yllämainitut viljavien maa-alueiden runsautta koskevat numero-tiedot siis osoittavat, että kyseessä olevat valtionmaat ovat enimmäk-seen maanviljelykseen huonosti soveltuvia laihoja hietamaita, jotka on luettava varsinaisiin metsämaihin kuuluviksi. Tämä onkin luonnollista, huomioonottaen niiden aseman ja asutuksen levenemisen. Nämä maat ovat nim. lähellä vedenjakajamaita, jotka tunnetusti ovat karumpia, kuin muut seudut. Kun asutus kaikkialla maassamme on levinnyt ensiksi viljavimmille maille n. s. lehtokeskuksiin, joista yksi, Pirkkalan keskus, on kyseessä olevia seutuja lähellä ja kun asutus sentähden on verrattain vanhaa, on luonnollista, että parhaimmat viljelyskelpoiset maa-alueet tarkoin ovat joutuneet sen valtaan. Asukasluvun lisään-tyessä tulivat vähitellen toisarvoisetkin maat viljelykseen raivatuiksi, ja varsinkin on kaskeamista harjotettu sangen laihoillakin mailla. Näin ovat myöskin Parkanon ja Kurun pitäjien karut seudut saaneet asu-tuksensa, joka on ensiksi levinnyt parhaimmille maille, sitten huonom- mille, m. m. valtion nykyisille metsämailla. Mainittujen pitäjien asuk- kaiden toimeentulo on kuitenkin aina ollut huonoa. Varsinkin Par- kanosta on alituisesti kuulunut valituksia kansan kurjasta asemasta, onpa se aikoinaan herättänyt valtiopäivienkin huomiota, ja nälkävuo- sina 1860-luvulla kuoli Parkanosta ja Kurusta $\frac{1}{3}$ väestöstä eli hu- mattavasti enemmän kuin naapuripitäjistä. Kaikki tämä osoittaa, että kyseessä olevien seutujen maanviljelys on suureksi osaksi luonnolli- sista syistä ollut sellaisella kannalla, ettei se ole voinut varmaa toi- meentuloa viljelijöille taata.

Lähemmin tutkittujen kruununmetsätorppien viljelyksetkään eivät näin ollen laatunsa puolesta voi olla hyviä. Tutkituista 30 torpasta oli sellaisia, joiden pellot olivat kuivanpuoleisilla hietamailla, Vacci- nium- ja Callunatyypin mailla 19 eli 63.3 %. Ainoastaan 11 torpassa oli savimaata tai savensekaista hietamaata, Myrtillus- tai Myrtillus- Vacciniumtyypin maita. Noin 83 % torppien koko peltoalasta olikin huonoa viljelysmaata (Vaccinium-Callunatyyppejä), ja ainoastaan n. 17 % keskinkertaista, hiekansekaista savea, Myrtillustyyppin maata; lehtomailla ei tutkituista torpista ollut yksikään. Torppien pellot ovat siis maaperänsä puolesta viljelysmaina huonoja, jotapaitsi ne ovat jo ai- kaisemmin sangen suuressa määrin harjoitetun kaskiviljelyksen uuvut- tamia. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että tutkituilla valtion pien- tiloilla oli *Elfvingin* mukaan savimaita 16 %, hiedansekaisia savi- maita 11 % ja muita savimaita 13 %, eli yhteensä 40 % savi- ja sa- vensekaisia maita koko viljelysmaan pinta-alasta.

Peltojen laatua huonontaa vielä niiden kivirikkaus, mikä vaikeuttaa suuresti maanmuokkausta. Tutkituista torpista oli 6 eli 20 % sellaisia, joiden pellot olivat hyvin kivisiä, 16 eli 53.3 % sellaisia, joissa kiviä oli runsaanpuoleisesti, 8 eli 26.7 % sellaisia, joissa kivisyys ei teh- nyt sanottavia haittoja. Noin $\frac{3}{4}$ torpista on siis sellaisia, joiden pel- tojen muokkausta kivisyys haittaa. Samaan suuntaan vaikuttaa pel- tojen viettävyys, mikä tutkituissa torpissa on hyvin yleistä. Torpista oli nim. 6 eli 20 % sellaisia, joiden pellot olivat hyvin mäkisiä sekä 10 eli 33.3 % sellaisia, joissa ne olivat mäkisiä.

Niinkuin edellä jo on kerrottu, kuuluu torppiin myöskin suomaita. Näidenkin laatu on kuitenkin huono. Koska soiden kasvullisuuden ravinnon saanti turpeen ohuempana ollessa suureksi osaksi riippuu allaolevan kivennäismaan ravintorikkaudesta sekä turpeen tultua vah- vemmaksi niistä ravintoainemääristä, joita pinta- ja lähvedet tuovat ympäröiviltä kangasmailta, eivät torppien suomaatkaan voi olla ra- vintorikkaita. Kahta torppaa lukuunottamatta, joista toisen suomaalla oli savipohja, toisen hiedansekainen savipohja, olivat suomaat sora- pohjaisia ja siis viljelykseen vähemmän sopivia. Tämän lisäksi ovat ne huonoissa ojissa, erittäinkin laskuojissa, minkä takia vesi keväisin pilaa viljanoraan. Niinpä ilmoitettiin veden tekevän viljelykselle hait- taa 10 torpan suomailla. Suomaita on sitäpaitsi paikka paikoin huo- mattavasti uuvutettu polttamalla niitä.

Edelläkerrotusta selviää, että kruununmetsätorpparien pellot ovat laadultaan laihoja viljelysmaita. Jotta ne voisivat tuottaa hyvän sa- don, olisi niitä runsaasti lannoitettava ja hyvin muokattava ja oji- tettava. Tutkituissa torpissa ei kuitenkaan mikään mainituista toi- mista tule hyvin suoritetuksi. Lannanhoitoon ei niissä kiinnitetä tar- peellista huomiota ja aina näihin aikoihin asti on pelloille vedätetty hakolantaa, vaikka kaikkien torppien lähietäältä on ollut tilaisuus hel- posti saada turvepehkuu. Vasta viime vuosina, kun asianomaiset met- sänhoitajat ovat rajoittaneet hakopuiden saantia, siten pakottaen torp- pareita kuivikkeina käyttämään turvepehkuu, on sen käyttö tullut ylei- semmäksi. Torpparien ilmoitusten mukaan on n. 50 % pelloille vedä- tetystä lantamäärästä vielä hakolantaa. Lannoitus on yleensä hyvin heikko. Parhaiten on lannoitettu pienien torppien peltoja.

Niinkuin myöhemmin tullaan esittämään, ovat myöskin ruissadot parhaimmat niissä torpissa, joissa peltojen lannoitus on ollut voimak- kain.

Apulantoja ei tutkituissa torpissa ole käytetty muissa kuin pariissa tapauksessa, jolloin kalkkia on kylvetty suomaille. Kalliin hinnan ja pitkien kuljetusmatkojen vuoksi ei nim. keinotekoisia lannoitusaineita ole kannattanut hankkia, kuten torpparit ilmoittivat. Tästä johtuu, että laihan maan kasvuvoima ei lannoituksenkaan avulla ole tullut paran- netuksi, mistä syystä peltojen tuottokunto on huono. Vaikka asutuilla

seuduilla olevilla pientiloilla pellot ovat jo maaperänsä puolesta hedelmällisempiä kuin kruununmetsätorpissa, lannoitetaan niiden viljelyksiä voimakkaasti, puhumattakaan siitä, että niiden viljelyksiä hoidetaan muutenkin suurella huolella, kuten *Elfvengin* tutkimukset ovat osoittaneet.

Maanparannusaineita käytetään kruununmetsätorpissa yleensä vähissä määrin, riippuen paitsi talouden laajaperäisyydestä myöskin hyvien maanparannusaineiden puutteesta. Hyviä savipaikkoja ei torppien lähistöllä lainkaan ole, vaan on savi runsaasti hiekansekaista ja vaikeasti saatavissa, jotapaitsi kuljetusmatkatkin ovat eräissä torpissa pitkät. Ainoastaan kolmella torpalla oli hyvänpuoleinen savipaikka, järvenranta, vesijättömaa. Tutkituista torpista oli sellaisia, joista savipaikalle oli matkaa

0 —0.5 km.	20,
0.6—1	3
1.1—1.5	2
1.6—2	1
2.1—2.5 ,, .. .	1.

Kolmella torpalla ei lähettyvillä ollut lainkaan savipaikkaa.

Savea on kyseessä olevien torppien pelloille vedätetty torpparien ilmoitusten mukaan vain 14 tapauksessa vähissä määrin. Suomaille ei sitä ole tuotu muutenkaan aniharvoissa tapauksissa, sillä toisen maanparannusaineen, hiekan, saanti on ollut paljon helpompaa. Kuitenkin on sitäkin käytetty vain siinä määrin kuin se on ollut välttämätöntä edes jonkinlaisen sadon saamiseksi.

Muu viljelysten hoito on sekä alkuperäisellä kannalla. Maanmuokkauksessa käytetään hyvin vähän konevoimaa. Kalliita uuden aikaisia koneita ei nim. kruununmetsätorpparin kannata ostaa eikä niitä kivisillä, mäkisillä ja pienillä peltotilkuilla voitaisi edulla käyttääkään. Torppien pellot ovat myöskin suurimmaksi osaksi ojittamatta, lukuunottamatta suomaita, joiden ojat yleensä ovat pienet ja tukkeutuneet. Kun kaiken tämän lisäksi kruununmetsätorpissa ei ole säännöllistä viljelyskiertoa olemassa, vaan yhtä viljalajia viljellään monta vuotta perätysten samalla paikalla ja laihdutetaan siten ennestäänkin laihoja maita.

Peltokasviljelyksemme pahimmat vahingontekijät, kuivuus ja halla, ovat kruununmetsätorppien pelloilla melkein jokavuotisia vieraiteita. Koska kuivuuden vahingollinen vaikutus on sitä tunniollisempi, mitä laihempaa ja matalamultaisempaa maa on, ovat kruununmetsätorpparit, joiden pellot ovat laihoja, helposti vettä läpäiseviä ja haihduttavia hietamaita, tässä suhteessa paljon huonommassa asemassa kuin esim. asuttujen seutujen pientilalliset, joiden pellot ovat voimakkaasti lannoitettuja savimaita. Tutkituista kruununmetsätorpista oli-

kin 16 eli 53.3 % sellaisia, joissa kuivuus häiritsee peltokasvien kasvua. Samoin tekee halla, joka kyseessä olevien torppien mailla on erittäin yleinen. Torpista oli nim. vain 5 sellaista, joissa arka peruna tavalliseksi paitsi perunaan, myöskin viljaan, etupäässä rukiiseen. Torpista oli sellaisia, joiden viljelykset ovat hyvin hallanarkoja 13 eli 43.3 %, verrattain kestäviä 12 eli 40 %, ja lujia ainoastaan 5 eli 16.7 %.

Kruununmetsätorppien pellot ovat myöskin niin pienissä kappaleissa hajallaan torpan ympäristössä, että niiden hoitaminen käy hankalaksi. Tutkituista torpista on sellaisia, joiden pellot ovat

1 kappaleessa	6
2	7
3	6
4	4
5	1
6	1
7	5

eli keskimäärin torppaa kohti 3 kappaleessa¹⁾. Vaikka peltokappaleiden etäisyys toisistaan ei olekaan varsin suuri — ylipäänsä vaihtelee se 100—500 metriin — niin on niiden monilukuisuudesta kuitenkin suurta häiriötä sekä viljelysten hoidolle että sadonkorjuulle, varsinkin kun eri peltokappaleetkin vielä useimmiten ovat pienissä tilkuissa torpan ympärillä. Maanmuokkaus vaatii suhteellisesti paljon työtä, samoin lannanajo ja sadonkorjuu. Tästä johtuu, että peltojen sato tulee pieni ja sen tuotantokustannukset nousevat suhteellisesti korkeiksi.

Ylläkerrotun lisäksi on olemassa vielä muitakin sellaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat, että kruununmetsätorpat maanviljelystiloina joutuvat toiseen asemaan kuin esim. asutuilla seuduilla olevat pientilat. Torpat ovat, kuten edellä jo on mainittu, verrattain kaukana liikeyksyksestä, mistä syystä sekä tuotteiden myynti että maanviljelystarvikkeiden ja koneiden hankinta käy kalliiksi. Köyhältä kruununmetsätorpparilta ei yleensä rahoja tällaisiin tarkoituksiin liikene ja luottoa on hänen vaikea saada. Hän ei nim. voi, kuten edellä on mainittu, lainan vakuudeksi asettaa mitään reaali vakuutta, koska torpan hallintaoikeutta ei voida velasta kiinnittää. Kun hänen naapurinsa tavallisesti ovat yhtä köyhää väkeä, on hänen useimmiten vaikea saada päteviä lainantakaajia, ja siten on hän pakotettu jäämään ilman sitä apua, minkä tarpeellisen liikepääoman saanti pienviljelijälle voi tarjota. Li-

¹⁾ Pieniä peltotilkkuja, joita erottaa toisistaan vain muutaman 10 metrin levyinen viljelemätön maakaistale, ei ole luettu eri peltokappaleiksi.

säksi eivät torpparit hajallaan valtionmetsissä asuen voi sopivasti liittyä yhteistoimintaan, mistä asuttujen seutujen pientilallisille on ollut huomattavaa hyötyä. Osuuskassoja, osuusmeijereitä, puimakoneosuuksuntia y. m. sellaisia maanviljelyksen kehitykseen tuntuvasti vaikuttavia yhteistoimintamuotoja ei ole kruununmetsätorpparin käytettävissä eikä hänen sivistyksensääkään yleensä ole siksi korkea, että hän mainitunlaiseen toimintaan pystyisi. Ammattitaito kruununmetsätorpparien keskuudessa on sangen harvinaista eikä sen kohottamiseksi ole vielä mitään tehty. Kaikesta tästä johtuu, että kruununmetsätorpparilla ei ole olemassa niitä edellytyksiä, jotka voimaperäisen maanviljelyksen harjoittamiseksi tarvitaan.

Tutkittujen kruununmetsätorppien pellon ala oli, kuten edellä on mainittu, keskimäärin torppaa kohti 4.51 ha, josta 3.38 ha oli kovan maan peltoa ja 1.16 ha suomaata eli kytöä.

Viljelyskasvien viljelyslaajuuden ja kylvö- sekä satomäärien selvillesaamiseksi toimitettiin kussakin torpassa mahdollisimman tarkka arvioiminen, ja osoittavat siten saadut tulokset seuraavaa:

Rukiilla oli yhteensä	31.02 ha eli 22.9 %
Ohralla	10.23 .. .. 7.6 ..
Kauralla	30.81 .. .. 22.8 ..
Herneellä	1.09 .. .. 0.8 ..
Perunalla	5.98 .. .. 4.4 ..
Pellavalla	1.37 .. .. 1.0 ..
Heinällä	26.94 .. .. 19.9 ..
Kesannolla	27.79 .. .. 20.6 ..
Yhteensä 135.23 ha 100 %	

Viljelyskasvien viljelyslaajuus keskimäärin torppaa kohti on seuraava:

Ruista	1.03 hehtaaria
Ohraa	0.34 ..
Kauraa	1.03 ..
Hernettä	0.04 ..
Perunaa	0.20 ..
Pellavaa	0.04 ..
Heinää	0.90 ..
Kesantoa	0.93 ..
Yhteensä 4.51 hehtaaria	

Numeroista käy selville, että tutkittujen kruununmetsätorppien maanviljelys on pääasiallisesti viljan viljelystä, jossa rehun tuotantoon käytetään vain pieni osa pellostä, ja jossa ihmisravinnon tuottamiseen kiinnitetään päähuomio. Varsinkin pienemmissä torpissa on viljan

viljelysala suhteellisesti suuri. Eri torpparyhmissä oli viljelyskasvien viljelyslaajuus prosentteissa lausuttuna seuraavanlainen:

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Rukilla	25.2 %	26.7 %	23.3 %	22.5 %	21.3 %	19.4 %
Ohralla	12.6 »	10.3 »	5.8 »	6.2 »	5.8 »	11.0 »
Kauralla	22.4 »	23.6 »	26.8 »	23.4 »	19.9 »	21.1 »
Perunalla	8.1 »	6.7 »	3.3 »	4.8 »	3.0 »	2.3 »
Herneellä	1.0 »	0.7 »	0.4 »	1.1 »	1.0 »	1.1 »
Pellavalla	1.0 »	1.3 »	1.3 »	1.0 »	1.0 »	0.4 »
Heinällä	10.8 »	11.0 »	17.5 »	22.4 »	25.4 »	23.0 »
Kesannolla	18.9 »	19.7 »	21.6 »	18.6 »	22.6 »	21.7 »

Taulukosta näkyy, että ensimmäisessä torpparyhmässä ihmisravinnon tuottamiseen käytetään, kuten luonnollista onkin, suurin osa pellostä eli 46.9 %, toisessa 44.4 %, kolmannessa 32.8 %, neljännessä 34.6 %, viidennessä 31.1 % sekä viimeisessä (1 torppa) 33.8 %. Kauran ja heinän tuotanto tulee yleensä sitä tärkeämmäksi, mitä suurempi torppa on kysymyksessä. Kesannon ala on pienissä torpissa vähäisin, riippuen siitä, että pellon ala koetetaan käyttää niissä tarkemmin kuin suuremmissa torpissa. Kuitenkin on kesannon ala, katsoen torppien viljelysten pieneen pinta-alaan, suhteellisesti suuri, eikä sitä sanottavasti voida supistaa, jollei lannoitusta paranneta.

Vertauksen vuoksi mainittakoon, että viljelyskasvien viljelysala valtion pientiloilla *Elfvägin* mukaan jakautui v. 1912 siten, että

rukiilla	oli 16.4 % koko peltoalasta,
kevätiljalla	.. 32.9 .. ..
perunalla	.. 4.1 .. ..
heinällä	.. 30.1 .. ..
kesantona	.. 16.5 .. ..

Sanottavia eroavaisuuksia ei siis tässä suhteessa valtion pientilojen ja kyseessä olevien kruununmetsätorppien välillä ole olemassa, mutta on edellisissä rehun tuotannolla jonkun verran tärkeämpi asema kuin jälkimmäisissä. Paitsi pientilojen maanviljelyksen kehittyneemmästä kannasta, riippuu mainittu seikka siitä, että kruununmetsätorppien käytettävissä on muualta, suoniityiltä, saatua rehua. Maatiloillamme käsittää heinänyljelys *Sunilan* mukaan keskimäärin n. 50 % peltoalasta.

Kylvö- ja satomäärät.

Viljelyskasvien kylvö- ja satomääriä koskevat tiedot perustuvat yleensä torpparien antamiin ilmoituksiin. Ne eivät koske mitään määrättyä vuotta, vaan ovat lukuja, jotka ilmaisevat ne kylvö- ja satomäärät, mitkä torppari tavallisesti kylvää- ja satona saa, silloinkuin halla eikä kuivuus eivät tee vuodentulolle erityistä haittaa. Ne eivät siis ole keskimääräisiä lukuja, ja antavat siitä syystä satomääristä liian edullisen kuvan. Kylvö- ja satomäärät yhteensä sekä keskimäärin torppaa kohti olivat:

Viljelyskasvi	Kylvömäärä yhteensä	Satomäärä yhteensä	Kylvömäärä torppaa kohti	Satomäärä torppaa kohti
Ruis	67.75 hl.	404.85 hl.	2.26 hl.	13.49 hl.
Ohra	39.57 »	191.48 »	1.32 »	6.38 »
Kaura	120.55 »	599.45 »	4.02 »	19.98 »
Herne	2.58 »	12.32 »	0.08 »	0.41 »
Peruna	153.30 »	801.70 »	5.11 »	26.72 »
Pellava	3.93 »	786.00 kg.	—	26.20 kg.

Hehtaaria kohti laskettuna olivat kylvö- ja satomäärät seuraavat:

	Kylvömäärä	Satomäärä
Ruis	2.18 hl.	13.05 hl.
Ohra	3.87 ..	18.71 ..
Kaura	3.91 ..	19.45 ..
Peruna	25.63 ..	134.06 ..

Sekä kylvö- että satomäärät torppaa ja hehtaaria kohti vaihtelevat eri torpissa huomattavasti. Eri torpparyhmissä oli sato torppaa kohti seuraava:

Ryhmässä:	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Ruis	3.43 hl.	13.71 hl.	18.50 hl.	18.96 hl.	21.29 hl.	24.0 hl.
Ohra	2.74 »	7.23 »	6.62 »	6.10 »	10.62 »	16.70 »
Kaura	5.03 »	17.31 »	24.12 »	30.80 »	29.87 »	63.00 »
Peruna	11.22 »	29.64 »	28.62 »	44.50 »	28.17 »	43.50 »
Pellava	8.22 kg.	22.57 kg.	42.50 kg.	35.20 kg.	46.50 kg.	22.00 kg.

Satomäärät ovat, kuten luonnollista on, suurimmat isommissa torpissa. Hehtaaria kohti laskettuna olivat satomäärät eri torpparyhmissä:

Ryhmässä:	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Ruis	12.26 hl.	17.05 hl.	14.82 hl.	11.63 hl.	11.17 hl.	11.37 hl.
Ohra	19.14 »	24.55 »	21.20 »	13.55 »	20.43 »	13.91 »
Kaura	20.38 »	24.48 »	16.75 »	18.22 »	16.76 »	27.39 »
Peruna	121.60 »	150.30 »	156.80 »	127.50 »	107.80 »	174.0 »

Taulukosta näkyy että ryhmän 2.01—4 ha torpissa ovat satomäärät perunan satoa lukuunottamatta korkeimmat. Kun kuitenkin torppien lukumäärä kussakin ryhmässä on pieni ja yllämainitut luvut eri ryhmissä niin ollen epävarmoja, ei lukujen perusteella voida yleisiä johtopäätöksiä vetää.

Yleensä kylvävät kruununmetsätorpparit siemeniä runsaasti, koska siemenen itävyisyys on huono ja koska maat ovat niin laihoja ja kuivia, että suuri osa siemenistä jää mainittujen syiden takia itämättä. Tavallisesti kylvetään ruista hehtaarin alalle 0.8—2 hl., ohraa 2.5—3.5 hl., kauraa 3—4.5 hl. ja perunaa 25—30 hl. Verrattuna kruununmetsätorppien hehtaaria kohti kylvettyihin siemenmääriin ovat mainitut luvut yleensä pienempiä.

Mitä satomääriin tulee, niin ovat ne kruununmetsätorpissa melkoista pienemmät kuin esim. asuttujen seutujen pientiloilla. *Sunilan* mukaan olivat keskisadot tutkimuksen alaisilla pientiloilla v. 1913 seuraavat:

Ruis	22.95 hl.
Ohra	23.42 ..
Kaura	28.54 ..
Peruna	140.77 ..

Kaikkien muiden viljelyskasvien paitsi perunan sato on siis kruununmetsätorpissa tuntuvasti pienempi kuin pientiloilla. Varsinkin on ero ruissadossa silmiinpistävä, vaikka rukiin viljelemisen kruununmetsätorppien peltojen laatua silmälläpitäen pitäisi menestyä hyvin. Parhaita ruismaitahan ovat hiekka- tai savensekaiset hiekkamaat, jota paitsi ruis kestää viljelyskasveistamme hyvin kuivuutta, mikä pahoin haittaa, kuten mainittu, kyseessä olevien torppien peltokasviviljelystä. Ruissadon pienuuteen onkin lähinnä syynä halla, joka usein turmelee rukiin silloin kuin se „tekee tähkää”. Niinpä vahingoitti halla v. 1917 pahoin 10 torpan ruissatoa, ja harvinaista ei ole, niinkuin torpparit ilmoittivat, että rukiista tulee melkein täydellinen kato.

Perunanviljelykselle, jonka merkitys kruununmetsätorpparille on hyvin tärkeä, ovat torppien maat sopivia ja perunasato onkin jotensakin runsas niinä vuosina, jolloin ei ole pahoja halloja. Melkein joka vuosi tämä perunanviljelyksen paha vihollinen kuitenkin vahingoittaa pe-

runaa. Niinpä vei halla v. 1917 13 tutkitun torpan perunasadon kokonaan ja vahingoittaa tavallisesti joka vuosi suuremmissa tai pienemmissä määrin perunan kasvua. Keskimäärin on perunasato kyseessä-olevissa kruununmetsätorpissa tuntuvasti pienempi, kuin mitä edellämainitut luvut osoittavat.

Kaura- ja ohrasatoja koskevat tiedot ovat sikäli epävarmoja, etteivät ne tarkalleen kuvaa niitä keskimääräisiä satoja, joita torpparit vuosittain saavat. Kaura kärsii kuivuudesta melkein joka vuosi pahoin ja torpparien ilmoitusten mukaan saadaan sato useimmiten vain 2—3 jyvän mukaan. Ohraa taasen, joka menestyäkseen vaatii hyvässä kasvukunnossa olevaa maata, saavat torpparit yleensä hyvin vähän. V. 1917 tuli ohraasta melkein täydellinen kato.

Vertaillen kruununmetsätorppien ja asuttujen seutujen pientilojen satoja toisiinsa on siis huomattava, että torppien sadot ovat keskimääräisiä satoja parempia, kun taas pientilojen satoja ilmaisevat luvut koskevat yhtä vuotta, v. 1913. Tästä syystä on torpparien ohra- ja kaurasatoja, jos mieli saada keskimääräisiä, useampia vuosia koskevia lukuja, vähennettävä ainakin $\frac{1}{6}$ osalla.

Vertauksen vuoksi mainittakoon tässä myös satojen jyväluvut kruununmetsätorpissa sekä kyseessäolevien pitäjien asuttujen seutujen yleiset jyväluvut.

Jyväluvut olivat:

	Kruununmetsätorpissa	Yleensä
Ruis	5.9	12—16
Ohra	4.8	8—10
Kaura	4.9	8—10
Peruna	5.2	8—12

Jyväluvut tutkituissa kruununmetsätorpissa ovat siis noin 2 kertaa pienempiä kuin jyväluvut asutuilla seuduilla.

Mitä satomääriin eri torpissa tulee, niin vaihteli se luonnollisesti huomattavasti riippuen paitsi viljelysten laajuudesta, myöskin maanlaadusta, hallan yleisyydestä, kuivuudesta y. m. sellaisista seikoista. Torpista oli sellaisia, joissa ruissato oli

0 hl.	2 eli 6.7 %
0.01—5 „ ..	5 „ 16.7 „
5.01—10 „ ..	2 „ 6.7 „
10.01—15 „ ..	5 „ 16.7 „
15.01—20 „ ..	7 „ 23.3 „
20.01—25 „ ..	5 „ 16.7 „
25.01—30 „ ..	3 „ 10.0 „
30 + „ ..	1 „ 3.2 „

Luvuista käy selville, että ruista viljellään kaikissa muissa paitsi kahdessa pienessä torpassa, ja on torpista 53.2 % sellaisia, joissa ruista hyvinä vuosina saadaan yli 15.0 hl., ja joukossa on yksi sellainenkin, jossa sato on ollut jopa 32.0 hl.

Kaurasato on ruissatoa parempi, sillä kokonaista 29.5 % torpista kuuluu ryhmään, jossa se on yli 30 hl. ja 66.2 % torpista oli sellaisia, jossa se on yli 15 hl. Kahdessa torpassa ei kauraa lainkaan viljellä. — Ohrasato on yleensä pieni, vaihdellen pääasiallisesti 5—10 hl:n välillä torppaa kohti.

Peruna viljellään kaikissa torpissa. Torppaa kohti vaihtelevat sadot 0—70 hl:aan, ollen sato enimmäkseen 20—40 hl:n välillä.

Muista viljelyskasveista viljeltiin hernetä 14 torpassa ja pellavaa 23 torpassa. Hernesato vaihteli $\frac{1}{4}$ —1 hl:aan ja pellavasato 10—100 kiloon asti. Pellavanviljelyksellä, joka aikaisemmin on ollut asutuillakin seuduilla laajalle levinnyt, on köyhälle kruununmetsätorpparille suuri merkitys.

Torppien rehun tuotanto on osittain viljeltyjen peltojen, osittain n. s. kotinurmien ja suoniittyjen sekä metsän tuottoa. Pelloiltaan saivat torpparit keskimäärin torppaa kohti ¹⁾:

Kylvöheiniä	2,297 kg
Rukiinolkia	2,204 „
Ohranolkia	500 „
Kauranolkia	1,612 „
Ruumenia	170 „

Eri torpparyhmissä oli pelloilta saadun rehun määrä torppaa kohti seuraava:

	R y h m ä s s ä					
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Kylvöheiniä	494 kg	1 271 kg	3 250 kg	3 700 kg	4 762 kg	5 000 kg
Rukiinolkia	585 »	2 240 »	2 975 »	3 080 »	3 500 »	3 920 »
Ohranolkia	212 »	559 »	528 »	481 »	828 »	1 365 »
Kauranolkia	418 »	1 397 »	1 974 »	2 473 »	2 438 »	4 838 »
Ruumenia	45 »	172 »	228 »	237 »	269 »	302 »

¹⁾ Olkisato on laskettu siten, että saatu jyväsato kiloissa on kerrottu rukiissa 2:lla, ohrassa 1:llä, kaurassa 1.4:llä ja herneessä 1:llä. Hehtolitrin painoksi on otaksuttu rukiissa 70 kg, ohrassa 65 kg, kaurassa 48 kg ja herneissä 78 kg. Ruumenet on arvioitu erikseen. Vrt. J. E. Sunila: Maatalouskirjanpito, siv. 24 ja 25.

Kuten luonnollista on, on rehun tuotanto sitä suurempi, mitä isompi torppa on kysymyksessä. Asuttujen seutujen pientilojen rehun tuotantoon verrattuna on tutkittujen kruununmetsätorppien heinäsaato paljon pienempi. *Sunilan* mukaan oli nim. kylvöheinäsato pientiloilla v. 1913 keskimäärin hehtaaria kohti 4082 kg. Kruununmetsätorppien pieni heinäsaato johtuu lähinnä peltojen huonosta kasvuvoimasta.

Kuten jo aikaisemmin on mainittu, ei kruununmetsätorppien niittyjen pinta-aloista ole onnistuttu saamaan tarkkoja tietoja. Tutkituissa kruununmetsätorpissa oli n. s. kotinurmia torppaa kohti 1,52 hehtaaria. Suoniittyjen pinta-aratiedot eivät sanottavasti mitään valaisisi, koska mainittuja niittyjä ei joka paikasta eikä joka vuosi niitetä, vaan sieltä täältä joka toinen tai kolmas vuosi. Ne ovat hajallaan siellä täällä metsässä, 2—3 kappaleessa, tavallisesti kilometrin parin, vieläpä neljänkin kilometrin päässä torpasta. Heinän korjaaminen niiltä tuottaa sentähden vaikeuksia, jotapaitsi se vaatii suhteellisesti paljon työtä.

Laadultaan ovat niittymaat huonoja. Niinkuin edellä on kerrottu, on kyseessä olevilla seuduilla ainoastaan siellä täällä lehtomaisia maita. Koska niittyjen kasvullisuuden ravinnon saanti on riippuvainen samoista tekijöistä kuin suomaiden, on hyviä niittyjä runsaimmin siellä, missä lehtomaisia maita on enimmän. Parkanon ja Kurun valtiomailla ei siis hyviä niittyjä yleensä ole. Torppien kotinurmet kasvavat harvassa ravintoarvoltaan huonoa nurmiheinää ja muita ruohoja; suoniityillä on taasen vallitsevana kasvilajina erilaiset sarat. Ainoastaan puro- ja jokivarsilla voi tavata reheviäkin niittyjä, mutta ne ovat alaltaan pieniä ja kuuluvat usein yksityisille talollisille.

Paremmiin kuin niittyjen pinta-alat valaisevat sadot niiden merkitystä torpille. Niistä on saatu summittaisia tietoja, arvioimalla torppaan tuotujen heinäkuormien lukumäärä ja muuttamalla ne heinäkiloin. Täten saatujen lukujen mukaan on niittyjen saato keskimäärin torppaa kohti 2,442 kg. eli n. 200 kg. enemmän kuin pelloilta niitetyn heinän määrä. Torpparyhmittäin oli niittyjen saato keskimäärin torppaa kohti:

Ryhmässä 0 — 2 ha	1,246 kg.
.. 2.01— 4 ..	2,714 ..
.. 4.01— 6 ..	1,950 ..
.. 6.01— 8 ..	3,450 ..
.. 8.01—10 ..	3,125 ..
.. 10.01—12 ..	5,500 ..

Samatenkuin peltojenkin saato on niittyjen tuotanto absoluuttisesti sitä suurempi, mitä isompi on torppa. Kuitenkin on niittyjen tuotanto suhteellisesti suurempi pienissä kuin isoissa torpissa. Koko heinäsadosta tuli nim. niittyjen osalle

ryhmässä 0 — 2 ha	71.6 %
.. 2.01— 4 ..	68.1 ..
.. 4.01— 6 ..	37.5 ..
.. 6.01— 8 ..	48.2 ..
.. 8.01—10 ..	39.6 ..
.. 10.01—12 ..	52.3 ..

Vaikka numerot eivät osoitakaan selvää säännönmukaisuutta, näyttää kuitenkin siltä, kuin niityillä olisi pienille torpille suurempi merkitys kuin isoille. Tutkituista torpista oli 19 sellaista, jotka saivat niityltä enemmän kuin 50 % heinäsadosta ja vain 11 kpl. sellaista, jotka saivat pelloiltaan enemmän heiniä kuin niityiltä. Jo nämä luvut osoittavat, miten suuri merkitys suoniityillä kyseessä olevien kruununmetsätorpparien taloudessa on, vaikka torpat ovat sellaisilla seuduilla, missä maanviljelys on kehittyneemmällä kannalla kuin valtionmetsissä yleensä.

Vertauksen vuoksi mainittakoon, että Pohjois-Suomessa olevassa Kuivaniemen hoitoalueessa oli *Cajanuksen* tutkimuksen mukaan 64 torpasta ainoastaan 3 sellaista, jotka saivat vähintään puolet heinäsadosta viljellyltä maalta.

Rehun tuotantoon on laskettava myös valtionmetsästä saatujen lehdeksien määrä¹⁾. Lammasta kohti on taitettava vähintään 150 kerppua vuosittain, minkä lisäksi syötetään lehdeksiä myös karjalle, etupäässä joutokarjalle sekä vuohille. Ottamalla huomioon ainoastaan lampaiden lehdestarve tekisi taitettu kerppumäärä tutkituissa kruununmetsätorpissa yhteensä 42,150 kerppua eli torppaa kohti 1,405 kerppua. Eri torpparyhmissä oli taitettu lehdeksiä torppaa kohti seuraavat määrät:

Ryhmässä 0 — 2 ha	666 kerppua
.. 2.01— 4 ..	1,243 ..
.. 4.01— 6 ..	1,425 ..
.. 6.01— 8 ..	2,010 ..
.. 8.01—10 ..	2,025 ..
.. 10.01—12 ..	3,600 ..

Lehdesmäärä on näin ollen, kuten luonnollista, sitä suurempi, mitä isompi on torppa.

Torppien sadon raha-arvo.

Peltokasvituotteiden ja niittyjen sadon arvoa määrättäessä, on hinnoittamisperusteina käytetty seuraavia, v. 1913 vallinneita hintoja:

¹⁾ Laitumen tuotosta kerrotaan toisessa yhteydessä.

1 hl. rukiita	Smk. 15:—
1 .. ohria	.. 10:—
1 .. kauraja	.. 7:—
1 .. herneitä	.. 20:—
1 .. perunoita	.. 5:—
1 kg. pellavia	.. 1:—
1 .. kylvöheiniä	.. —:10
1 .. niittyheiniä	.. —:05
1 .. syysviljanolkia	.. —:02
1 .. kevätiljanolkia	.. —:03
1 .. ruumenia	.. —:04
1 .. herneenvarsia	.. —:04

Mainitut hinnat olivat kyseessäolevilla seuduilla yleisimmin v. 1913 vallitsevat. Paikka paikoin on eri tuotteista maksettu korkeampiakin hintoja, mutta toisaalta taas alhaisempiakin, joten ylläolevat luvut osoittavat niitä keskimääräisiä hintoja, joita kruununmetsätorpparit ovat maataloustuotteistaan myydessään saaneet tai ostaessaan mak-
saneet.

Sadon arvoa määrättäessä on huomioonotettu eri viljalajien tuotto jyvissä, oljissa ja ruumenissa, perunan, herneen ja pellavan tuotto sekä torpan pelloilta ja niityiltä saatujen heinien arvo. Lehdesten arvoa ei tässä yhteydessä ole lukuun otettu.

Torppien pelloilta saadun sadon arvo oli keskimäärin torppaa kohti Smk. 919: 27, jakautuen eri torpparyhmien osalle siten, että sadon arvo keskimäärin torppaa kohti oli

ryhmässä 0 — 2 ha	Smk. 261: 81
.. 2.01— 4	.. 814: 19
.. 4.01— 6	.. 1,174: 08
.. 6.01— 8	.. 1,377: 58
.. 8.01—10	.. 1,481: 11
.. 10.01—12	.. 2,013: 94

Niinkuin luonnollista on, on sadon arvo sitä suurempi, mitä isompi torppa on. Peltihehtaaria kohti oli sitävastoin sadon arvo

ryhmässä 0 — 2 ha	Smk. 234: 91
.. 2.01— 4	.. 271: 39
.. 4.01— 6	.. 218: 74
.. 6.01— 8	.. 190: 53
.. 8.01—10	.. 165: 90
.. 10.01—12	.. 185: 27

ja keskimäärin kaikki torpat huomioonottaen hehtaaria kohti Smk. 203: 93. Lukuunottamatta ensimmäistä ja viimeistä torpparyhmää,

joka käsittää vain 1 torpan, näyttää sadon arvo hehtaaria kohti olevan sitä pienempi, mitä suurempi on torppa. Ensimmäisessä torpparyhmässä johtuu sadon arvon pienuus nähtävästi siitä, että maanviljelys on aivan alkuasteellaan ja pellot sentähden huonossa kasvukunnossa.

Sadon arvo jakautuu eri viljelyskasvien osalle siten, että keskimäärin torppaa kohti tuli

rukiita	Smk:n 202: 42 arvosta,
ohria	.. 63: 83 ..
kauraja	.. 139: 87 ..
herneitä	.. 8: 21 ..
perunoita	.. 133: 62 ..
pellavaa	.. 26: 20 ..
kylvöheiniä	.. 229: 66 ..
syysviljan olkia	.. 44: 11 ..
kevätiljan olkia	.. 63: 40 ..
herneenvarsia	.. 1: 16 ..
ruumenia	.. 6: 79 ..

yhteensä Smk:n 919: 27 arvosta.

Tuotetun ihmisravinnon määrä torppaa kohti tekee siis, kun otaksutaan kaikki rukiit, ohrat, herneet ja perunat käytettävän ihmisruuaksi, Smk. 408: 07 torppaa kohti eli koko peltosadon arvosta 44.4 %. Kun tähän vielä lisätään pellavan tuotanto, Smk. 26: 20 torppaa kohti, jää rehuntuotannon arvoksi torppaa kohti Smk. 485: —, tehden 52.7 % koko peltosadon arvosta.

Erottamalla torpat pinta-alojen mukaan eri ryhmiin, huomataan suhteen tuotetun ihmisravinnon ja rehujen välillä vaihtelevan eri torpissa. Sadon arvo oli torppaa kohti:

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
Rukiin	51: 50	205: 72	277: 50	284: 40	319: 32	360: —
Ohran.....	27: 44	72: 26	66: 25	61: —	106: 25	167: —
Kauran	35: 19	121: 20	168: 87	215: 60	209: 12	441: —
Herneen	1: 33	5: 83	6: 25	25: 72	3: 50	26: —
Perunan.....	56: 11	148: 21	143: 12	222: 50	140: 87	217: 50
Pellavan	8: 22	22: 57	42: 50	35: 20	46: 50	22: —
Kylvöheinien	49: 45	127: 14	325: —	370: —	476: 25	500: —
Rukiinolkien	11: 70	44: 80	59: 50	61: 60	70: —	78: 40
Ohranolkien.....	6: 34	16: 80	15: 84	14: 43	24: 86	40: 95

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.	Smk.
Kauranolkien	12:55	41:90	59:22	74:19	73:08	145:15
Herneenvarsien ..	0:18	0:87	0:88	3:46	0:58	3:86
Ruumenien	1:80	6:89	9:15	9:48	10:76	12:08
Yhteensä	261:81	814:19	1 174:08	1 377:58	1 481:11	2 013:94

Numeroista käy selville, että pienien torppien sadosta tulee rehuntuotannon osalle vähäisempi osa kuin isoissa torpissa. Prosenteissa lausuttuna teki eri ryhmien torpissa ihmisravinnoksi käytetyn sadon arvo sekä pellavan tuotanto koko sadon arvosta keskimäärin

ryhmässä	0 — 2 ha	.....	55.2 %
..	2.01—4	..	55.8 ..
..	4.01—6	..	45.6 ..
..	6.01—8	..	45.6 ..
..	8.01—10	..	41.6 ..
..	10.01—12	..	39.3 ..

Eroavaisuus ensimmäisen ja viimeisen ryhmän torppien viljelyskasvien satusuhteissa on siis melkoinen. Varsinkin perunanviljelyksellä on pienissä torpissa suhteellisesti suurempi merkitys kuin isoissa. Perunasadon arvo teki nim. ensimmäisen ryhmän torpissa keskimäärin 21.4 % koko sadon arvosta, kun sama luku esim. viidennessä ryhmässä oli vain 9.5 %.

Torppien niittyjen heinäsadon arvo tekee torppaa kohti keskimäärin Smk. 122:12. Niinkuin aikaisemmin on mainittu, on niittyjen merkitys pienissä torpissa suhteellisesti suurempi kuin isoissa torpissa. Eri torpparyhmissä oli niittyjen heinäsadon arvo keskimäärin torppaa kohti:

Ryhmässä	0 — 2 ha	.....	Smk. 62:33
..	2.01—4	..	135:71
..	4.01—6	..	97:50
..	6.01—8	..	172:50
..	8.01—10	..	156:25
..	10.01—12	..	275:—

Luonnonniittyjen suhteellisesti suurempi merkitys pikkutorpille ilmaisee kehityksen tavallista kulkua ja valaisee lypsylehmän suurta tärkeyttä vasta-alkavalle asukkaalle. Voidakseen elättää karjansa talven

yli, ryhtyy uudisasukas ensi töikseen raivaamaan itselleen riittävästi heinämaata, jolloin varsinainen peltoviljelys aluksi supistuu mahdollisimman vähiin.

Maataloustuotteiden käyttö.

Tutkittujen kruununmetsätorppien pellot ovat, kuten edellisestä on selvinnyt, pinta-alaltaan verrattain pienet. Vaikka suuri osa niistä käytetään ihmisravinnoksi kelpaavien viljelyskasvien kasvattamiseen, eivät ne kuitenkaan tuota riittävästi elintarpeita torpparille ja hänen perheelleen. Rukiita, ohria ja perunoita on ostettava, samoin karjanruokaa, heiniä ja olkia. Tutkituissa kruununmetsätorpissa oli edellämäinittuja satoja silmälläpitäen käytettävissä keskimäärin torppaa kohti:

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Rukiita	240 kg	960 kg	1 295 kg	1 327 kg	1 490 kg	1 680 kg
Ohria	178 »	469 »	430 »	396 »	690 »	1 085 »
Perunoita	752 »	1 986 »	1 917 »	2 981 »	1 887 »	2 914 »
Herneitä	5 »	23 »	24 »	100 »	14 »	102 »

Käytettävissä olevat elintarpeet ovat siis varsinkin pienemmissä torpissa niin vähäiset, että niitä on ilmeisesti hankittava ostamalla lisää. Tutkituista torpista onkin ainoastaan 5 sellaista, jotka ilmoituksen mukaan tulivat toimeen omalta pelloilta saadulla ruissadolla, ja huomattava on, että suurempienkin torppien joukossa on sellaisia, joiden haltijoiden täytyy rukiita ostaa. Torpparien ilmoitusten mukaan on elintarpeita eri torpparyhmissä ostettu keskimäärin torppaa kohti:

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Rukiita	630 kg	340 kg	297.5 kg	154 kg	376.2 kg	70.0 kg
Ohria	39.7 »	9.3 »	32.5 »	—	—	—
Perunoita	498.7 »	186.6 »	251.2 »	—	83.8 »	—

Ostettu elintarvemäärä on luonnollisesti sitä suurempi, mitä pienempi on torppa, riippuen kuitenkin myös torppien ruokakuntien jäsenten keskimääräisestä lukumäärästä. Ryhmän 8.01—10 ha suuri ku-

lutus on täten selitettävissä, sillä asukkaiden lukumäärä torppaa kohti (11.5) on siinä huomattavasti suurempi kuin muissa ryhmissä.

Koska torpparit ovat pakotettuja elintarpeita ostamaan, käytetään niitä säästeliäästi, onpa ravinto suuressa osassa torppia osittain hyvin niukka. Rukiita, ohria ja perunoita ei harvoja poikkeuksia lukuunottamatta anneta lainkaan kotieläimille, vaan käytetään ne yksinomaan ihmisravinnoksi. Vielä vähemmän voidaan elintarpeita myydä. Tämä käy selville m. m. seuraavasta laskelmastakin. *Sunilan* tutkimusten mukaan kulutetaan maataloillemme vuosiruokailijaa kohti

rukiita	172.86 kg,
ohria	49.84 ..
perunoita	287.84 ..

Käyttämällä näitä lukuja laskelmien perusteena olisi elintarpeiden kulutus tutkituissa kruununmetsätorpissa torppaa kohti seuraava:

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Rukiita	1 054 kg	1 504 kg	1 072 kg	1 279 kg	1 988 kg	1 383 kg
Ohria	304 »	434 »	309 »	369 »	573 »	399 »
Perunoita	1 756 »	2 504 »	1 785 »	2 130 »	3 310 »	2 302 »

Vertaamalla näitä lukuja torpparien käytettävissä olevia elintarpeita ilmaiseksi lukuun, huomataan, että varsinkin rukiin määrä, vaikkapa otetaan lukuun ostetutkin rukiit, on kruununmetsätorpissa pienempi kuin mitä mainitunlainen kulutus edellyttää.

Mitä tulee torppien rehuvarojen käyttöön, niin kulutetaan nekin kaikki kotona. Lisäksi on niitä melkoisesti ostettava ulkoapäin. Torpparien ilmoittamien tietojen mukaan ostetaan tutkituissa kruununmetsätorpissa rehuja keskimäärin torppaa kohti:

R y h m ä s s ä						
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—6 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Kauroja	152 kg	157.7 kg	180 kg	96.0 kg	228.0 kg	720.0 kg
Heiniä	1 000 »	628.5 »	1 000 »	400 »	625 »	—
Olkia	566.6 »	214.3 »	—	60 »	225 »	—

Enemmän kuin 50 % tutkituista torpista on sellaisia, joissa rehuja on ostettava. Suhteellisesti suurin on ostettujen rehujen määrä pikku-torpissa. Koko torpan käytetystä heinä määrästä teki nim. ostettujen heinien määrä:

Ryhmässä 0 — 2 ha	36.4 %
.. 2.01— 4	13.6 ..
.. 4.01— 6	16.1 ..
.. 6.01— 8	6.6 ..
.. 8.01—10	5.8 ..
.. 10.01—12	0.0 ..

Paitsi torpan peltopinta-alasta riippuu ostamalla hankittujen rehujen määrä myös niittymaista, kotieläinten lukumäärästä, ruokinnasta y. m. sellaisista seikoista. Täten on m. m. selitettävissä ryhmän 4.01—6 ha suhteellisesti suuri ostettu heinä määrä. Niittyjen sato oli, kuten edellä on kerrottu, tässä torpparyhmässä pienempi kuin esim. edellisessä ryhmässä.

Kyseessä olevien ostettujen vilja- ja rehumäärien hintana ovat asianomaiset torpparit maksaneet keskimäärin torppaa kohti Smk. 205:60, vaihdellen eri ryhmissä seuraavasti:

Ryhmässä 0 — 2 ha	Smk. 312:17
.. 2.01— 4	162:43
.. 4.01— 6	221:25
.. 6.01— 8	88:80
.. 8.01—10	189:37
.. 10.01—12	135:—

Menoerästä tulee noin puolet viljan osalle, loput rehujen osalle. Yleensä kuluu luonnollisesti leipäviljan ostoon pienissä torpissa rahaa enemmän kuin suurissa torpissa, joissa ostetaan etupäässä rehuja.

Kotieläintalous.

Kotieläimillä, varsinkin lehmillä, on kruununmetsätorpan taloudessa hyvin suuri merkitys, voidaanpa sanoa, että karjatalous on se elinkeinohaara, joka työansion ohella torpparin ja hänen perheensä elättää. Seuraava taulukko osoittaa torppien kotieläimien lukumäärää yhteensä ja torppaa kohti:

	Kotieläinten lukumäärä	Kotieläinten luku torppaa kohti
Hevosia	28	0.9
Varsoja	1	—
Lypsäviä lehmiä	128	4.3
Sonia	24	0.8
Hiehoja	40	1.3
Vasikoita	81	2.7
Sikoja	10	0.3
Lampaita	281	9.4
Vuohia	72	2.4

Numeroista käy selville, että kotieläinten lukumäärä kruununmetsätorpissa on suhteellisesti suuri. 100 peltohehtaaria kohti laskettuna tulee

hevosia	21
lehmiä	95
sonneja	18
hiehoja	29
vasikoita	60
lampaita	208.

eli nautayksiköiksi laskettuna, kun vuohetkin otetaan huomioon, yhteensä 296 nautayksikköä ja torppaa kohti lähes 10 ny. Valtion pien-tiloilla ja maataloillamme yleensä on karjamäärä suhteellisesti melkoista pienempi. *Elfvingin* tutkimusten mukaan, oli tutkituilla pien-tiloilla 100 peltohehtaaria kohti

hevosia	23
lehmiä	65
sonneja	4
hiehoja	11
vasikoita	31
lampaita	46

Luvut ovat huomattavasti pienempiä kuin edellämainitut kruununmetsätorppien kotieläinmäärää koskevat luvut. Varsinkin nautakarjaa ja lampaita on kruununmetsätorpissa runsaasti. Näin suuren eläinmäärän pitäminen alkuperäisistä viljelysoloista huolimatta riippuu lähinnä torppiin kuuluvien suoniittyjen runsaudesta, valtionmetsien laitumista sekä kotieläinten laadusta. Enemmän kuin puolet torpan heinäsadosta saadaan suoniityiltä, ja karja lasketaan aikaiseen keväällä laitumelle ja

pidetään siellä myöhään syksyyn. Kun lampaille syötetään melkein yksinomaan lehdeksiä, ja kun lehmät ovat pieniä, alle 300 kg painavia, maatiaisrotuisia, joiden ravinnon tarve myöskin on vähäinen, tulee torppa verrattain pienillä rehuvarastoilla toimeen.

Tehtyjen laskelmien mukaan on torpissa parhaimpina vuosina keskimäärin torppaa kohti käytettävissä seuraavat rehumäärät:

2,297 kg.	kylvöheiniä
2,442	niittyheiniä
2,204	rukiinolkia
500	ohranolkia
1,612	kauranolkia
959	kauroja.

Tällä rehumäärällä on elätettävä keskimäärin 1 hevonen ja 7 lehmää. Lampaille ja vuohille annetaan vain lehdeksiä. Hevoselle on päivittäin annettava ainakin 10 kg. heiniä ja 3 kg. silppua sekä kauroja, lehmälle 3 kg. heiniä, 5 kg. kauranpahnaa ja 5 kg. rukiinolkia. Kun hevosta pidetään tallissa keskimäärin 255 vuorokautta vuodessa ja lehmiä navetassa n. 225 vuorokautta, tulisi kulutetuksi hevoselle:

2,550 kg.	heiniä
765	olkia
959	kauroja

sekä 7 lehmälle:

4,725 kg.	heiniä
7,875	kauranolkia
7,875	rukiinolkia

eli yhteensä 7,275 kg. heiniä ja 16,515 olkia sekä kaikki kaurat. Kun käytettävissä on ainoastaan 4,739 kg. heiniä ja 4,316 kg. viljanolkia, on rehuja ostettava. Torpparien antamien tietojen mukaan on torppaa kohti ostettu keskimäärin 730 kg. heiniä ja 260 kg. olkia sekä kauroja 178 kg.

Tällainen rehujen lisäys ei riitä edes pitämään karjaa hengissä yli talven ja monesti ovatkin torpparit pakotettuja syöttämään myöskin karjalle, etupäässä joutokarjalle, lehdeksiä. Vaikka edellämainitut numerotiedot perustuvat arvioihin, eivätkä niin olleen ole ehdottoman tarkkoja, osoittavat laskelmat kuitenkin, että karjanruokinta on kruununmetsätorpissa perin puutteellista. Paitsi sitä, että rehuannokset ovat ylen niukkoja, niin että karja tuskin pysyy hengissä yli talven, on olkien ja suoniityiltä niitettyjen heinien (yli 50 % koko heinäsadosta) ravintoarvo huono. Kesäisin on tosin ravinnonsaanti runsaampi, mutta kun valtionmetsien laitumet viljavien maa-alueiden vähyyden takia

ovat yleensä huonoja, ja karja ruokaansa etsiessään joutuu kuljeskelemaan pitkiä matkoja, on ruokinta puutteellista kesäisinkin. Erittäin niukka on laitumelta saatava ravinto aikaiseen keväällä, jolloin torpparit karjan laitumelle laskevat. Ruokinman puutteellisuudesta ja huonosta karjan hoitamisesta johtuu, että lehmät ovat laihoja, painaen keskimäärin n. 280 kg. ja antaen vähän maitoa. Hevosen ruokinta on runsaampi siksi, että sitä varten ostetaan kauroja ja heiniä niiltä seu-
duilta, missä torppari on kulloinkin metsäajoissa.

Lehmien lukumäärä torpissa vaihteli huomattavasti. Tutkituista torpista oli sellaisia, joissa oli nautaeläimiä

1— 3	6
4— 6	10
7— 9	7
10—12	7

Lypsäviä lehmii oli torpissa, kuten mainittu, keskimäärin torppaa kohti 4.3. Torpista oli sellaisia, joissa lypsäviä lehmii oli

1	1
2—3	10
4—5	10
6—7	8
8—9	1

Ainoakaan torppareista ei siis ole ilman lehmää, jonka merkitys saloseudun pieneläjälle onkin hyvin suuri. Torppariperhe, joka omistaa 2—3 lehmää on jo pahimmalta ruuan puutteelta turvattu. Tutkitut torpat, joista ainoastaan yhdessä torpassa oli vain yksi lehmä, ovat siis tässä suhteessa hyvässä asemassa.

Niinkuin jo on mainittu, ovat torpparien lehmät pientä maatiaisrotua. Ne poikivat tavallisesti kevättälvellä ja lypsävät eniten kesällä. Kun niiden ruokinta on puutteellinen, on niiden maidon tuotanto vähäinen. Torpparien ilmoittamien tietojen mukaan lypsävät ne vuodessa keskimäärin 1,417 litraa, josta noin 50 % tulee kesäkuukausien osalle. Lypsymäärä on todennäköisesti ilmoitettu liian korkeaksi, mutta ei se sittenkään lähentele hyvän maatiaislehman, jonka vuotuinen lypsymäärä nousee 3,000 kiloon, lypsymäärää. Eri torpissa vaihteli lehmien vuotuinen lypsymäärä n. 800—2,000 litraan, ollen yleensä korkein niissä torpissa, joihin kuuluu runsaasti niittyjä. Tutkituista torpista oli sellaisia, joissa lehmien tuotanto oli

0— 3,000 litraan	6
3,001— 6,000	12
6,001— 9,000	6
9,001—12,000	5
12,001	1

Lähes puolet torpista on siis sellaisia, joissa maitoa on käytettävissä 6,000 litraa ja sitä enemmän.

Karjantuotteet käytetään etupäässä torpparin ja hänen perheensä ruuaksi; myytäväksi ei niitä yleensä liikene. *Sunilan* tutkimusten mukaan kulutetaan maataloillemme vuosiruokailijaa kohti maitoa (maitona, voina, kermana, juustona) yhteensä Smk:n 107:77 arvosta. Kun hinnoitu-perusteet ovat sellaiset, että niitä voidaan käyttää myöskin kruununmetsätorpparien ja hänen perheensä maidon kulutusta arviolta tekisi se tutkituissa torpissa keskimäärin Smk. 969:93, vastaten n. 6,466 litraa täyttä maitoa. Torppien karjan tuottama maitomäärä on kuitenkin keskimäärin torppaa kohti vain 6,046 litraa. Kun torpparit eivät ruokataloudessaan käytä karjantuotteita niin paljon kuin talolliset, joita *Sunilan* tutkimus koskee, on todennäköistä, että maitoa ja voita kyseessäolevista torpista voidaan myydä. Torppien omien ilmoitusten mukaan on torppaa kohti myyty 237.5 litraa maitoa ja 48.6 kiloa voita eli maidoksi laskettuna n. 1,457 litraa. Noin 50 % torpista oli sellaisia, josta ei karjantuotteita lainkaan myydä.

Hevosen merkitys kruununmetsätorpparille on myöskin suuri. Paitsi maataloudessaan tarvitsee hän sitä ansiotöissä, metsäajoissa käydessään. Sen avulla voi hän ansaita melkoisia sivutuloja, joiden nojassa hänen taloutensa pysyy pystyssä. Ainoastaan 7 nuorinta ja pienintä torppaa oli ilman hevosta, ja suuremmissa oli hevosia 2—3.

Lampaiden lukumäärä kruununmetsätorpissa on, kuten mainittu, harvinaisen suuri, tehden keskimäärin torppaa kohti 9.4. Torpista oli sellaisia, joissa lampaiden lukumäärä oli

1— 3	5
4— 6	6
7— 9	5
10—12	5
13—15	6
16—18	2
19—20	—
21—23	1

Noin puolet torppareista omisti siis vähintään 10 lammasta, olipa yhdessä torpassa niitä kokonaista 24. Lampaan merkitys kruununmetsätorpparille on sekin suurempi kuin esim. asuttujen seutujen pieneläjille, sillä sen hoitaminen tuottaa torpparille vähän kustannuksia, koska sen ruoka — lehdekset — saadaan ilmaiseksi valtionmetsästä. Lehdeksiä taittavat torpparit runsaasti paitsi hakamailtaan, myös sen ulkopuolelta, paikoista, jotka tarkoitukseen on osoitettu. Niinkuin jo aikaisemmin on mainittu, on tällaisella metsänkäytöllä pahoin metsiä pilattu. Lammasta kohti on taitettava vähintään 150 kerppua vuosittain, joten niitä torppaa kohti tarvitaan 1.405. Tällaisen lehdesmää-

rän saamiseksi on kaadettava n. 140—150 koivua. Kysymys on siis verrattain suurista hakkauksista. Ellei torpparilla lehdestenteko-oikeutta olisi, ei hän voisi lampaita pitää. Valtion metsätalouden kannalta katsoen on lammashoito kruununmetsätorpissa elinkeino, joka tuottaa valtiolle vahinkoa, ei ainoastaan lehdesten teon, vaan myöskin laiduntamisen kautta. Torppia lähellä olevat metsät ovat tästä silminnähävästi kärsineet, ja on varsin todennäköistä, että n. s. ahomaat torppien ympärillä ovat suureksi osaksi lampaiden laiduntamisen aiheuttamia.

Vielä vahingollisempi eläin on vuohi, jonka pitäminen kyseessäolevilla seuduilla vielä on hyvin tavallista. Tämä kyseessäolevilla seuduilla „köyhän miehen lehmäksi” nimitetty eläin on ruokintaan nähden hyvin vaatimaton, syöden mitä erilaisimpia ravintoaineita, ja tulee siitä syystä helposti toimeen. Tutkituissa kruununmetsätorpissa oli niitä keskimäärin torppaa kohti 2.4 sekä yhdessä torpassa kokonaista 10 kappaletta. Tämän torpan ympärillä olevat metsät ovat pahoin raiskatut, ja metsän nuorennoksen laadusta näkee selvästi vuohen tuhotyön.

Mitä muihin kruununmetsätorppien kotieläimiin tulee, niin on niistä merkitystä ainoastaan siällä ja siipikarjalla. Ainoastaan muutamassa torpassa oli näitä kotieläimiä.

Torppien rakennukset.

Samatenkuin mautilloillamme yleensä on kruununmetsätorpissakin rakennuksia runsaasti. Kun torppari saa valtionmetsästä ilmaiset rakennuspuut, rakentaa hän usein tarpeettomiakin rakennuksia, jotka hän vuokraa joko läheisille sukulaisilleen tai tuttavilleen, välistä myös vieraille henkilöille. Rakennustapa on hyvin vanhanaikainen ja suuressa määrin puuta kuluttava, kuten seuraavasta selviää.

Asuinrakennukset kruununmetsätorpissa ovat tavallisesti suuret ja tilavat, ja rakennetaan ne järeistä tukkipuista, jotka hakataan valtionmetsästä. Rakennus käsittää useimmiten avaran pirtin, keittiön, 2—4 kamaria ja eteisen, välistä kaksikin pirttiä ja useampia kamareita. Harvinaista ei ole, että torpassa on kaksi tai kolmekin asuinrakennusta, joista yhdessä asuu torpan haltija perheineen, toisessa eläkkeellä oleva torpan entinen haltija ja kolmannessa vuokralainen. Tutkituista 30 kruununmetsätorpasta oli 12 sellaista, joissa oli kaksi tilavaa asuinrakennusta, toinen uusi tai uudenpuoleinen, toinen vanhempi, mutta käyttökelpoinen. Rakennukset eivät ole yleensä vuorattuja, eivätkä riittävän korkealla kivijalalla varustettuja.

Tutkituissa kruununmetsätorpissa oli asuinrakennuksia yhteensä

42, joiden arvo on arvosteltu 56,900:— markaksi¹⁾. Asuinrakennusta kohti oli siis arvo Smk. 1,354: 76 ja torppaa kohti Smk. 1,863: 33. Eri torppien asuinrakennusten arvot vaihtelivat 500—4,000 markkaan, ollen etupäässä 1,500 ja 2,500 markan välillä. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että asuinrakennusten arvo valtion pientiloilla oli *Elfvengin* mukaan Smk. 980:— tilaa kohti. Vaikka puun arvo kaukaisilla saloseuduilla on luonnollisesti paljon alhaisempi kuin liikepaikoilla, joilla valtion pientilat sijaitsevat, on kruununmetsätorppien asuinrakennusten arvo kuitenkin noin 2 kertaa suurempi. Tämä johtuu osaksi siitä, että pientiloilla on saatu halpaa rakennusainetta purkamalla vanhoja rakennuksia, mutta suurimmaksi osaksi kuitenkin siitä, että kruununmetsätorpparin asuinrakennukset ovat suuremmat.

Eläinsuojien lukumäärä tutkituissa kruununmetsätorpissa oli yhteensä 66, joten torppaa kohti tulee 2.2 kpl. Torpparit rakentavat usein tallin, navetan ja lammasnavetan erikseen, mistä johtuu eläinsuojien suuri lukumäärä. *Elfvengin* mukaan on eläinsuojien lukumäärä valtion pientiloilla tilaa kohti aivan yhtä suuri eli 2.2 kpl., ja sanoo hän tämän johtuvan siitä, että useimmat tilat ovat entisiä torppia, joissa talli- ja navettarakennuksia tavallisesti on useita, usein 3—4 eri rakennusta. Tutkituista kruununmetsätorpista on ainoastaan 6 sellaista, joissa on vain yksi eläinsuoja, mutta nämä kaikki ovat sellaisia pienempiä torppia, joissa on yksi tai pari lehmää, mutta ei muita kotieläimiä. Jäljelläolevista torpista on 13 sellaista, joissa on kaksi eläinsuojaa, 10 sellaista, joissa niitä on kolme ja yksi sellainen, jossa eläinsuojia on kokonaista 4. Eläinsuojien yhteinen arvo on Smk. 27,650:— eli torppaa kohti Smk. 921: 67. Valtion pientiloilla on *Elfvengin* mukaan eläinsuojien arvo tilaa kohti vain Smk. 399:—.

Eläinsuojat ovat kaikki tukeista tehtyjä, enimmäkseen uusia tai uudenpuoleisia rakennuksia, joissa ei tallia lukuunottamatta ole lattioita eikä tarkoituksenmukaisia kivijalkoja. Siksi lahoavat alimmaisat seinähirret pian, ja ovat rakennukset uusittavat melkoista tiheämpään kuin mautilloillamme. Vanha eläinsuoja jätetään silloin joko käyttämättä, tai säilytetään siinä rehuja y. m., niinkauvankuin voidaan. Kun uusi suoja rakennetaan, hankitaan sitä varten uudet rakennusaineet, sillä vanhoja rakennusaineita ei kruununmetsätorppari mielellään käytä.

Tutkittujen torppien muiden rakennusten lukumäärät ja arvot yhteensä sekä torppaa kohti selviävät seuraavasta taulukosta:

¹⁾ Rakennusten arvo on arviomiesten kanssa arvosteltu, käyttämällä apuna palovakuutusarvoja, jotka tavallisesti muodostavat 50 % rakennuksen todellisesta arvosta, sillä ainoastaan työ on vakuutettu. Arviot kohdistuvat näin ollen ennen sotaa vallinneisiin olosuhteisiin.

Rakennusten laatu	Rakennusten lukumäärä yhteensä	Rakennuksia torppaa kohti	Rakennusten arvo yhteensä Smk	Rakennusten arvo torppaa kohti Smk
Riihiä.....	34	1.1	24 350: —	811: 67
Aittoja	48	1.6	15 680: —	522: 67
Rehulatoja	73	2.4	8 505: —	283: 50
Saunoja	27	0.9	6 265: —	208: 83
Karjakeittiöitä.....	18	0.6	3 120: —	104: —
Liitereitä	39	1.3	2 475: —	82: 50
Pajoja	6	0.2	575: —	19: 17
Niitylatoja	187	6.2	8 515: —	283: 50
Muita rakennuksia	13	0.4	2 250: —	75: —

Numeroista käy selville, että varsinkin riihiin ja aittojen arvo muiden rakennusten arvoon verrattuna on korkea. Riihet ovat enimmäkseen uusia ja tilavia, useimmissa tapauksissa nekin tarpeettoman suuria. Eräässä 2 ha peltoa käsittävässä torpassa oli m. m. 2,000 markan arvoinen suuri riihirakennus. Eräässä toisessa torpassa taas, jossa oli peltoa 2.90 ha, oli 1,000 markan arvoinen aittarakennus. Yleensä on torpassa vain yksi riihirakennus — 5 torpassa oli niitä 2 — mutta aittoja sensijaan oli muutamissa neljäkin kappaletta ja useimmissa vähintään kaksi. Vertauksen vuoksi mainittakoon että, valtion pientiloilla oli *Elfvengin* mukaan riihiin arvo tilaa kohti Smk. 211:— ja aittojen Smk. 99:—.

Ylläolevasta taulukosta selviää myöskin, että saunojen arvo torppaa kohti on huomattavan suuri. Ne ovat yleensä hyvistä hirsistä rakennettuja, korkeita ja tilavia rakennuksia, joita eräissä torpissa samalla käytetään riihiin. Valtion pientiloilla on saunojen arvo tilaa kohti noin Smk. 53:— eli noin neljää kertaa pienempi. — Karjakeittiötkin voivat torpissa olla suuria, kalliita rakennuksia; niinpä oli eräässä keskikokoisessa torpassa 700 markan arvoinen karjakeittiö.

Rakennusten arvo tutkituissa kruununmetsätorpissa oli yhteensä Smk. 156,285:— eli Smk. 5,209:50 torppaa kohti. Tämä rahasumma jakautuu siten, että siitä asuinrakennusten osalle tulee 36.4 %, eläinsuojien 17.7 %, riihiin 15.6 %, aittojen 10.1 %, rehulatojen 5.4 %, muiden latojen 5.4 %, karjakeittiöiden 2 %, saunojen 4 %, liiterien 1.6 %, pajojen 0.4 % sekä muiden rakennusten osalle 1.4 %. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että valtion pientiloilla tuli asuinrakennusten osalle 44.4 %, eläinsuojien 18.1 %, aittojen 4.4 %, riihiin 9.5 % ja saunojen 2.4 %. Sanottavia eroavaisuuksia ei siis rakennusten arvojen suhteessa ole.

Jakamalla rakennusten arvo torppien peltoalan suuruuden mukaan, saadaan seuraavia lukuja:

Ryhmä	Rakennusten arvo keskimäärin torppaa kohti Smk	Rakennusten arvo keskimäärin hehtaaria kohti Smk
0—4 ha	4 784: —	2 276: —
4.1—8 »	6 278: —	993: —
8.1—12 »	6 437: —	657: —
Keskimäärin	5 209: 50	1 155: 70

Rakennusten arvo kasvaa siis sitä mukaa kuin torpan peltoala laajenee. Jakamalla torpat peltoalan mukaan pienempiin, esim. 2 hehtaarin luokkiin, huomataan kuitenkin, ettei tällaista säännönmukaisuutta ole olemassa. Ryhmässä 0—2 ha on rakennusten arvo hehtaaria kohti Smk. 2,696:—, ryhmässä 2.1—4 ha Smk. 1,855:—, ryhmässä 4.1—6 ha Smk. 953:—, ryhmässä 6.1—8 ha Smk. 1,034:—, ryhmässä 8.1—10 ha Smk. 736:— ja ryhmässä 10 + (1 torppa) Smk. 578:— hehtaaria kohti. Eri torpissa vaihtelee se Smk:sta 546:12 Smk:aan 3,969:64 peltohehtaaria kohti, ollen keskimäärin Smk. 1,155:70. Saman suuruissakin torpissa voi se paljon vaihdella. Niinpä oli eräässä 2.31 ha käsittävässä torpassa rakennusten arvo hehtaaria kohti Smk. 1,439:39 ja eräässä toisessa, jossa peltoa oli 2.47 ha, Smk. 3,322:75 siis yli kaksi kertaa suurempi. Samoin oli erään torpan rakennusten arvo yhteensä Smk. 13,775:— ja toisen samansuuruisen Smk. 4,350:—. Nämä vertailut osoittavat, ettei torpan maatalousrakennusten suuruutta ja arvoa määrää viljelysten laajuus, vaan muut seikat. Mainittakoon lopuksi, että valtion pientiloilla *Elfvengin* tutkimusten mukaan rakennusten arvo tilaa kohti oli Smk. 2,210:—, jolloin huomioon on otettu eräitä sellaisia vähäarvoisia rakennuksia, jotka eivät sisälly edellämainittuihin torppia koskeviin lukuihin. *Haatajan* toimittaman yleisen maanvuokratilaston mukaan vuodelta 1912 tekivät torppien ja lamputtilojen rakennusten keskimääräiset raha-arvot Hämeen läänissä Smk. 1,901:—.

Yllämainitut luvut osoittavat, miten suhteettoman kalliita torppien rakennukset ovat verrattuna jotensakin samassa asemassa olevien pientilojen ja yksityistorppien rakennuksiin. Niinkuin jo edellä on huomautettu, johtuu se etupäässä rakennusten runsaudesta. Tutkituissa kruununmetsätorpissa oli, jos niitylatoitkin otetaan huomioon, torppaa kohti keskimäärin 18 eri rakennusta sekä ilman niitylatoja 12 rakennusta. Tämä rakennusten suuri lukumäärä johtuu rakennustavasta. Eläinsuojia ei rakenneta saman katoksen alle, vaan erikseen; samoin tehdään aittoja, latoja y. m. rakennuksia useampia. Seurauksena tällaisesta rakennustavasta, jota varten ei tehdä tarkoituksenmukaista

suunnitelmaa, on se, että useita pikkuhökkeleitä kohoaa toinen toisensa viereen torpan tonttimaalle, päinvastoin kuin asutuimmilla seuduilla, jossa esim. eläinsuojat pyritään sijoittamaan yhteen rakennukseen. Paitsi tuhlailevaa puunkäyttöä, mikä mainitunlaisesta rakennustavasta on seurauksena, on se lisäksi epäkäytännöllinen ja vaatii suhteellisesti paljon työtä ja kustannuksia. Siitä on myöskin se haitta, ettei rakennushirsistä, rakennuksen tultua muuten käyttökelvottomaksi, voida sopivasti käyttää uuteen rakennukseen, jota varten on hankittava valtionmetsästä uusia rakennusaineita. Kun kyseessäolevasta rakennustavasta, johon osaksi torpparien ammattitaidon puute ja maksuton puiden saanti, osaksi totuttu tapa ovat johtaneet, kuitenkin uusia rakennuksia tehtäessä jo on paikoin luovuttu, on todennäköistä, että järkipäisemmät menettelytavat rakennustekniikassa vähitellen tulevat yleisempään käytäntöön, varsinkin jos puiden saanti tulee rajoitetuksi tai niistä peritään maksu.

Vaikka torpparin ja valtion välisessä kontrahdissa on määräyksiä rakennusten hoidosta, ei niitä käytännössä harvoja poikkeuksia lukuunottamatta seurata. Yleensä ovatkin torpparien vanhat rakennukset sentähden huonossa kunnossa. Ne taloudelliset katselmuksel, joita asianomaiset metsänhoitajat metsähallituksen v. 1876 antamien ja sittemmin v. 1877 ja 1878 täydentämien määräysten mukaan ovat velvolliset torpissa pitämään määrärajojen kuluttua, tavallisesti joka 6:s tai 10:s vuosi, eivät voi sanottavaa parannusta tässä suhteessa aikaansaada, sillä niillä ei asiallista merkitystä ole, niinkauvankuin ne on järjestetty nykyisellä tavalla. Katselmuksessa annetut määräykset jäävät nimen useimmiten kuolleiksi kirjaimiksi, joutuen unohduksiin katselmusten välisenä pitkänä aikana, jotapaitsi niiden toimittamiseen ei metsänhoitaja liene pätevä henkilö. Rakennusten huonosta hoidosta voi kuitenkin johtua paljon vahinkoa. Niinpä ei liene harvinaista, että tulipalot kruununmetsätorppissa rappiolle laskettujen muurien takia tekevät usein tuhoaan. Kun torppien rakennukset ovat, milloin ne ovat vakuutetut, palovakuutetut vain puolesta arvostaan s. o. niihin kiinnitetyn työn arvosta, niinkuin tutkituista torpista kerätyt tilastotiedot osoittavat, ei valtio tule saaman puistaan minkäänlaista korvausta, mutta valtionmetsästä on kuitenkin uudelleen annettu ilmaiseksi rakennuspuut.

Torppien metsänkäyttö.

Aikaisemmin, kun metsällä ei vielä ollut sitä arvoa kuin nykyään, ei kruununmetsätorpparien metsänkäyttöä millään tavalla rajoitettu. He saivat vapaasti kasketa, hakata rakennus- ja polttopuita sekä lehdeksiä ja hakoja, ja suoritettiin näitä hakkauksia lähinnä torpan ympäristössä, josta puiden kuljetusmatka oli lyhyt. Tätä vapauttaan ovat torpparit suuressa määrin käyttäneet. He ovat polttaneet laajoja kaski-

maita, hakanneet aukeiksi suuria alueita tai hävittäneet muuten niitä lähellä olevat metsät. Kaskialueille on tosin suotuisissa tapauksissa, milloin laiduntamisella ei ole metsän nuorennosta pilattu, nuossut reheviäkin nuoria metsiä, mutta useissa tapauksissa on paikalle kasvanut ala-arvoinen harmaaleppämetsä tai vahvasti sen sekainen mäntykoivumetsä, ja vielä useammin on alue jäänyt melkein autioksi katajikkomäeksi, johon on vaikea keinollistakin tietä uutta kasvua saada. Niihin metsän osiin, joista torppari on ottanut hakoja ja lehdeksiä tai hakannut polttopuita, on hakkaus jättänyt huonoja jälkiä, jotka näkyvät selvästi jokaisen vanhemman torpan ympärillä. Laajana vyöhykkeenä ympäröi torppia kehnonnäköiset, leppää, koivua, mäntyä ja kuusta kasvavat repaleiset sekametsät, joissa kuutiomäärä hehtaaria kohti on hyvin alhainen. Tällaisia maa-alueita oli kyseessäolevien lähemmin tutkittujen torppien kotiaitauksen sisäpuolella keskimäärin torppaa kohti 8.77 ha, joista kasvullista maata 6.15 ha, kehnokasvuista 2.19 ha ja joutomaata 0.43 ha. Kasvullisista ja kehnokasvuista metsämaista oli 55 % aukkoja s. o. maita, joissa ei kasvanut varsinaista metsää lainkaan ja joita nimitetään paikkakunnalla ahomiksi. Metsän kuutiomäärä oli keskimäärin hehtaaria kohti

kasvullisilla metsämailla	15.2 m ³ kiinteätä mitta.
kehnokasvuilla	10.4 .. ..

sekä kasvullisilla ja kehnokasvuilla metsämailla keskimäärin 13.8 m³ kiinteätä mitta. Kasvullisten ja kehnokasvuisten metsämaiden metsien kuutiomäärät jakautuivat ryhmitettyinä 10 m³:n luokkiin seuraavasti:

Aukkoja	55 % pinta-alasta
5—10 m ³ hehtaaria kohti käsittäviä metsiä	16 .. ..
11—20	11 .. ..
21—40	7 .. ..
41—60	6 .. ..
61	5 .. ..

Nämä numerot osoittavat, että torppien kotiaitauksen sisäpuolella olevat metsät ovat nuoria metsiä, joiden laatu on kauttaaltaan, kuten mainittu, mitä kehnoin. Ne ovat siinä tilassa, että niistä ei ilman perinpohjaisia metsänhoidollisia toimenpiteitä kunnollista metsää saada eikä niissä ylipäänsä kotitarvepuiksi kelpavaa puuta ole. Tällaisia metsäalueita on vielä ulkopuolella kotiaitauksenkin, sillä varsinkin aikaisemmin luvatta ja myöhemmin osittain luvallakin on torppari sieltäkin puuta hakannut.

Koska kruununmetsätorpparien metsänkäyttö on osoittautunut suuressa määrin metsää hävittäväksi, on luonnollista, että sitä on alettu

rajoittaa ja järjestää. Torpan välikirjassa m. m. määrätään, että torppari saa ottaa kotitarvepuunsa valtionmetsästä „osoituksen mukaan” s. o. joko metsänhoitajan tai tavallisemminkin metsänvartijan sekä metsätyönjohtajan toimittaman leimauksen tai näiden antamien ohjeiden mukaan. Tällainen metsänkäytön järjestely ei ole kuitenkaan tyydyttänyt torppareita eikä se ole myöskään voinut kokonaan poistaa näiden kotitarvepuiden hakkauksissa aikaisemmin vallinneita epäkoh-
 tia. Kun torppari taloudessaan tarvitsee yhtämittaa kaikenlaista puutavaraa, tulee hänen alituisesti pyytää lupalippuja metsänhoitajalta puita saadakseen, jotapaitsi hänen vielä on käännäyttävä vartiopiiriin metsänvartijan tai hoitoalueen metsätyönjohtajan puoleen, jotka osoittavat hakkauspaikan tai merkitsevät hakattavat puut. Tästä voi torpparin talous kärsiä, sillä pitkien matkojen kulkeminen asianomaisten virkamiesten luokse vie hänen aikaansa ja tuottaa hänelle kustannuksia. Poikkeuksetta valittavatkin torpparit metsänkäytössä olevien rajoitusten johdosta, joita he pitävät mielivaltaisina ja kohtuuttomina, arvellen syyn olevan hoitoalueen metsänhoitajassa. Toiselta puolen häiritsevät torppien kotitarvepuiden hakkaukset suuresti metsänhoitovirkamiesten muita toimia, ja onkin käytännössä tästä syystä jouduttu sellaiseen menettelyyn, että metsänhoitaja tai metsätyönjohtaja virkamatkoiillaan osoittaa torpparille puiden hakkuupaikan. Vaikkapa torppari saisi tarkkojakin suullisia hakkuuohjeita, ei hän niitä yleensä noudata eikä aina osakaakaan noudattaa, vaan hakkaa sellaisen puun, joka hänen tarkoituksiinsa parhaiten soveltuu, ja seurauksena on useimmissa tapauksissa, ellei juuri metsänhävitys, niin ainakin metsänhoidon periaatteita vastaan sotiva hakkaus. Moneen torpan ympäristössä näkee tällaisenkin hakkuun huonot jäljet selvästi eikä ole harvinaista, että metsään on jätetty runsaasti maassaolevia kuivia puita, vieläpä tuoreita puunrunkojakin mätänemään. Varsinkin n. s. hakopuita on paljon kaadettu ja metsään mätänemään jätetty. Kaiken lisäksi on kotitarvepuiden käytön kontrolli mainitunlaisen järjestelyn kautta käynyt miltei mahdottomaksi ja ainoastaan valppaasti hoitoalueessaan liikkumalla voi metsänhoitaja pahimmat väärinkäytökset ehkäistä.

Kun ylläkerrotunlaisesta asiointilasta on ollut haittaa sekä kruununmetsätorppareille että metsänhoitajien virkatoimille, antoi metsähallitus v. 1905 erikoisen kiertokirjeen torppien kotitarvepuiden hakkauksen järjestämisestä. Tämän kiertokirjeen mukaan on kyseessäolevat hakkaukset järjestettävä sopiville paikoille torpan ympäristöön, mitä varten kullekin torpalle on erotettava erityinen hakamaa. Tämä hakamaa, joksi oli lohkaistava paraskasvuisia metsämaita, ei kiertokirjeen mukaan saanut olla 15—20 hehtaaria suurempi. Hakamaalta saa torppari asianomaisen metsänhoitajan neuvon mukaan hakata kotitarvepuunsa „säätävästi harventaen” sekä raivata sitä vapaasti viljelykseen. Sen ulkopuolelta ei torppari saa ottaa muita kuin kuivia ja

maassaolevia puita. Kuitenkin on torppari oikeutettu, jos välttämätön tarve niin vaatii eikä hakamaalla tarkoitukseen soveltuvia puita ole, valtionmetsästä saamaan tarpeelliset rakennuspuut.

Hakamaita ei kiertokirjeestä huolimatta kuitenkaan ole suuremmissä määrin erotettu. Tutkituista kruununmetsätorppista oli 8 sellaista, joilla ei ollut minkäänlaista hakamaata ja 2 sellaista, joilla se oli 5—10 hehtaarin suuruinen. 20 torpalla oli hakamaata 15—30 hehtaaria, vieläpä 3:lla lähes 40 hehtaaria. Suurin osa näistä hakamaista on ollut torpparien melkein vapaasti käytettävissä jo ennenmainitun kiertokirjeen ilmestymistä eikä niitä ole lohkaistu muusta valtionmaasta erilleen, vaan sisältyvät ne siihen alueeseen, mikä on n. s. kotiaituksen sisäpuolella. Hakamailta ovat torpparit ottaneet kotitarvepuita, tehneet lehdeksiä ja hakoja, mikäli sopivia puita niissä on ollut, mutta viime aikoina ovat ne olleet pääasiallisesti hevos- ja vasikkahakoina, ja kaikkien torppien kotitarvepuut hakataan nykyään melkein yksinomaan valtionmetsästä.

Hakamaiden erottaminen, vaikka sen tarkoituksena lieneekin etupäässä ollut helpottaa torpan viljelysten laajentamista ja pienempien puuainetarpeiden tyydyttämistä, ilman että siihen joka kerta tarvitsisi hankkia erityistä lupaa, on ollut toimenpide, jota on pidettävä vähemmän onnistuneena. Jos kohtakin sen tarkoituksena toiselta puolen oli rajoittaa hakamaiden suuruutta sekä samalla poistaa kotitarvepuiden hakkauksesta johtuva metsäservituutti, tuli siten itse asiassa torpparien omankädenoikeus ikäänkuin laillistetuksi. Hakamaa-alueen käsittävät he yksityisomaisuudekseen, johon valtiolla ei ole heidän mielestään oikeutta enää koskea.

Tilattoman väestön alakomitea sanoo tästä m. m.: „Kun käyttöoikeus tähän alaan (hakamaahan) jonkun ajan perästä on ehtinyt vakaantua, ei kruunu enää voi siihen kajota synnyttämättä katkeruutta ja vihaa tuhansissa vähävaraisissa kodeissa. Huomattava on, että torppari, hakamaankin käyttöön päästyään, ei suinkaan herkeä vaatimasta oikeutta tarpeen tullessa saada ottaa puutavaransa muualtakin kruununmetsästä. Jos tämä käsitys saa edelleen juurtua, katsotaan kruununmetsäin hallituksen velvollisuuden olevan epämääräiset ajat tyydyttää verrattain suurilukuisen väestön laadultaan ja suuruudeltaan edeltäpäin lajittelemattomia, mutta varmasti kasvavia vaatimuksia. Tämöinen asianlaita olisi Alakomitean mielestä periaatteellisesti väärä. Se asettaisi kruununmetsätorpparit metsän suhteen kerrassaan etuoikeutettuun asemaan muihin tilallisiin nähden.”

Hakamailla olevia metsiä hakkaavat torpparit lisäksi mielensä mukaan, metsänhoitovirkamiesten neuvoista välittämättä, niin suurena määrin ja sillä tavalla, että ne ovat muutamassa vuodessa tulleet täydellisesti hävitetyiksi. Edellä on jo kerrottu, miten kehnossa kunnossa hakamaametsät ovat ja mitenkä yli toinen puoli niistä on

aukeita ahoja. Tästä onkin ollut seurauksena, niinkuin edellä mainitiin, että torppien kotitarvepuut on muutaman vuoden kuluttua jälleen täytyneet kokonaan hakata valtionmetsästä.

Sopivia hakamaa-alueita on myöskin ollut hyvin vaikea erottaa. Jotta hakamaa tyydyttävästi tarkoitukseensa soveltuisi, tulisi sen olla paitsi torppaa lähellä maanlaatunsa puolesta niin hedelmällisen, että se kasvaisi runsaasti ruohoa ja tuottaisi puuta riittävästi torpparin tarpeiksi. Viljavia maa-alueita on kuitenkin valtion metsämailla sangen vähän, kuten sivulla 31 olevat torppien ympäristöjä koskevat numerotkin osoittavat. Parhaita metsämaita, lehtomaita tai sen luontoisia, hakamaiksi sopivia, paksumultaisia ja tuoreita maita, ei torppien lähistöllä ole. Laitumeksi ovat ne sentähden huonoja, lukuunottamatta niitä tapauksia, joissa hakamaa-alueeseen kuuluu suo- ja muita niittyjä, joilla kasvavasta kasvullisuudesta karja saa ruokaa. — Myöskään kotitarvemetsinä eivät ne vastaa tarkoitustaan. Kun torppien ympäristöt aikaisemmin sangen suuressa määrin harjoitetun kaskenpoltton ja jälkeensä suoritetun kotitarvehakkuiden vaikutuksesta ovat joko kokonaan aukeita tai kasvavat nuorta kehnoa, 10—30 vuotista sekametsää sekä paikka paikoin, suotuisimmissa tapauksissa, nuorta, tasaikäistä ja rehevää männynnuorennosta, ja kun hakamaat ovat alaltaan yleensä vain 10—20 hehtaariin, eivät ne voi tuottaa puuta niin paljon, että torpparin kotitarvepuiden tarve tulisi tyydytetyksi. Parkanon hoitoalueen metsänhoidontarkastuksen asiakirjoissa vuodelta 1908 huomauttaakin metsänhoidontarkastaja *Moring*, että erotettavaksi ehdotetut hakamaat, joita sellaisina jo on käytetty, vaikka lopullista lohkaamista ei vielä ole tapahtunut, ovat tarkoitukseen aivan sopimattomia. Näillä alueilla kasvaa näet enimmäkseen 10—40 vuotisia sekametsiä, jotapaitsi suuri osa oli aivan aukeata. Hakamaametsistä kuului nim. 285.25 ha ikäluokkaan 10—20 ja muihin vain 142.18 ha, minkä lisäksi oli aukkoja 48.78 hehtaaria. Hakamailla oleva puuvarasto oli yhteensä 23,688 m³ (kiinteätä mittaa) ja torppien vuotuinen puunkulutus n. 20,000 m³ (kiinteätä mittaa). Puuvarastosta tulisi siis vuosittain hakattavaksi n. $\frac{9}{10}$ osa, mikä selvästi johtaisi liikahakkaukseen, puhumattaakaan siitä, että nuorten, kasvullisten metsien hakkaaminen ennen aikojaan on metsänhävitystä. Tutkittujen torppien hakamaametsien puuvarasto oli torppaa kohti 114 m³ ja kun vuotuinen puunkulutus oli torppaa kohti 125 m³ (irtainta mittaa), tulisi siis se melkein tyhjenetyksi, jos kotitarvepuut otettaisiin yksinomaan hakamailta, jo ensimmäisenä vuonna. Itse asiassa onkin näin monessa torpassa tehty, sillä torppari tietää metsän loputtua saavansa puuta valtionmetsästä.

Hakamaita erottamaan ryhdyttäessä lienee myöskin ajateltu, että torppari oman metsäkappaleen saatuaan ryhtyisi sitä hyvin hoitamaan ja puuta säästeliäämmiin käyttämään. Mutta kuten jo edellisestä on selvinnyt, on tässä erehdytty. Kun metsänhoitaja ei ehdi muilta virka-

toimiltaan omistaa aikaansa riittävästi torppien metsänkäytön valvomiseksi eikä torpparilla ole hyvää tahtoa eikä ammattitaitoa harjoittaa kunnollista metsätaloutta, tulevat hakamaametsät hävitetyiksi. Voidaan otaksua, että kohoava sivistys aikojen kuluessa aikaansaisi mainitussa suhteessa muutoksen, sillä onhan asutuilla seuduilla jo olemassa metsästä hyvikin huolehtivia pientilallisia, mutta tuottavaksi ei tällaista pienessä mittakaavassa harjoitettua taloutta voida saada, koska taloudelliset edellytykset siltä puuttuvat. Kun metsä on pieni alaltaan, täytyy siitä hakata puuta „harsien”, poimien puu sieltä, toinen täältä. Tällainen hakkaustapa ei lainkaan sovi meidän tavallisimmille kotitarvepuillemme männylle ja koivulle tai vahvasti niiden sekaisille metsille, jommoisia torppienkin hakamailla olevat metsät etupäässä ovat. Se saattaa ne ennen pitkää pienituottoiseen, aste asteelta yhä kehnompaan tilaan, jolloin maan tuotantokyky tulee vaillinaisesti hyväksikäytetyksi. Tästä kaikesta johtuu sellaista kansantaloudellista vahinkoa, mikä on helposti toisenlaisella metsänkäytön järjestelyllä poistettavissa.

Hakamaiden erottamisesta on koitunut lisäksi valtiolle tappiota. Siten on valtion välittömästi hallinnasta lohkaistu pois melkoisia maa-alueita, joiden raha-arvo on huomattava. Lisäksi on tullut vielä se epäkohta, että torppien lähistöllä olevissa metsissä maassaoleva, keho puutavara voi jäädä käyttämättä. Samaten saattaa moni metsänhoidollinen hakkaus, mikä torpparien kotitarvepuiden oton takia olisi mahdollinen suorittaa, jäädä toimittamatta. Tällä seikalla on, varsinkin niissä valtionmetsien osissa, joista pienempi puutavara ei lainkaan tee kauppaansa, suuri merkitys.

Jos kruununmetsätorpparien kotitarvehakkaukset sellaisenaan ovat olleet vahingollisia, niin on tämän vahingon suuruus vielä kasvanut sen ylen tuhlailevan puunkäytön takia, mikä niissä on tavallista. Tutkituissa kruununmetsätorpissa kulutettiin puuta keskimäärin torppaa kohti vuosittain 125 kuutiometriä (irtainta mittaa), josta polttopuiden osalle tulee 111.9 m³ ja rakennus- y. m. tarvepuiden osalle 13.1 m³. Metsänhoidontarkastusasiakirjojen mukaan vuodelta 1908 kulutettiin Parkanon kruununmetsätorpissa kymmenvuotiskautena 1898—1908 puuta seuraavat määrät: 12.4 kpl. sahapuita, 6 kpl. pienempiä tukkipuita, 109 m³ polttopuita ja n. 16 m³ muita tarvepuita eli yhteensä n. 135 m³ puuta (kiinteätä mittaa). Mainittu puiden kulutus on siis huomattavasti suurempi kuin mitä tutkittujen torppien haltijain ilmoittamat ja paikan päällä tarkistetut luvut osoittavat, mikä johtune siitä, että puuta nykyään käsitellään säästeliäämmiin kuin aikaisemmin.

Puun kulutus on luonnollisesti eri suuruisissa torpissa eri suuri, riippuen paitsi tulisijojen lukumäärästä myös rakennusten paljoudesta. Torppaa kohti laskettuna oli puunkulutus

ryhmässä	0 — 2 ha	72.1 m ³
..	2.01— 4 ..	128.0 ..
..	4.10— 6 ..	132.4 ..
..	6.01— 8 ..	135.6 ..
..	8.01—10 ..	190.1 ..
..	10.01—12 ..	238.0 ..

Mitä suurempi torppa, sitä enemmän siis siinä kuluu puuta.

Vertauksen vuoksi mainittakoon, että polttopuun kulutus valtion pientiloilla oli v. 1912 *Elfvingin* mukaan keskimäärin 24.2 m³ irtainta mittaa tilaa kohti. Vaikka tämä luku ilmeisesti onkin liian pieneksi arvioitu, osoittaa vertailu kuitenkin, että polttopuun kulutus kruununmetsätorpissa on paljon suurempi kuin asuttujen seutujen pientiloilla. Keskimäärin tekee se tulisijaa kohti 17.3 m³ (kiinteätä mittaa), mutta joukossa on sellaisiakin torppia, joissa se nousee 25 m³:iin, vieläpä yli 30 m³:n tulisijaa kohti. Kun tämä puumäärä käsittää melkein yksinomaan myyntikelpoista puuta, suuremmaksi osaksi lehdeksien taitossa kaadettuja koivuja sekä hakopuiden runkoja, on sen arvo kyseessäolevilla seuduilla, päinvastoin kuin esim. tilattoman väestön alakomitea mietinnössään mainitsee, melkoinen. Jos kuutiometrin hinta asetetaan mahdollisimman alhaiseksi eli Smk:ksi 1:50, tekisi puunkulutuksen arvo torppaa kohti Smk. 187:50.

Kruununmetsätorppien puunkulutuksen suuruus johtuu lähinnä siitä järjestelmästä, jota nykyään torpparien metsänkäytössä noudatetaan. Kun metsä ympäröi torppaa joka puolelta ja sitä torpparin mielestä on rajattomat määrät, vieläpä välistä mätänemäänkin asti paikka paikoin, ja kun hän ilmaiseksi saa puunsa, ei hänellä ole mitään intressiä, työvaivoja ehkä lukuunottamatta, ryhtyä sitä säästämään. Itse asiassa ei säästäminen, silloinkuin puulla ei ole arvoa ja sitä muutenkin metsässä mätänisi, ole tarpeellistakaan, mutta missä puulla sensijaan on arvoa, kuten niillä seuduilla, joita tämä tutkielma koskee, on puun käyttöä rajoitettava. Tilattoman väestön alakomitea kirjoittaa tästä mietinnössään m. m.: „Erämaan eläjä on meillä vielä tottunut käyttämään sekä puutavaroita yleensä että varsinkin polttopuita sängen tuhlaavaisesti. Metsänhoidon alkeetkin ovat hänelle tuiki tuntematon asia ja ajatus varsinaisen huolenpidon ja hyvästi harkitun menettelyn kautta saada metsän antimet kasvamaan on hänelle kerrassaan outo, voisi melkein sanoa vastenmielinen. Eikä ihmekään, sillä ei hän ole semmoista missään nähnyt. Tietysti täytyy pyrkiä siihen päämäärään, että kansa metsäseuduissakin oppii käyttämään metsäänsä säästävaisesti ja kruunulla on epäilemättä tämän opetuksen antamiseen omalla maallaan erinomainen tilaisuus. Kuitenkin on juuri siellä huonimpien puutavarain ylenpalttinen runsaus ja enimmäkseen arvottomuus pahana loukkauskivenä, kun tarkoitus on saada ihmiset ym-

märtämään säästäväisyyden ja järjestyksen tarpeellisuutta metsän käyttämisessä. Yksinkertaisesta metsän asukkaasta näyttää tämä arvokaidenkin puutavarain suhteen turhalta ja tarkoituksettomalta, kun kerran niitäkin on äärettömän paljon ja halvemmalla tavaramalla ei ole hintaa ensinkään”.

Paitsi tottumusta vaikuttavat kruununmetsätorpparin tuhlailevaan puitten käyttöön monet muutkin syyt. Polttopuita tarvitaan runsaasti m. m. siksi, että tulisijoja on torpissa harvinaisen paljon. Tutkituissa torpissa oli niitä keskimäärin 6.5 kpl. torppaa kohti, eräissä torpissa toista kymmentäkin. Paitsi suuria lämmitettäviä asunhuoneita, pirttiä, pakaria, kamareita, keittiöitä ja saunaa, on kruununmetsätorpissa vielä yleisesti sellaiset runsaasti puuta kuluttavat laitokset kuin kota ja takkauuni. 30:sta tutkitusta kruununmetsätorpasta oli sellaisia, joissa oli takka, 19, olipa toisissa niitä kaksikin. Kota taasen oli 18 torpassa eli suunnilleen joka toisessa torpassa. Kun näissä laitoksissa palaa tuli päivät umpeensa melkein koko vuoden ja kun asuinhuoneetkin, jotka ovat huonosti tilkittyjä, hatarasti rakennettuja ja vuoraamattomia ja joiden ikkunat ovat yksinkertaisia, helposti kylmää läpäiseviä, lämmitetään erittäin lämpimiksi, kuluu puuta luonnollisesti paljon. Lisäksi lämmitetään saunaa useamman kerran viikossa, mikä niinkään vie polttopuita tarpeettomasti. Toiselta puolen on huomattava, että lukuisat halkoliiterit, joita on miltei jokaisessa torpassa, vieläpä toisissa kaksikin, vaikuttavat polttopuiden kulutukseen vähentävästi. Tämä säästö on kuitenkin siksi pieni, ettei se yllämainittujen näkökohtien rinnalla paljon merkitse.

Rakennuspuiden suureen kulutukseen kruununmetsätorpissa vaikuttaa lähinnä rakennustapa. Kuten torppien rakennuksia käsittelevässä luvussa on kerrottu, on niiden lukumäärä erittäin suuri. Pieniä hökkeleitä, aittoja, eläinsuojia, latoja on torppien tonttialue täynnä. Suurempia yhtäjaksoisia rakennuksia ovat yleensä vain asuinrakennukset. Tällainen rakennustapa kuluttaa luonnollisesti puuta enemmän kuin tarkotuksenmukaisempi ja asutuilla seuduilla käytännössä oleva rakennustapa, jossa yhteen rakennukseen koetetaan sijoittaa esim. kaikki eläinsuojat sekä rehusäiliöt j. n. e. Sitäpaitsi täytyy tällaisia rakennuksia, joissa ei ole hyviä kivijalkoja ja joita ei ole vuorattu, tavan takaa korjata, sillä niiden lattiat ja seinät mätänävät pian. Kun uusi rakennus tehdään, ei rakennusaineita hankita hajoittamalla vanhoja rakennuksia, vaan hakataan valtionmetsästä uusia, vaikka puuta täten jääkin mätänemään hyödyttömänä. Rakennusaineita ei käsitellä muutenkaan säästeliäästi, vaan käytetään hyviä hirsiiä tarkoitukseen, johon kelpaisi huonokin puu. Niinpä tehdään halkoliiterit ja niittyladot hyvistä tukkipuista, samoin muut säilytyspaikat. Kun kaiken tämän lisäksi vielä eräät rakennukset ovat tarpeettoman suuria, kuten saunat, riihet ja asuinhuoneet, kuluu kruununmetsätorpissa muihin vuokratiloihin verrattuna rakennuspuuta huomattavasti enemmän.

Mitä muihin kotitarvepuihin tulee, niin käytetään kruununmetsätorpissa, kuten maataloilla yleensä maassamme, puuta runsaasti aitoihin, joita kulkee ristiin rastiin torpan ympäristössä. Melkein jokainen pieni peltotilkku ja niitty on erikseen aidattu eikä aita tehdessä tarveaineita käsitellä sen säästeliäämmin kuin rakennusaineita tai polttopuita.

Torpparin sivuelinkeinot ja ansiotyöt.

Pienviljelyksen menestyminen maassamme riippuu, kuten *Elfvengin* tutkimukset m. m. osoittavat, suuressa määrin viljelijän työkyvystä ja säästäväisyydestä sekä myöskin mahdollisuuksista harjoittaa eräitä tuottavia maatalouden sivuelinkeinoja, kuten kasvitarhaviiljelystä, siemenviljelystä, siipikarjanhoitoa, sianhoitoa, mehiläishoitoa, kaniininhoitoa j. n. e. Kuinka suurella menestyksellä näitä elinkeinoja voidaan kussakin tapauksessa harjoittaa, riippuu maanviljelijän harrastuksesta ja taidosta, tuotteiden menekistä, paikan soveliaisuudesta y. m. sellaisista seikoista.

Kruununmetsätorpparitkin ovat siinä asemassa, että heidän, niinkuin jalempänä kerrotaan, on sivuansioilla täytettävä se vajaus, mikä syntyy maatalouden tuottoa suuremman kulutuksen takia.

Kasvitarhanviljelys, jolla asutuilla seuduilla olevat pientilalliset voivat ansaita melkoisia tuloja tai ainakin suuresti lisätä omassa ruokataloudessa tarvittavia aineksia, ei ole vielä kaukaisille saloseuduille levinnyt. Ainoassakaan tutkitussa torpassa ei ollut varsinaista kasvitarhaa, vaan joku kituva omenapuu tai marjapensas torpan tonttimaalla, aniharvoissa paikoissa niitäkin. Kun kasvitarhaa varten tarvitaan hyvää maata ja sen hoitaminen vaatii paitsi paljon työtä myöskin ammattitaitoa, ei kruununmetsätorpparilla, jonka maat ovat karuja ja kivisiä ja jonka maanviljelyskin vielä on alkuperäisellä kannalla, ole niitä edellytyksiä, joita kasvitarhaviiljelyksessä tarvitaan.

Samaa on sanottava myöskin muista maatalouden sivuelinkeinoista. Ne vaativat harjoittajaltaan sellaista harrastusta ja asiantuntemusta, jota kruununmetsätorpparilla ei yleensä vielä ole. Mehiläisten, kaniinien, siipikarjan ja sianhoito ovat kaikki elinkeinoja, jotka menestyvät hyvin vain sellaisilla tiloilla, joissa taloutta johtavat ammattitaitoiset henkilöt.

Kruununmetsätorpparin miltei ainoana sivutulolähteenä ovat ansiotyöt. Torpparilla ei kuitenkaan ole tilaisuutta, niinkuin useilla asuttujen seutujen pientiloilla, ansaita sivutuloja kauppaliikkeiden, henkivakuutusyhtiöiden y. m. sellaisten laitosten asiamiehinä eikä hänellä tavallisesti ole mainitunlaisissa toimitissa tarvittavaa kykyäkään, vaan ovat ansiotöistä erilaiset metsätyöt etualalla. Syksyisin ja talvisin on torppari metsänhakkuu ja -ajotöissä, keväisin uittotöissä ja kesäisin,

mikäli aikaa riittää, hoitoalueen metsänhoitotöissä. Tutkittujen torppien haltijat tekevät ansiotöitä keskimäärin lähes 100 päivää vuodessa, josta noin puolet hevospäivätöitä. Ansion keskimääräinen suuruus torppaa kohti on arvioitu Smk:ksi 809:50, vaihdellen 300—1.500 Smk:aan eri torpissa. Pienemmissä torpissa on se yleensä suhteellisesti suurempi, tehden torpan koko tuloista torpissa, joiden peltoala oli

0 — 2 ha, ...	76.3 %
2.01— 4 „	55.6 „
4.01— 6 „	50.1 „
6.01— 8 „	50.0 „
8.01—10 „	34.5 „
10.01—12 „	54.3 „

Tähän ansioon sisältyvät myöskin ne tulot, jotka torpparit saavat tervanpoltosta ja käsitöistä. Melkein kaikki tutkittujen torppien haltijat harjoittivat tervanpolttoa, toiset enemmän, toiset vähemmän. He ostavat sitä varten halvasta maksusta kantoja ja muita tervaspuita valtionmetsästä ja voivat täten ansaita huomattavia tuloja, todennäköisesti suurempia kuin mitä edellämainitut arviot osoittavat. — Käsiyöläisistä mainittakoon puusepät (veneiden ja suksentekijät) sekä suutarit, jotka niinkään ansaitsevat kätevyydellään enemmän tuloja kuin mitä saavat maataloudestaan.

Tekemällä ansiotöitä hankkivat torpparit pääasiallisesti elantonsa, ja kahta poikkeusta lukuunottamatta pitivät torpparit niitä toimeentulolleen aivan välttämättöminä. Kun niitä tehdään pääasiallisesti niinä vuodenaikoina, jolloin maatalouden työmenekki on pieni, eivät ne yleensä vaikuta haitallisesti torpan maanviljelykseen.

Mikä asema eri elinkeinoilla on kruununmetsätorpparin taloudessa?

Mielipiteet siitä, millaista tilaa on pidettävä maanviljelystilana, jonka maatalous voi antaa viljelijälle ja hänen perheelleen riittävän toimeentulon, eroavat paljon toisistaan eikä ihmeekään, sillä se riippuu monista seikoista. Mitä hedelmällisempi on maaperä, mitä paremmat ovat menekkiolot, mitä ammattitaitoisempi ja varakkaampi on viljelijä, sitä vähäisemmällä maa-alueella tullaan toimeen. Tilojen kannattavuusluvulla on siis eri seuduilla ja eri olosuhteissa aivan erilaiset edellytykset. Niiden tiedustelujen mukaan, joita n. s. agraarikomitea v. 1906 suoritti, tulisi maanviljelystilaa vähintään kuulua 5 hehtaaria viljeltyä maata, mutta piti komitea suotavana, että viljelyskelpoinen maa-alue olisi 10 hehtaaria. Valtion virkatalojen vastaista käyttöä järjestämään asetettu komitea vuodelta 1915 taasen pitää 10 hehtaarin suuruista viljelysmaata alimpana määränä, minkä viljelystilaa tulisi

käsittää. Valtion pientilojen viljelysmaan ala onkin *Elfvengin* mukaan keskimäärin 10 (10.3) hehtaaria, ja yleinen on se käsitys, että kyseessäolevilla tiloilla pitäisi olla ainakin 10 ha viljeltyä ja viljelyskelpoista maata.

Edellisestä poikkeavan mielipiteen on esittänyt m. m. tilattoman väestön alakomitea, joka on katsonut, että tilusta, jolla on hevonen, vähintään 2 lehmää ja 3 ha viljelysmaata (peltoa ja niittyä) on pidettävä varsinaisena maanviljelystilana. Myöhemmin komitea kuitenkin puhuu 10 ja 15 hehtaarin suuruisista viljelystilastoista, pitäen mainittuja maa-alueita niiden viljelysman alimpana mittana, mutta on komitea tästä huolimatta ryhmitellessään kruununmetsätorppia viljelys- ja asuntotiloihin tai niiden välimuotoihin laskelmissaan käyttänyt ensiksimmäintä perustetta, jolloin torpista on 48.9 % joutunut maanviljelystilojen ryhmään.

Koska olisi mielenkiintoista saada selville, voiko kruununmetsätorppari niissä olosuhteissa, mitkä nykyään kyseessäolevien seutujen valtionmetsissä vallitsevat, luoda sellaisen maanviljelyksen, että hän perheineen tulee toimeen pääasiallisesti sen tuottamalla tuloilla, koetetaan seuraavassa tutkituista 30 torpasta kerättyjen tietojen perusteella valaista kysymystä.

Torppien maanviljelystä selittävässä luvussa on jo kerrottu, millaisia edellytyksiä kyseessäolevissa kruununmetsätorppissa kannattavan maanviljelyksen harjoittamiselle on. On huomautettu niiden peltöjen huonosta kasvukunnosta, viljelysten puutteellisesta hoidosta, niiden hajallisesta asemasta torppaan nähden, epäedullisista ilmastollisista olosuhteista, torpparien vaillinaisesta ammattitaidosta sekä maanviljelyksen pienistä kehitysmahdollisuuksista. Samalla on mainittu torppien vähäisestä sadosta, niiden karjatalouden pienestä tuotosta sekä maatalouden sivuelinkeinojen harjoittamisen vaikeudesta j. n. e. Kaikesta tästä on käynyt selville, että kannattavan maanviljelyksen harjoittaminen kyseessäolevissa valtionmetsissä on paljon vaikeampaa kuin asutuilla seuduilla. Tästä syystä täytyy myöskin sen maa-alueen, minkä maanviljelystilan vähintään tulee käsittää, puheenaolevissa oloissa olla suuremman kuin esim. valtion pientiloilla, siis ainakin 10 hehtaaria viljelysmaata.

Käyttämällä mainittua perustetta, olisi tutkituista torpista vain 2 maanviljelystilaa. Näiden torppien haltijat myöskin ilmoittivat, että he tulevat perheineen toimeen maataloudesta saatavilla tuloilla sivuansioihin turvautumatta.

Kruununmetsätorppista puheen ollen ei kuitenkaan voida viljelysten pinta-alaa silmälläpitäen varmuudella päättää, onko torppaa maanviljelystilana pidettävä vai eikö. Torppien taloushan lepää nim. suureksi osaksi valtionmetsien tuotteiden: lehdeksien, laitumen, kotitarvepuiden ja myöskin suoniityiltä niitettävien heinien varassa. Torppa, jossa on vain 2—3 ha peltoa, mutta paljon suoniityjä ja hyvä laidun,

voi elättää karjaa enemmän kuin torppa, jossa on 4—5 ha peltoa, mutta vähän niittyä ja huono laidun, jotapaitsi esim. 10—12 ha:n suuruisia torppaa ei, vaikkakin se voisi viljelijälleen antaa varman toimeentulon, voida silti pitää maanviljelystilana, koska suuri osa sen tuotosta on valtionmetsien eikä maatalouden tuottoa. Tästä syystä on seuraavassa torppien luonnetta lähemmin tarkastettaessa erikseen laskettu valtionmetsien osuus torpan tuottoon.

Niinkuin jo edelläesitetystäkin osittain käy selville, saavat tutkittujen kruununmetsätorppien haltijat toimeentulonsa osaksi maataloudestaan osaksi tekemistään ansiotöistä. Niinikään käy aikaisemmin esitetystä jo selville, että toiset kyseessäolevista kruununmetsätorppista ovat siksi suuria ja vauraita, että ne ilmeisesti kuuluvat n. s. maatalousviljelmien ryhmään, kun taas toiset niistä epäilemättä on katsottava asuntotiloiksi tai niitä lähenteleviksi asumuksiksi. Seuraavien laskelmien tarkoituksena on osoittaa, missä määrin kyseessäolevat torpparit saavat toimeentulonsa maataloudestaan ja missä määrin ansiotöistä. Jos torpparit maataloudestaan saavat pääasiallisimman, siis vähintään 50 % toimeentulostaan, ovat heidän hallitsemansa torpat maatalousviljelmää, muussa tapauksessa asuntotiloja tai niitä lähenteleviä asumuksia.

Kysymys siitä, mikä osuus maataloudella on torpparin toimeentuloon, on kruununmetsätorpparien taloudesta puheen ollen vaikeasti ratkaistavissa. Yksinkertaisinta olisi luonnollisesti laskea maatalouden kokonaistuotto ja ansiotöistä saadut tulot ja vertailla näiden saatuja tuloksia toisiinsa, jolloin näiden elinkeinojen tuoton suhteellinen suuruus ilmaisisi, onko torppa maatalousviljelmä vaiko asuntotila. Näin ei kuitenkaan voida tehdä, koska ansiotulot, muutamia aivan vähäpätöisiä menoeriä lukuunottamatta, ovat torpparille puhdasta tuloa — hevosen ruoka ajotöissä ulkopuolella torpan maatalouden on joko laskettu tuotoksi maatalouden tilille tai jätetty jo ansiotulojen suuruutta arvoiteltaessa huomioonottamatta — kun sensijaan maatalouden harjoittaminen vaatii melkoisia kustannuksia, jotka suorastaan ovat vähennettävät maatalouden antamasta kokonaistuotosta. Näiden kustannusten arvioiminen, kun minkäänlaista kirjanpitoa ei niistä ole pidetty, tuottaa vaikeuksia, ja on siten saatu tulos ainoastaan likimääräinen. Kun toiselta puolelta ansiotulojenkin määrä on ollut arvion varassa ja kun tässä ei ole kysymys varsinaisten kannattavaisuuslaskelmien tekemisestä tutkittujen kruununmetsätorppien maataloudesta, vaan ainoastaan likimääräisen laskelman toimittamisesta siitä, onko torppa katsottava maatalousviljelmäksi vaiko asuntotilaksi, esitetään seuraavassa eräitä tätä kysymystä valaisevia laskelmia.

Laskettaessa kyseessäolevien kruununmetsätorppien maatalouden kokonaistuottoa, on huomioonotettava, että kotieläinten ruuaksi käytettyjen rehujen arvoa ei ole laskelmissa otettu lukuun, koska ne sisäl-

tyvät karjatalouden tuottoon. Tutkittujen kruununmetsätorppien kokonaistuotto keskimäärin torppaa kohti jakautuu seuraavasti maatalouden eri haarojen osalle¹⁾:

Ruis	Smk.	202:42
Ohra	„	63:82
Peruna	„	133:62
Herne	„	8:21
Pellava	„	26:20
Kotieläintalous	„	1,063:60
Myytyjen tai ulkopuolella maatalouden käytettyjen rehujen arvo	„	73:43
Yhteensä Smk.		1,571:30

Kotieläinten tuotossa on maitotaloustuotteiden osa Smk. 966:90 (15 pennin mukaan maitolitralta), karjan arvonnäky ja vasikoitten arvo Smk. 64:33 sekä lammashoidon osa Smk. 53:10. Se määrä ruukkiita ja ohria sekä perunia, mikä annetaan kyseessäolevissa kruununmetsätorpissa kotieläimille, ei ole siksi huomattava, että se laskelmissa olisi lukuunotettava.

Niinkuin numeroista näkyy, on maitotaloudella kyseessäolevien kruununmetsätorpparien taloudessa valta-asema, ja on sen merkitys yleensä sitä suurempi, mitä pienempi on torppa.

Eri torpparyhmissä oli maatalouden kokonaistuotto torppaa kohti seuraava:

Ryhmässä 0 — 2 ha	Smk.	810:66
„ 2.01—4 „	„	1,529:05
„ 4.01—6 „	„	1,806:87
„ 6.01—8 „	„	2,027:87
„ 8.01—10 „	„	2,189:44
„ 10.01—12 „	„	3,018:—

Kuten luonnollista on, on kokonaistuotto sitä suurempi, mitä isompi on torppa.

Edellisessä „maatalouden kokonaistuotoksi” nimitetty tuotto ei kuitenkaan ole kaikki varsinaisen maatalouden tuottoa. Niinpä ei lampaista ja vuohista saatua tuloa voida kokonaisuudessaan lukea maatalouden tuottoon, koska ne elätetään miltei yksinomaan metsästä saaduilla tuotteilla, lehdeksillä. Niinikään on laitumen arvo otettava huomioon, jotapaitsi myös suoniityiltä saatu heinä sekin olisi pikemmit metsätalouden kuin maatalouden tilille luettava. Näin ollen olisi maatalouden kokonaistuotosta vähennettävä:

¹⁾ Kokonaistuottoa laskettaessa ei ole otettu huomioon maa-, rakennus- eikä kalustopääoman vaihteluita.

Lehdesten osuus tuotossa	Smk.	67:70
Laitumen „ „	„	189:80
Suoniityiltä saatujen heinien osuus tuotossa	„	122:12
Yhteensä Smk.		379:62

Laitumen arvo on laskettu siten, että yhdeltä kesäkaudelta on arvioitu lehmän laitumen arvo 20 markaksi, hiehojen 15 markaksi, vasikoitten 5 markaksi, lampaitten 2 markaksi ja hevosten 40 markaksi. Suoheinien arvo taasen on laskettu 5 pennin mukaan kilolta. Lehdesten arvo vaihtelee 4—5 pennin välillä kerpulta.

Jos yllämainittu Smk. 379:62 vähennetään aikaisemmin lasketusta „maatalouden kokonaistuotosta”, saadaan 1,571:30 — 379:62 = 1,191:68, mikä luku osoittaa maatalouden todellisen kokonaistuoton arvon markoissa, keskimäärin torppaa kohti. Torpparyhmittäin on vähennyksen vaikutus seuraava. Maatalouden todellinen kokonaistuotto oli torppaa kohti

ryhmässä 0 — 2 ha	Smk.	607:62
„ 2.01—4 „	„	1,121:37
„ 4.01—6 „	„	1,428:07
„ 6.01—8 „	„	1,553:77
„ 8.01—10 „	„	1,647:14
„ 10.01—12 „	„	2,231:—

Maatalouden kokonaistuotto vaihtelee luonnollisesti myös saman ryhmän eri torpissa. Niinpä on jo ryhmässä 2.01—4 ha torppa, jonka maatalouden kokonaistuotto oli yhtä korkea kuin ryhmän 8.01—12 ha torpissa. Tämä riippuu paitsi torpparin kunnosta ja ammattitaidosta ennenkaikkea niittymaiden runsaudesta.

Niinkuin jo edellä on mainittu, on maatalouden kokonaistuotosta, jotta sitä voitaisiin verrata ansiotuloihin, vähennettävä erinäisiä menoja. Tällaisina menoina on mainittava¹⁾:

- 1) apumiehille ja -naisille maksetut työpalkat;
- 2) rehujen ostoon kuluneet kustannukset;
- 3) maatalousrakennusten kuoletus- sekä korjauskustannukset;
- 4) maatalouskaluston täydentämis- ja korjauskustannukset;
- 5) $\frac{1}{2}$ käytetyn polttopuiden kantoarvosta;
- 6) kotieläimistön kuoletuskustannukset;

¹⁾ Veroja ja muita maksuja ei ole otettu huomioon menoina.

- 7) maatalouslainain korot;
 8) kylvöön käytettyjen siemenien ja apulaintain arvo; sekä
 9) maataloudessa tarvittavien valaistusaineiden, eläinten lääkintä-,
 kengitys- y. m. s. menot.

Nämä menot on arvioitu ja laskettu torppaa kohti tekevä Smk. 523:37. Torppariryhmittäin jakautuvat menot seuraavasti. Menoja oli torppaa kohti

ryhmässä	0 — 2 ha	Smk.	359:08
„	2.01— 4 „	„	463:18
„	4.01— 6 „	„	581:90
„	6.01— 8 „	„	653:59
„	8.01—10 „	„	650:29
„	10.01—12 „	„	1.030:41

Mitä tulee menojen alkutietojen hankkimiseen, niin arvioitiin kohdissa 1, 2, 5, 7, 8 ja 9 mainitut menot itse paikalla; kohdissa 3, 4 ja 6, sensijaan on laskettu niiden ohjeiden mukaan, jotka *Sunila* on antanut teoksessaan „Maatalouskirjanpito”, käyttämällä pohjana niitä arvioita, jotka kussakin torpassa on suoritettu.

Kun täten lasketut menot vähennetään tutkittujen torppien maatalouden kokonaistuotosta, saadaan maatalouden tuloksi keskimäärin torppaa kohti Smk. 668:31. Kun ansiotulot torppaa kohti tekevät Smk. 809:50, ovat siis tutkitut kruununmetsätorpat pikemmin asuntotilan kuin maatalousviljelmän luontoisia asumuksia. Maatalouden tulot ja ansiotulot eri torpparyhmissä olivat torppaa kohti keskimäärin:

Ryhmässä	Maatalouden tulot	Ansiotulot
0 — 2 ha	Smk. 248:54	Smk. 800:55
2.01— 4 „	„ 658:19	„ 824:29
4.01— 6 „	„ 846:17	„ 850:—
6.01— 8 „	„ 900:18	„ 900:—
8.01—10 „	„ 996:85	„ 525:—
10.01—12 „	„ 1.100:59	„ 1.310:—

Prosentteissa tulojen kokonaissummasta tekivät maatalouden tulot ja ansiotulot eri torpparyhmissä torppaa kohti koko tuloista

ryhmässä	Maatalouden	Ansiotulojen
0 — 2 ha	23.7 %	76.3 %
„ 2.01— 4 „	44.4 „	55.6 „
„ 4.01— 6 „	49.9 „	50.1 „
„ 6.01— 8 „	50.0 „	50.0 „
„ 8.01—10 „	65.5 „	34.5 „
„ 10.01—12 „	45.7 „	54.3 „

Niinkuin prosenttiluvuista näkyy on ansiotulojen merkitys tutkittujen kruununmetsätorppien taloudessa pienissä torpissa huomattavasti suurempi kuin isoissa torpissa. Vielä ryhmän 4.01—6 ha torpissakin on ansiotulojen merkitys suurempi kuin maatalouden merkitys. Viimeisen ryhmän ansiotulojen suuruus riippuu siitä, että se käsittää vaan yhden torpan, jonka haltija samalla on metsänvartija. Jos metsänvartijatoimesta tuleva palkka, joka on laskettu ansiotuloihin, jätetään lukuunottamatta, on ansiotulojen merkitys aivan vähäpätöinen, tehden n. 20 % kokonaistuloista.

Edelläesitetty laskelma osoittaa siis, että torpat, joissa on vähintään 6 à 8 ha peltoa, ovat jo luettavat maatalousviljelmien joukkoon, kun sensijaan pienemmät torpat näyttävät olevan asuntotilojen luontoisia. Laskelmaan ei tietystikään voida, koska alkutiedot perustuvat arvioihin, jotka aina saattavat osua jonkun verran harhaankin, ehdottomasti nojautua arvosteltaessa kruununmetsätorppien maatalouden ja ansiotulojen merkitystä torppataloudessa, mutta osoittaa se kuitenkin likimääräisesti, millaiset torpat ovat maatalousviljelmia ja millaiset asuntotiloja. Se tukee samalla sitä yleisesti muutenkin vallallaolevaa käsityskantaa, että kruununmetsätorpista suuri osa on enemmän asuntotilan luontoisia asumuksia kuin varsinaisia maatalousviljelmia. Ottaen huomioon, että kyseessäolevat kruununmetsätorpat ovat verrattain lähellä asuttuja seutuja ja vauraita kruununmetsätorppia, joiden edellytykset maatalouden harjoittamiseen ovat paremmat kuin kaukaisilla saloseuduilla olevien kruununmetsätorppien, jommoisia suurin osa Perä-Pohjolan kruununmetsätorpista on, voitaneen olettaa, että viimeksimainittujen joukossa on melkoista enemmän asuntotilan luontoisia asumuksia.

Torpparien varallisuus.

Niinkuin edellä on mainittu, ovat kruununmetsätorpparit entistä paikkakunnan tilatonta väkeä, käsityöläisiä y. m. henkilöitä, jotka asunnon saadakseen ovat valtionmaille asettuneet. Samaten on jo aikaisemmin huomautettu torpparien köyhyydestä ja niistä vaikeuksista, joita heidän on voitettava asumusta rakentaessaan. Jos uudisasukkaalla on ollut jonkun verran säästövaroja, on viljelystyö edistynyt paremmin ja nopeammin kuin köyhän uudisasukkaan, kuten tutkituissa torpissakin oli havaittavissa. Alkuaan varakkaammat uudisasukkaat olivat ilmeisesti edelleenkin paremmassa taloudellisessa asemassa kuin ne, joilla yksinomaan on ollut pääomaa työvoimassaan. Koska kruununmetsätorpparien omaisuuden arvo on omiaan kuvaamaan heidän taloudellista asemaansa yleensä, on kyseessäolevaa tutkimusta suoritettaessa toimitettu mainittua arvoa koskevia arvioita, joista seuraavassa esitetään eräitä tietoja. Kruununmetsätorpparien

omaisuuden arvo oli tutkituissa kruununmetsätorpissa keskimäärin torppaa kohti Smk. 6,317:13, mikä rahasumma jakautuu eri omaisuuslajien osalle seuraavasti:

Pellot	Smk. 1,126: 92
Rakennukset	„ 2,681: 78
Kotieläimet	„ 1,378: 10
Maatalousirtaimisto	„ 468: 33
Muu irtaimisto	„ 662: —

Yhteensä Smk. 6,317:13

Laskelmassa on peltojen arvo arvioitu 250: — markan mukaan hehtaarilta, mikä arvo vastaa paikkakunnalla käypää hintaa v. 1913. Rakennusten arvo on samoin arvioitu työkustannusten mukaan, koska valtio omistaa rakennuspuut. Kotieläinten arvoa määrättäessä on käytetty paikkakunnalla v. 1913 maksettuja hintoja; samoin maatalousirtaimiston ja muun irtaimiston arvo on laskettu v. 1913 vallinneitten hintojen mukaan.

Niinkuin numeroista näkyy, on kyseessäolevien kruununmetsätorpparien omaisuudesta pääosa (42.5 %) rakennuksissa. Rakennusten arvo on todellisuudessa noin 2 kertaa suurempi, jos rakennusaineidenkin arvo otettaisiin lukuun ja itse asiassa ottaa torppari sen huomioon, jos hän esim. myisi torppansa. Toisella sijalla ovat kotieläimet (21.8 %) ja suunnilleen yhtä arvokas omaisuus on torpparilla pelloissaan (17.8 %). Varsinaisen nautakarjan osalle tulee siitä Smk. 744:67, sikojen osalle Smk. 23:50, lampaiden Smk. 112:40, vuohien Smk. 24:— ja kanojen Smk. 3:53. Maatalousirtaimiston arvo on suhteellisesti varsin pieni, johtuen siitä, että kruununmetsätorpparilla ei ole arvokkaita maatalouskoneita eikä myöskään muu irtaimisto ole arvokas, näillä saloseudun asukkailla kun ei ole varoja hankkia muita kuin aivan välttämättömät talous- ja huonekalut, vaatetus y. m., eikä heillä yleensä ole tässä suhteessa suuria vaatimuksiakaan, vaikka olisi varojakin riittävästi.

Omaisuuksien määrä vaihtelee luonnollisesti torpan suuruuden mukaan. Ryhmittämällä torpat peltoalan mukaan eri luokkiin ja laskeamalla eri omaisuuslajien arvo torppaa kohti, saadaan seuraava taulukko:

Omaisuuslaji	R y h m ä					
	0—2 ha	2.01—4 ha	4.01—8 ha	6.01—8 ha	8.01—10 ha	10.01—12 ha
Pellot	278: 61	750: —	1,341: 87	1,807: 50	2,231: 88	2,717: 50
Rakennukset	1,591: 67	2,829: 64	2,597: 50	3,816: 70	3,411: 87	3,200: —
Kotieläimet	759: 33	1,262: 71	1,455: 75	1,630: 80	2,265: 25	2,632: —
Irtaimisto	650: —	928: 57	762: 50	1,590: —	1,965: —	2,700: —
Yhteensä	3,279: 61	5,770: 92	6,157: 62	8,845: —	9,874: —	11,249: 50

Vaikkakin kruununmetsätorpparin omaisuus ylläolevan laskelman mukaan jo ennen sotaa oli melkoinen, on hänen pääasiallisin omaisuutensa kuitenkin hänen työvoimassaan. Säästettyjen pääomien korkeiden merkitys on niissä harvoissa tapauksissa, jolloin torpparilla säästövaroja on, sangein pieni. Mutta torpparin työkyvystä sensijaan paljon riippuu, miten tuottava torpan maatalous on ja miten suuriksi hänen toimeentulolleen välttämättömät ansiotulot nousevat. Tässä suhteessa oli tutkituissa torpissakin havaittavissa hyvin suurta eroavaisuutta, samatenkuin muunkin omaisuuden arvossa eri torpissa.

Luettelo käytetystä lähdekirjallisuudesta.

- Bonsdorff, J. G.*, Stor-Furstendömet Finlands Kameral-Lagfarenhet, Helsingfors, 1833.
- Brummer, M. H.*, Kort utdrag af alla Kongl. Förordningar, Resolutioner och bref, rörande skogarnes vård och nyttjande i Riket, samt Jagt och Diurfång, 1787.
- Cajander, E.*, Asutus- ja maatalousoloista valtiometsätorpissa Rovaniemen pitäjässä, Helsinki, 1918.
- , — Asutus- ja maatalousoloista valtion metsätorpissa Suomussalmen pitäjässä, Helsinki, 1919.
- Elfving, Ö.*, Vermögenbildung kleinbäuerlicher Ansiedler in Finland, Helsingfors, 1915.
- Hanho, J. T.*, Tutkimuksia Suomen metsätalouden historiasta 19. vuosisadalla, Helsinki, 1913.
- Heikel, T. A.*, Käsikirja Suomen kruununmetsien hallinnosta ja hoidosta, Helsinki, 1910.
- Kovero, M.*, Valtion uutisasutus Ruotsin-Suomessa jälkeen ison-vihan, Helsinki, 1909.
- Sunila, J. E.*, Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavaisuudesta I, Helsinki, 1915.
- , — Maatalouden liikeoppi, Porvoo, 1915.
- , — Maatalouskirjanpito, Porvoo, 1917.
- Vennala, J. H.*, Maakysymys, Helsinki, 1919.

-
- Kommissionens för undersökning af förhållandena inom kronoskogarne i Finland underdåniga berättelse af år 1866, Helsingfors, 1867.
- Kommissionens för undersökning af förhållandena inom kronoskogarne i Finland slutliga yttrande och förslag i ämnet, Helsingfors, 1872.
- Komitébetänkande angående nybyggen och kronotorp, Helsingfors, 1875. Till Hans Keiserliga Majestät. Från komitén för revision af gällande stadganden om disposition af kronans allmänningar och öfverloppsjordar, Helsingfors, 1888.
- Kruununmetsäkomitean mietintö, Helsinki, 1901.
- Tilattoman väestön alakomitean mietintö: Kruununmetsämaitten asuttamisesta, Helsinki, 1904.
- Puutavaraliikkeiden maanostoja tutkimaan asetetun komitean mietintö, Helsinki, 1904.
- Lapinkomitean mietintö, Helsinki, 1905.
- Agraarikomitean mietintö N:o 2: Ehdotus laiksi maanhankinnasta tilattomalle maalaisväestölle, Helsinki, 1907.
- Liite II. Agraarikomitean mietintöön N:o 2: Eräitä maanvuokrausta, maanhankintaa tilattomille ja yhteismetsätaloutta koskevia toimenpiteitä ulkomailla, Helsinki, 1907.

Lapinneuvottelukomitean mietintö, Helsinki, 1908.
 Suojametsäkomission mietintö, Helsinki, 1910.
 Kajaanin kihlakunnan taloudellisten olojen tutkimista varten asetetun komitean mietintö, Helsinki, 1910.
 Komiteamietintö valtion virkatalojen käyttämisen järjestämisestä, Helsinki, 1913.
 Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, Helsinki, 1920.

Suomen Tilastollinen Vuosikirja, Helsinki, 1913.
 Suomen Tilastollinen Vuosikirja, Helsinki, 1917.
 Maanvuokratilastoa XXX, Helsinki, 1916.

Metsähallituksen vuosikertomuksia, metsätaloudentarkastusasiakirjoja, metsähallituksen kiertokirjeitä, Senaatin päätöksiä, Senaatin Kamari-toimituskunnan kirjeitä, Senaatin Maanviljelystoimituskunnan kirjeitä, valtiopäiväasiakirjoja ja lukuisia artikkeleita, aikakauslehdissä ja -kirjoissa: Metsätaloudellinen Aikakauskirja, Suomen Metsänhoitoyhdistyksen Julkaisut, Suomen Maanmittausyhdistyksen Aikakauskirja, Yhteiskuntataloudellinen Aikakauskirja y. m.

Untersuchungen über die Wirtschaftsverhältnisse der Kötnerhöfe in den Staatsforsten.

Referat.

Vorliegende Abhandlung erläutert die Entstehung und Entwicklung der in den Staatswäldungen angelegten Kötnerhöfe (Staatsforst-Kötnerhöfe), ihre Flächenverhältnisse, die Kopfzahl sowie Wohnungs- und sonstige -verhältnisse ihrer Bewohner, ihre rechtliche Stellung und die ihnen gewährten Vorteile, ihre Steuerverhältnisse und Kommunallasten, ihre Land- und Forstwirtschaft, ihre Lohnarbeiten, die Bedeutung der verschiedenen Gewerbe für die Wirtschaft des Kötners sowie die Vermögensverhältnisse desselben. Die Abhandlung bezieht sich nur auf einen kleinen Teil der Waldkötnerhöfe der in der Landschaft Satakunta gelegenen Staatswäldungen Mittelfinlands. Die Zahl der speziell untersuchten Kötnerhöfe ist 30, während ihre Gesamtzahl im Lande etwa 4,600 beträgt, wovon sich der grösste Teil in Nordfinland befindet. Das Untersuchungsmaterial ist also so klein, dass man auf Grund desselben keine sicheren Schlussfolgerungen über die Wirtschaft der Waldkötnerhöfe ganz Finnlands ziehen kann; wohl dürfte die Abhandlung aber ein deutliches Bild der Kötnerhöfe der betreffenden Gegend entwerfen, woneben sie zweifellos von mancher Seite auch die Frage der Waldkötnerhöfe im allgemeinen beleuchtet.

Die Untersuchung, welche im Sommer 1917 angestellt wurde, war zur Erhaltung genauer Daten über die Wirtschaft der Waldkötnerhöfe notwendig. Die Untersuchung wurde so ausgeführt, dass der Verfasser selbst einen jeden Kötnerhof aufsuchte, wobei er sich genaue Notizen machte; ausserdem wurde er von zwei mit der Kötnerwirtschaft vollkommen vertrauten Personen unterstützt. Anhand des angedeuteten Verfahrens konnten möglichst zuverlässige Nachrichten über die Wirtschaft der Kötnerhöfe erhalten werden.

Die untersuchten Kötnerhöfe liegen grösstenteils in einem Abstände von 2—3 km voneinander, durchschnittlich ca 20 km vom Kirhdorfe Kuru und ca 70 km von Tampere entfernt. Eigentliche Dorfgemeinschaften bilden die untersuchten Kötnerhöfe nicht. Hinsichtlich der Kommunikationsverhältnisse befinden sie sich durch die Nähe der Landstrasse oder befahrbarer Dorfwege in verhältnismässig günstiger Lage, ausser 2 Höfen, zu denen gar keine Fahrwege führten. Der bei weitem grösste Teil der Waldkötnerhöfe Finnlands ist viel ungünstiger gelegen wie die untersuchten Höfe, vielfach sogar in ganz entlegenen Einöden.

Ursprünglich sind die Kötnerhöfe ohne Erlaubnis schon in früheren Zeiten in sogenannten unbewohnten Einöden zwecks Fischerei-, Jagd- und Röder-

landbetrieb gegründet worden. Teilweise waren es anfangs nur zufällig errichtete Hütten, um welche allmählich Felder entstanden. Von den untersuchten Kötnerhöfen sind 19, zum grossen Teile ohne Erlaubnis, in den Jahren 1800—1850 entstanden, also vor Begründung der Forstverwaltung. Acht von ihnen sind dennoch gemäss den geltenden Bestimmungen angelegt worden, in den Jahren 1901—1907. Der grösste Teil — 20 Höfe — liegen am Ufer eines Gewässers, was darauf hinweist, dass die Fischerei bei der Wahl des Wohnortes berücksichtigt worden ist, woneben die Gewässer früher ja auch die eigentlichen Verbindungswege bildeten, vor allem in Nordfinland. Späterhin wurden die Kötnerhöfe vorzugsweise an solchen Stellen angelegt, welche das Treiben von Ackerbau ermöglichten.

Die rechtlichen Bestimmungen bezüglich der Kötnerhöfe sind etwa folgende. Die Höfe werden auf 25 Jahre an Landlose verpachtet. Der Pächter des Hofes erhält Recht auf Benutzung bestimmter Grundstücke, für welche er dem Staate steuerpflichtig ist. Nach Ablauf der Pachtfrist ist der frühere Inhaber, wenn er den Hof gut verwaltet hat, berechtigt, denselben auf weitere 25 Jahre zu pachten. Stirbt der Kötner, so wird mit seiner Witwe oder mit dem Vormunde seiner Kinder ein neuer Kontrakt geschlossen. Das Nutzungsrecht am Hofe darf ohne Erlaubnis der Forstbeamten auf keinen anderen übertragen werden. Ein Fortziehen vom Hofe oder ein Aufsagen desselben hat auf die vom Gesetze vorgeschriebene Weise zu geschehen. Falls jedoch der Kötner den Wald ohne Erlaubnis benutzt, den Hof verfallen lässt, sich unvorsichtigen Umganges mit Feuer schuldig macht, oder die ihm auferlegten Pflichten vernachlässigt, kann die Forstverwaltung ihn aussiedeln, wobei er dennoch das Recht hat, wenn keine besonders belastenden Umstände vorliegen, sich an die gesetzliche Kündigungsfrist zu halten, sowie auch auf Entschädigung für die am Hofe ausgeführten Verbesserungen, für welche er noch nicht vergütet worden, zu bestehen. Der Kötner ist unter Androhung von Aussiedelung verpflichtet, die Forstbeamten über in Staatsforsten entstandene Waldbrände zu benachrichtigen. Desgleichen muss sich der Kötner solchen Bestimmungen über Kolonisation der Staatsländereien unterwerfen, die eventuell im Laufe der Pachtzeit in Kraft treten. Der Pächter des Kötnerhofes hat ferner die Wohnräume und anderen Gebäude des Hofes, sowie die Felder desselben in Stand zu halten, und auch die im Kontrakte vorgeschriebene Menge Neuland zu roden. Viehfutter, Dünger, Streu, Brenn- und anderes Holz oder sonstige Nebenprodukte darf der Kötner nicht ohne Erlaubnis der Forstverwaltung vom Hofe fortführen. Holz für den Bedarf des Hofes erhält der Kötner umsonst aus dem Staatsforste, und zwar von durch die Forstbeamten anzuweisenden Stellen; desgleichen hat er freie Viehweide.

Die Kontraktformel, welche die Bestimmungen über die Rechte und Pflichten des Kötners enthält, ist im Jahre 1897 von der Regierung bestätigt worden. Die Kötnerhöfe verpachtet jetzt die Forstverwaltung, während früher die Regierung die Gründungserlaubnis erteilte. Im Jahre 1917 wurde im Prinzip beschlossen, das Recht der Gründung von Kötnerhöfen, sowie die Aufsicht über dieselben der Siedelungsverwaltung zu übertragen, jedoch sind noch keine genaueren Spezialbestimmungen gegeben worden, weshalb die Kötnerhöfe vorläufig der Forstverwaltung unterstehen.

Mit der rechtlichen Lage der Kötnerhöfe sind sowohl die Kötner selbst, als auch die Staatsbeamten unzufrieden. Schon um 1870 strebten die Kötner nach einem sicheren Nutzungsrecht an ihren Höfen, und späterhin sind zahl-

reiche darauf hinauslaufende Gesuche eingereicht worden. In der letzten Zeit, teilweise auch schon beträchtlich früher, haben die Kötner versucht, vollständiges Besitzrecht auf ihre Stellen zu erlangen, wie es die Kötner auf Privatländereien auch erhalten haben. Es ist durchaus anzunehmen, dass diese Frage bald in einer für die Kötner günstigen Weise entschieden werden wird.

Der eigentliche Grund der Selbständigkeitsbestrebungen der Kötner liegt jedoch, wie in der Abhandlung gezeigt wird, nicht in der Unsicherheit des Nutzungsrechtes, da dieses in Wirklichkeit den Kötner sichert, woneben es auch äusserst vorteilhaft für ihn ist. Den Staat zum Pachtherren, braucht der Kötner wohl keine Willkür zu befürchten. Vom Aussiedelungsrecht hat der Staat nur in den allerseltensten Fällen Gebrauch gemacht, und auch sonst mischen sich die Staatsbeamten äusserst wenig in die Wirtschaftsführung des Kötners. De facto leben die Kötner wie selbständige Bauern, mit dem Unterschiede freilich, dass sie den Hof nicht ohne Erlaubnis verkaufen und auch den Wald nicht nach eigenem Gutdünken benutzen dürfen. Dass die Kötner trotzdem über ihre ungesicherte Lage klagen, ist eher darauf zurückzuführen, dass sie hoffen, den Hof vom Staate umsonst in Besitz zu erhalten und dazu noch ein grösseres Waldstück in der Umgebung desselben, auf welche Weise sie bemerkenswerte wirtschaftliche Vorteile auf Kosten des Staates erlangen würden, wie z. B. einige hundert »Neuhöfe«, welche auf Grund der im Jahre 1892 gegebenen Verordnung beträchtliche Grundstücke mit dem dazugehörigen Walde umsonst erhielten. Die Verselbständigung der Höfe dürfte jedoch für den Kötner selbst nicht vorteilhaft sein. Da man ihm aller Wahrscheinlichkeit nach, wenn aus den Kötnerhöfen selbständige Stellen gemacht werden sollten, das Land nicht umsonst geben würde, sondern anhand der auch bei Verselbständigung der Kötnerhöfe auf Privatland befolgten Prinzipien, würde der Kötner im Laufe der ersten Jahrzehnte so hohe Zahlungen zu leisten haben, dass er nicht leicht im Stande wäre dieselben aufzubringen, denn die Kötner der Staatsforste sind zum grossen Teile ein unbemitteltes Volk. Zudem würden sie das Recht auf Erhalt freien Holzes verlieren, welches das dem Hofe beigelegte kleine, schon früher gehauene Waldstück nicht ersetzen würde, sowie die freie Viehweide, welche für die Wirtschaft des Kötners von grosser Wichtigkeit ist. Ferner hätte er die auf steuerpflichtiges Land fallenden Lasten zu tragen, welche er unter den jetzt waltenden Umständen nicht zu leisten braucht. Da noch in Betracht zu ziehen ist, dass bei Verwandlung der Kötnerhöfe in selbständige Bauernstellen, die Staatsforste stellenweise arg zerstückelt werden würden, und dass der Uebergang von Waldungen in Privatbesitz durch Parzellierung in forstlicher Hinsicht einen Rückschritt bedeutet, wird die Verselbständigung der Kötnerhöfe in der Abhandlung für nicht zweckmässig gehalten. Es ist anzunehmen, dass die Kötner als selbständige Bauern weniger gut auskommen würden als heute.

Andererseits ist auch die jetzige Einrichtung nicht gut. Da die Kötner der Staatsforste, im Gegensatz zu den auf anderen Staatsländereien wohnenden Pächtern, Anspruch auf freies Holz für den eigenen Bedarf haben, verschwenden sie dieses reichlich, woneben sie, sobald die Forstbeamten wegen Entlegenheit der Höfe die Holzungen nicht energisch genug überwachen können, die Schläge den forstlichen Grundsätzen zuwider ausführen. Ausserdem repräsentiert das von den Kötnern für ihren Bedarf verwandte Holz einen so grossen Wert, dass die von ihnen gezahlten Steuern auch nicht annähernd dem direkten Schaden entsprechen, welcher dem Staate durch die Kötner entsteht. Die

Unzulänglichkeit der Einrichtung ist darauf zurückzuführen, dass sich die Organisation der staatsforstlichen Kötnerhöfe mindestens seit dem Jahre 1867 in einem interimistischen Stadium befindet, zu welcher Zeit die ersten diesbezüglichen Verordnungen erlassen wurden. Es sind wohl mehrfach Vorschläge zur Neuregelung des Systems gemacht worden, jedoch haben dieselben zu keinen Resultaten geführt.

Die Steuern des Kötners werden anhand eines besonderen Schemas auf Grund der Taxierten Ernte berechnet, und zwar so, dass $1/50$ — $1/8$ der in Körner umgerechneten Ernte die Steuer bilden. Die Steuer wird in Körnern bestimmt, es kann dieselbe aber auch nach dem z. Zeit geltenden Getreidepreise in Geld bezahlt werden, welche Art der Abrechnung meist gewählt wird, sowie durch Leistung von bestimmten, dem Kötner nützlichen Tagearbeiten, welche besonders in der letzten Zeit verrichtet worden sind. Steuerfreiheit kann den Kötnern höchstens auf 20 Jahre zugestanden werden; sehr gewöhnlich ist, dass dieselbe auf 10—12 Jahre gewährt wird. Die Besteuerung vollzieht der betreffende Forstmeister mit Hilfe zweier zuverlässiger Leute.

Die sich auf die Besteuerung beziehenden Verordnungen stammen vom Jahre 1867, und ist der Besteuerungsmodus somit schon veraltet. Die Taxationsgrundlagen sind nicht genügend festgelegt, zum grossen Teile von der subjektiven Prüfung des Vollziehers abhängig, und ergeben auch keineswegs unpartiesche und rechte Resultate, wie das in der Abhandlung gezeigt wird. In den untersuchten Kötnerhöfen beträgt durchschnittlich die Steuer pro Jahr und Hof 165.29 Liter Körner oder in Geld zum sogen. Steuerpreise ¹⁾ d. J. 1913 Fmk. 23: 63²⁾, bei einer Schwankung in den verschiedenen grossen Höfen von 9—91 Fmk. pro Hof und Jahr. Pro ha Acker beträgt sie Fmk. 5: 24, bei einer Schwankung von Fmk. 3: 40—10: 43. Im Vergleich zu den Steuern der übrigen Arendestellen ist diese Steuer sehr niedrig.

Die in Frage stehenden Waldungen, wie die finnischen Staatswaldungen im allgemeinen, weisen mit den magersten und unfruchtbarsten Boden der betr. Gegenden auf, was aus den in der Abhandlung (Seite 31) enthaltenen prozentualen Daten hervorgeht. Auch die zu den untersuchten Kötnerhöfen gehörenden Grundstücke haben also mageren Boden. Vom Feldareal derselben sind ganze 83 % schlechter Ackerboden, auf Heideboden gerodet. Gute Felder besass keiner der untersuchten Höfe. Zudem sind die Felder sehr steinig und uneben, die Moore natürlicherweise ausgenommen, deren Boden jedoch auch mager ist. Durchschnittlich entfällt bei den untersuchten Höfen 4.51 ha Acker pro Hof, wobei die Zahl bei den einzelnen Hofgruppen zwischen 1.16 und 8.98 ha schwankt. Einzelne Kötnerhöfe, vor allem von den neueren, verfügen nur über einige zehn Ar. Ganz Finnland in Betracht gezogen, ist das Ackerareal durchschnittlich ca 1.50 ha, wobei es nach Norden zu in solchem Masse abnimmt, dass im nördlichsten Finnland nur 10—30 Ar pro Hof entfallen. Die Felder bilden meist kleine Streustücke, zwischen Felsen und Steinen gerodet, ausserdem sind dazwischen die einzelnen Feldstücke 1—2 Kilometer voneinander entfernt.

Die Beackerung der Felder ist sehr mangelhaft, von seltenen Ausnahmen abgesehen. Moderne Maschinen werden im allgemeinen nicht angewandt; wegen der steinig und unebenen Beschaffenheit, sowie wegen der Zerstückelung der Felder ist eine Anwendung derselben auch ausgeschlossen. Die Düngung ist schwach und gute Melliorationsstoffe sind nicht zu erhalten. Die Beschaffung von Kunstdünger ist wegen des teuren Preises und der grossen

¹⁾ Der gewöhnliche Marktpreis für Getreide.

²⁾ 100 Fmk. damals 4 £ = 81 Rmk.

Entfernungen nicht lohnend. Auch im übrigen ist die Kultur der Äcker mangelhaft. Die Felder sind zum grossen Teile nicht entwässert. Eine regelmässige Fruchtfolge besteht nicht, sondern einundieselbe Getreideart wird mehrere Jahre nacheinander angebaut, wodurch der schon an sich magere Boden weiter erschöpft wird. Dürre und Frost sind fast alljährliche Gäste auf den Feldern des Waldkötners. Bei 16 der untersuchten Höfe hatte die Trockenheit das Wachstum der Feldfrüchte am empfindlichsten geschädigt. Nur in 5 Höfen überstand die frostempfindliche Kartoffel unbeschadet die Kälte. Hinsichtlich der Beschaffenheit der Felder fordert die Beackerung, die Düngung und die Aberntung verhältnismässig viel Arbeit, wodurch sich die Produktionskosten hoch stellen. Da ausserdem die Kötnerhöfe verhältnismässig weitab von den Handelszentren liegen, wodurch sich sowohl der Verkauf der Produkte als auch die Beschaffung des landwirtschaftlichen Bedarfs und der Maschinen verteuert, da ferner die Fachkenntnis der Kötner gering ist und sie sich aus verschiedenen Gründen die vom landwirtschaftlichen Genossenschaftswesen gebotenen Vorteile nicht zu Nutze machen können, ist es offensichtlich, dass sich die Waldkötner der Staatsforste hinsichtlich erfolgreicher Betreibung der Landwirtschaft in einer viel ungünstigeren Lage befinden, als z. B. die Kötner und Kleinbauern auf privaten Ländereien.

Die zu den Höfen gehörenden Wiesen sind Sumpf- und Moorwiesen, welche hier und da genäht werden, und deren Hauptproduktion nicht nur quantitativ sondern auch qualitativ geringwertig ist. Pro Hof entfallen durchschnittlich ca 4 ha Wiese.

Von den Feldern der Kötner sind 22.9 % der gesamten Ackerfläche unter Roggen, 7.6 % unter Gerste, 22.8 % unter Hafer, 0.8 % unter Erbsen, 4.4 % unter Kartoffeln, 1.0 % unter Lein, 19.9 % unter Heu und 20.6 % unter Brache. Es werden gesät pro ha: Roggen 2.18 hl, Gerste 3.87 hl, Hafer 3.91 hl, und Kartoffeln 25.63 hl. Der Ernteertrag pro ha beträgt: Roggen 13.05 hl, Gerste 18.71 hl, Hafer 19.45 hl und Kartoffeln 134.06 hl. Seinem Gewicht nach ist das Getreide verhältnismässig leicht. Ein hl Roggen wiegt ca 68—70 kg, Hafer 45—48 kg und Gerste 60—65. Durchschnittlich wurde jährlich pro Hof geerntet: Roggen 13.49 hl, Gerste 6.38 hl, Hafer 19.98 hl und Kartoffeln 26.72 hl. Die Erntemengen sind im Vergleich zu den auf den Kötnerhöfen privater Ländereien in bewohnten Gegenden erzielten Ernten merklich geringer, was auch natürlich erscheint, wenn man Beschaffenheit und Zustand der Felder, sowie die übrigen bereits erwähnten, der Landwirtschaft ungünstigen Umstände in Betracht zieht. Dabei sind die Erntemengen der untersuchten Kötnerhöfe, welche verhältnismässig wohlhabend sind und sich durchaus über das Durchschnittsniveau erheben, grösser als die bei Inbetrachtung aller staatlichen Waldkötnerhöfe Finnlands durchschnittlich pro Hof entfallenden Erträge. Trotzdem deckt das vom Hofe geerntete Getreide nicht den Bedarf der Kötnerfamilie, sondern es muss Korn hinzugekauft werden, an Roggen z. B. 250—400 kg pro Hof, und zwar in um so grösserer Menge, je kleiner der betreffende Hof ist.

Nicht anders verhält es sich mit den Futtermitteln der Kötnerhöfe. Pro Hof ernten die Kötner von ihren Feldern 2,297 kg gesätes Heu, 2,204 kg Roggenstroh, 500 kg Gerstenstroh, 1,612 kg Haferstroh und an Kleie und Sumpfwiesenheu 2,442 kg. Da der grössere Teil des Heues Wiesenheu ist, dessen Nährwert geringer ist als der des gesätes Heues, so wird zur Durchfütterung des Viehes verhältnismässig viel davon gebraucht. Die Bedeutung der Wiesen ist für den Kötner um so grösser, je kleiner sein Hof ist.

Die Viehzucht ist derjenige Landwirtschaftszweig, welcher in der Wirtschaft des Kötners die grösste Rolle spielt. Haustiere, vor allem Kühe, sind in den Kötnerhöfen reichlich vorhanden. Pro 100 ha Acker entfielen in den untersuchten Waldkötnerhöfen 95 Kühe, 21 Pferde, 18 Ochsen und Stiere, 29 Stiere, 60 Kälber und 208 Schafe, woneben in den Kötnerhöfen auch eine nicht unbedeutende Zahl Ziegen gehalten wird, und zwar 6—10 pro Hof. Die Anzahl der Kühe ist in den Kötnerhöfen verhältnismässig viel grösser, als bei den Kleinbauerstellen bewohnter Gegenden. Dieses wird neben dem Umstande, dass die Kühe einer kleinen, wenig Futter verbrauchenden Bauernrasse angehören, vor allem dadurch bedingt, dass die Kötner von ihren Wiesen Futter erhalten, woneben die Kühe im Sommer über 4 Monate im Staatsforste weiden. Die Fütterung ist dennoch sehr mangelhaft, und der Kötner ist in der Regel mit auf gekauftes Futter und Laub angewiesen. Die Milchproduktion ist verhältnismässig klein — die Kühe geben durchschnittlich nur 1,417 Liter im Jahr.

Die Gebäude der Kötnerhöfe sind im allgemeinen gut, und ausserdem sehr zahlreich. Pro Hof entfallen ganze 18 einzelne Gebäude, davon allerdings 12 Wiesenscheunen. Die Bauart verschlingt sehr viel Holz und ist nicht zweckentsprechend. Auf dem Bauplatz des Hofes werden mehrere kleine Gebäude, eines neben dem anderen aufgeführt, obgleich verschiedene derselben sich zweckmässiger zu einem Gebäude hätten vereinigen lassen. Der Wert der Gebäude betrug bei den untersuchten Höfen Fmk. 5,209: 50 pro Hof und Fmk. 1,157: 70 pro ha, wobei das Gebäudekapital verhältnismässig um so grösser war, je kleiner der betreffende Hof. Auf die Wohngebäude entfallen 36.4 % des Gebäudekapitals, auf die Stallungen 17.7 %, Darren 15.6 %, Zäune 10.1 %, Futter-scheunen 5.4 %, übrige Scheunen 5.4 %, Futterküchen 2 %, Badstuben 4 %, Schuppen 1.6 %, Schmieden 0.4 %, sowie auf diverse Gebäude 1.4 %.

Für die Benutzung des Waldes hat der Kötner, wie schon erwähnt, nichts zu zahlen. Er kann Holz zu seinem eigenen Bedarf im umliegenden Staatsforste schlagen, nach Anweisungen des betreffenden Forstbeamten. Einigen Kötnerhöfen ist auch ein eigenes 25 bis 30 ha grosses Waldstück abgeteilt. Hauptsächlich früher, aber auch noch in der letzten Zeit, haben die Kötner, wenn die Aufsicht in entlegenen Einöden nicht energisch genug war, beim Holzen die Umgegend ihres Hofes arg verwüstet. Die Kubikmasse des Holzes betrug in der Umgebung der Kötnerhöfe auf gutem Boden 15.2 f. m³ und auf schlechtem Boden 10.4 f. m³. 55 % des Gesamtareals waren kahle Flächen. Die Anweisung besonderer Waldstücke zum Holzen hat sich nicht bewährt, sondern sich im Gegenteil als nicht zweckentsprechend erwiesen. Im allgemeinen sind die Kötner mit der Regelung der Waldnutzung unzufrieden, wozu aber kein eigentlicher Grund vorliegt, sondern sie wollen nur umfangreiche Waldstücke vom Staate erhalten, um sich durch Holzverkauf Verdienst zu schaffen.

Zur Deckung des Holzbedarfes verwenden die Kötner sehr verschwenderisch Holz. Pro Hof werden jährlich 125 l. m³ verbraucht, wovon 111.9 l. m³ auf das Brennholz entfallen. Niedrig geschätzt, ergibt das in Geld Fmk. 187: 50 pro Hof und Jahr. Da die Steuern für dieselben Kötnerhöfe nur Fmk. 31: 87 pro Jahr und Hof ausmachen, entsteht dadurch dem Staate schon allein durch das freie Holz ein Schaden von Fmk. 155: 63 pro Jahr und Hof.

Die in den Kötnerhöfen wohnende Bevölkerung besteht hauptsächlich aus ehemaligen Landlosen der Umgegend. Pro Hof entfallen durchschnittlich

2.2 Männer, 2.5 Frauen und 4.4 Kinder oder im ganzen 9.1 Seelen. Die Anzahl der in den Räumen des Pächters wohnenden Mieter bildet 15.3 % der gesamten Bewohnerzahl.

Die Wohnungsverhältnisse der Kötner sind befriedigend. Es gab im Durchschnitt 3.7 Wohnräume pro Hof, wobei 73.3 % der Höfe mindestens 3 Wohnräume aufwiesen. Im Vergleich zu der übrigen Landbevölkerung sind die staatlichen Waldkötner hinsichtlich der Wohnungsverhältnisse in einer besseren Lage.

Der Bruttoertrag der Waldkötner -Landwirtschaft beträgt nach den Preisen des Jahres 1913 in Geld pro Jahr und Hof Fmk. 1,571: 30, wovon Fmk. 1,063: 60 auf die Viehwirtschaft entfallen, in welcher Zahl auch der Wert des verbrauchten Futters enthalten ist. Bei den verschiedenen grossen Höfen schwankt der Bruttoertrag zwischen Fmk. 810: 66 und Fmk. 3,018: —.

Die Einnahmen durch vom Pächter ausserhalb der Landwirtschaft geleistete Lohnarbeiten (hauptsächlich Waldarbeiten) betragen pro Hof und Jahr durchschnittlich Fmk. 809: 50, bei einer Schwankung von Fmk. 300—1,500. Zieht man einen Vergleich zwischen der Bedeutung der Landwirtschaft und derjenigen der Lohnarbeiten für das Auskommen des Kötners, so wird man gewahr — die Einnahmen der Landwirtschaft stehen dem Kötner nicht in ihrer Gesamtheit zur Verfügung, sondern es sind von denselben verschiedenartige Ausgaben abzuziehen, — dass die Erträge der Landwirtschaft pro Hof und Jahr Fmk. 668: 31 ausmachen und die der Lohnarbeiten Fmk. 809: 50, d. h. etwas mehr als die Erträge der Landwirtschaft. In den einzelnen Gruppen der Kötnerhöfe betragen die Lohneinnahmen von den Gesamteinnahmen des Kötners:

in der Gruppe 0 — 2 ha	.....	76.3 %
» » » 2.01— 4 »	.....	55.6 »
» » » 4.01— 6 »	.....	50.1 »
» » » 6.01— 8 »	.....	50.0 »
» » » 8.01—10 »	.....	34.5 »

Die ausgeführten Berechnungen zeigen, dass Höfe mit 6—8 ha Acker schon den Charakter landwirtschaftlicher Betriebe tragen, d. h. Landstellen sind, von deren Einkommen mindestens 50 % auf die Landwirtschaft entfallen. Die kleineren Höfe dagegen haben mehr den Charakter von Häuslereien. Der grösste Teil der staatlichen Waldkötnerhöfe Finnlands gehört zur letzteren Gruppe.

Die Kötner sind im allgemeinen nicht in der Lage gewesen, sich nennenswertes Kapital zu erwerben. Das Kapital der untersuchten Höfe schwankte zwischen Fmk. 3,279: 61 und 11,249: 50, bei einem Durchschnitt von Fmk. 6,317: 13 pro Hof. Das Kapital steckt hauptsächlich in den Gebäuden (42.5 %) und im Vieh (21.8 %). Schon zu Beginn wohlhabendere Siedler sind offensichtlich auch späterhin in einer günstigeren wirtschaftlichen Lage als diejenigen, welche als Kapital nur über ihre Arbeitskraft verfügten.

Die forstpolitische Bedeutung der die staatlichen Waldkötnerhöfe behandelnden Untersuchungen liegt darin, dass man mit Hilfe derselben die Frage der Kolonisation der Staatsländereien, welche in Finnland schon seit Jahrzehnten mit im Mittelpunkte der Agrarfrage steht, zum Teil allgemein beleuchten kann. Einerseits ist eine Kolonisation der Staatsländereien in grossem Masstabe verlangt worden, andererseits wieder eine Beschränkung derselben

auf zu diesem Zwecke geeignete Gebiete. Unter solchen Umständen war es unbedingt erforderlich, die heutigen Siedlungsformen der Staatsländereien, unter welchen die Einrichtung der staatlichen Waldkötnerhöfe die wichtigste ist, zu untersuchen, und mit Hilfe dieser Untersuchungen ein Projekt zur Förderung der Kolonisation der Staatswäldungen zu entwerfen. Vorliegende, gleichwie auch mehrere andere Untersuchungen haben gezeigt, dass die auf Landwirtschaft basierenden Siedlungsmöglichkeiten der Staatswäldungen, bei Berücksichtigung des weiten Umfanges derselben, verhältnismässig begrenzt sind. Ein grosser Teil der Kötnerhöfe der Staatsforste ist nämlich nicht im Stande gewesen, ihre Landwirtschaft soweit zu entwickeln, dass dieselbe ein auch nur annähernd gleich günstiges Niveau erreicht hätte, wie die der in bewohnten Gegenden befindlichen Kleinbauernhöfe, sondern es sind meist Häuslereien, deren Pächter ihr Auskommen hauptsächlich durch Lohnarbeiten finden. Bei neuen Siedlungsprojekten der Staatsländereien sind daher, besonders weil durch ein Verzichten auf Siedelung der staatlichen Forstwirtschaft auch Schäden entstehen, ebenfalls forstpolitische Gesichtspunkte im Auge zu behalten, vor allem zwecks Erziehung einer ständigen Waldarbeiter-schaft für die in den Wäldern auszuführenden Arbeiten.